

เอกสารประกอบการสอน

วิชา

002316 กล้องส่องกฏหมาย

หลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทที่ 1 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับแต่ละช่วงวัย	1
บทที่ 2 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็ก	5
บทที่ 3 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเยาวชน	27
บทที่ 4 กฎหมายเกี่ยวกับวัยทำงาน	37
บทที่ 5 กฎหมายเกี่ยวกับวัยสร้างครอบครัว	65
บทที่ 6 กฎหมายเมื่อสิ้นอายุขัย	78
บทที่ 7 กฎหมายเกี่ยวกับสังคม เศรษฐกิจ การเมือง เพื่อให้เท่าทันกับสภาพสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปทั้งในยุคนี้อและยุคอนาคต	93

บทที่ 1

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับแต่ละช่วงวัย

กฎหมายเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งเสียชีวิต หรือแม้กระทั่งภายหลังจากที่บุคคลนั้นเสียชีวิตแล้วกฎหมายก็อาจเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องด้วยเช่นกัน ดังนั้น การศึกษากฎหมายที่สอดคล้องและเกี่ยวข้องกับบุคคลแต่ละช่วงวัยไม่ว่าจะเป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวัยเด็ก เยาวชน วัยทำงาน วัยสร้างครอบครัว และกฎหมายที่เกี่ยวข้องเมื่อสิ้นอายุขัย จึงเป็นการศึกษาที่จะช่วยให้ผู้ศึกษาสามารถเข้าใจถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเองได้มากขึ้น

ความหมายและความสำคัญของกฎหมาย

กฎหมายเป็นส่วนหนึ่งของระบบของสังคม ดังคำกล่าวที่ว่า “ที่ใดมีสังคม ที่นั่นมีกฎหมาย” (Ubi societas, Ibi jus) กฎหมายจึงเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับมนุษย์ในสังคมที่จะต้องมีกฎเกณฑ์ ข้อบังคับ หรือแบบแผนความประพฤติเพื่อให้มนุษย์สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุข กฎหมายจึงมีลักษณะที่เป็นกฎเกณฑ์กำหนดความประพฤติของมนุษย์ในสังคม

1. ความหมายของกฎหมาย

ความหมายของคำว่า “กฎหมาย” นั้นมีผู้ให้คำจำกัดความไว้หลายแนวทาง ดังนี้

กฎหมาย คือ ที่รวมแห่งข้อบังคับทั้งหลาย ซึ่งใช้บังคับแก่กิจกรรมต่างๆ ของมนุษย์ทางชุมชนนั้น โดยไม่ถูกกำหนดขึ้นตามอำเภอใจของประมุขในชุมชนนั้นโดยอิสระ (ร. แลงการ์ด. 2526 : 1)

กฎหมาย เป็นกฎเกณฑ์หรือแบบแผนความประพฤติของมนุษย์ในสังคมที่มีลักษณะบังคับ ทั้งนี้ เพื่อความเป็นธรรมและความสงบสุขของสังคม (วิชา มหาคุณ. ม.ป.ป. : 1)

กฎหมาย คือ ส่วนหนึ่งของกฎเกณฑ์ (Rules) ที่ควบคุมความประพฤติปฏิบัติของมนุษย์ที่มีต่อกันภายในสังคมที่ตนเองเป็นสมาชิกสังกัดอยู่ เป็นสิ่งที่มนุษย์จะต้องไม่ละเมิดและต้องปฏิบัติตาม (กำธน กำประเสริฐ และสุเมธ จานประดับ. 2543 : 1)

กฎหมาย คือ คำสั่งทั้งหลายของผู้ปกครองว่าการแผ่นดินต่อราษฎรทั้งหลายเมื่อไม่ทำตาม ตามธรรมดาต้องมีโทษ (กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์. 2543 : 1)

สิ่งที่จะเป็นกฎหมาย ต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ ดังนี้ (อุทิศ แสนโกศิก. 2525 : 1-2)

(1) ต้องมาจากรัฐาธิปัตย์

(2) ต้องเป็นคำสั่งคำบัญชาทั่วไป

(3) ใช้ได้เป็นการตลอดไปจนกว่าจะมีการยกเลิก

(4) ประชาชนจำต้องปฏิบัติตาม

(5) มีบทบังคับ

จากความหมายของกฎหมายตามที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปแนวความคิดได้เป็น 2 แนวทางว่า (1) กฎหมาย คือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น และ (2) กฎหมายคือเหตุผลที่มีอยู่แล้วในธรรมชาติ ซึ่งนับเป็นข้อโต้แย้งทางวิชาการสองแนวทาง (ปรีดี เกษมทรัพย์. 2526 : 270) คือ แนวหนึ่งคิดว่า กฎหมาย คือ กฎเกณฑ์ความประพฤติของมนุษย์ เกิดจากมนุษย์หรือพระผู้เป็นเจ้าจึงใจกำหนดขึ้น ส่วนอีกแนวหนึ่งเห็นว่า กฎหมาย คือ กฎหมายที่ก่อตัวขึ้นเองในสังคมมนุษย์ แล้วค่อยๆ คลี่คลายวิวัฒนาการเรื่อยๆ โดยมิได้เริ่มต้นหรือเกิดขึ้นเพราะถูกสร้างขึ้นด้วยความตั้งใจของมนุษย์คนใดคนหนึ่ง

ทั้งนี้ กฎหมายจะมีลักษณะที่สำคัญ คือ การมีกระบวนการบังคับที่เป็นกิจจะลักษณะ กล่าวคือ กฎหมายคือกฎเกณฑ์ควบคุมความประพฤติของมนุษย์นั้น อาจมีข้อโต้แย้งได้ว่าสิ่งใดที่เป็นกฎเกณฑ์ควบคุมความประพฤติ สิ่งนั้นต้องเป็นกฎหมายหรือไม่ ที่จริงแล้ว กฎเกณฑ์ควบคุมความประพฤติของมนุษย์มิได้มีแต่กฎหมายเท่านั้น แต่ยังมีศีลธรรม ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณี กฎของศาสนา สิ่งเหล่านี้มีความแตกต่างจากกฎหมายอย่างไร

หากเราเริ่มต้นที่คำว่า กฎหมายเป็นกฎเกณฑ์ที่เป็นแบบแผนความประพฤติของมนุษย์ในสังคมซึ่งมีกระบวนการบังคับที่เป็นกิจจะลักษณะ (Organized sanction or organized enforcement) (ปรีดี เกษมทรัพย์. 2526 : 273)

กฎเกณฑ์ที่เป็นแบบแผนในสังคมมนุษย์อื่นๆ เช่น กฎเกณฑ์ในทางศีลธรรม กฎเกณฑ์เป็นขนบธรรมเนียม กฎเกณฑ์ที่เป็นรสนิยม กฎเกณฑ์เหล่านี้มีลักษณะบังคับด้วยทั้งนั้น แต่อาจแตกต่างกันในขนาดของความรุนแรงหรือความตั้งใจของลักษณะบังคับ นอกจากนั้น ลักษณะบังคับของกฎเกณฑ์บางอย่าง อาจเกิดขึ้นโดยความตั้งใจของคนรวมกันเพื่อมาบังคับ หรืออาจเกิดขึ้นโดยปฏิบัติกริยาของคนในสังคมโดยธรรมชาติ เช่น ไม่กล้าฝ่าฝืนเพราะกลัวอายุผู้อื่น กลัวคนอื่นหัวเราะเยาะ หรือดำเนินติดอนั้นลักษณะบังคับจึงเกิดขึ้นโดยตัวของมันเองตามธรรมชาติ ไม่มีใครมาบังคับ

แต่กฎหมายเป็นกฎเกณฑ์ที่มีลักษณะแตกต่างจากกฎเกณฑ์ความประพฤติของมนุษย์อย่างอื่นคือ มีการบังคับอย่างจริงจังที่เรียกว่ามี “กระบวนการบังคับที่เป็นกิจจะลักษณะ” เช่น ถ้ามีการฝ่าฝืนประเพณีที่สำคัญ (กฎหมายประเพณี) ในสังคมโบราณจะก่อให้เกิดความรู้สึกรุนแรงต่อคนในสังคมว่าการกระทำนั้นเป็นความชั่ว ซึ่งอาจก่อให้เกิดเภทภัย หรือเสียดจัญไรแก่สังคมได้ จึงต้องรวมพลังกันเอาผู้ฝ่าฝืนมาลงโทษ เช่น ช่วยกันขับไล่ผู้นั้นออกจากหมู่คณะ เผาหรือสังคมนั้น การกระทำดังกล่าวไม่ได้เกิดขึ้นโดยตัวของมันเองแต่เกิดจากการปรึกษาหารือ ตัดสินใจชี้ขาดของคนในสังคมนั้น การบังคับตามประเพณีที่สำคัญ

หรือกฎหมายประเพณี จึงเป็นกระบวนการบังคับที่เป็นกิจจลักษณะ คือทำอย่างจริงจังด้วยความสำนึก และตั้งใจร่วมกัน เพื่อให้เกิดผลในการลงโทษ

ต่อมาเมื่อสังคมเจริญขึ้น ก็มีรัฐ ศาล อัยการ ตำรวจและเจ้าหน้าที่อื่นๆ ที่จะบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย ทำให้ลักษณะบังคับของกฎหมายเป็นกิจจลักษณะยิ่งขึ้น เช่นถ้าใครกระทำความผิดกฎหมายก็จะมีตำรวจคอยจับกุม มีอัยการทำหน้าที่ฟ้องผู้นั้นต่อศาล ศาลจะเป็นผู้พิจารณาลงโทษ และเมื่อศาลตัดสินลงโทษแล้วก็จะส่งไปจำคุกโดยอยู่ในความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ต่อไป เนื่องจากกฎหมายมีกระบวนการบังคับที่เป็นกิจจลักษณะเช่นนี้ จึงทำให้กฎหมายมีลักษณะเป็นกฎเกณฑ์หรือแบบแผนที่แตกต่างจากศีลธรรม ศาสนา หรือขนบธรรมเนียมประเพณี

2. ความสำคัญของกฎหมาย

กฎหมายมีความสำคัญในด้านต่างๆ ซึ่งสามารถพิจารณาได้ ดังนี้

2.1 กฎหมายย่อมถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม เพื่อกำหนดความประพฤติของคนในสังคมให้เป็นไปในแนวทางทำนองเดียวกัน ลดข้อพิพาทระหว่างกัน

2.2 กฎหมายเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการกำหนดรับรองซึ่งสิทธิต่างๆ ของบุคคลในสังคม ไม่ว่าจะเป็นสิทธิในชีวิต ร่างกาย สุขภาพอนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด

2.3 เมื่อประชาชนในประเทศได้รับรู้ถึงสิทธิและหน้าที่ของตนเองตามกฎหมายและปฏิบัติตามกฎหมายได้อย่างถูกต้อง ย่อมทำให้การบริหารราชการแผ่นดินเป็นไปได้อย่างราบรื่น

2.4 กฎหมายเป็นสิ่งที่ช่วยรับรองและคุ้มครองสิทธิของประชาชน เมื่อประชาชนถูกละเมิดสิทธิ ย่อมสามารถใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือสำหรับการเรียกร้องสิทธิให้กับตนเองได้

ประเภทของช่วงวัย

ตามขอบเขตการศึกษาในรายวิชานี้ ได้แบ่งช่วงวัยต่างๆ ของมนุษย์ออกเป็นทั้งหมด 5 ช่วง ดังนี้

1. วัยเด็ก เป็นช่วงวัยของบุคคลตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุ 14 ปี เป็นวัยที่มีกฎหมายที่เกี่ยวข้อง คือ กฎหมายเกี่ยวกับการเกิดของบุคคล กฎหมายเกี่ยวกับสิทธิเด็ก กฎหมายเกี่ยวกับสวัสดิภาพของเด็ก

2. เยาวชน เป็นช่วงวัยของบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 15 – 18 ปีบริบูรณ์ เป็นวัยที่มีกฎหมายที่เกี่ยวข้อง คือ กฎหมายเกี่ยวกับการทำนิติกรรม สิทธิการศึกษาภาคบังคับ กฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความผิดอาญาของเยาวชน กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดที่เกี่ยวข้องกับเยาวชน รวมทั้งกฎหมายเรื่องความรุนแรงในครอบครัว

3. วัยทำงาน เป็นวัยที่บุคคลนั้นได้บรรลุนิติภาวะ เรียบจบการศึกษา และเข้าสู่ชีวิตการทำงาน เพื่อหาเลี้ยงชีพ ซึ่งจะมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการทำงานแต่ละสาขาไม่ว่าจะเป็นข้าราชการ ลูกจ้างของรัฐ

หรือลูกจ้างเอกชน กฎหมายเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจ กฎหมายเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สิน กฎหมายเกี่ยวกับการทำสัญญาที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน รวมถึงกฎหมายอื่นๆ ที่จำเป็นสำหรับวัยทำงาน

4. วัยสร้างครอบครัว เป็นวัยที่บุคคลได้แต่งงาน จัดทะเบียนสมรส มีบุตร ซึ่งจะมีกฎหมายที่เกี่ยวข้อง คือ กฎหมายครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการหมั้น การสมรส ทรัพย์สินหรือหนี้สิน ระหว่างสามีภรรยา การสิ้นสุดความเป็นครอบครัว ความสัมพันธ์ระหว่างบิดา มารดา กับบุตร รวมถึงหลักเกณฑ์การรับบุตรบุญธรรม

5. บุคคลที่สิ้นอายุขัย เมื่อบุคคลได้ถึงแก่ความตาย แม้ว่าสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบตามกฎหมายนั้นจะได้สิ้นสุดลงไปพร้อมกับความตายของบุคคล แต่ในบางกรณียังมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความตายของบุคคล ได้แก่ กฎหมายเกี่ยวกับบำเหน็จ บำนาญ กฎหมายมรดก การทำพินัยกรรม รวมถึงการทำประกันชีวิตต่างๆ

คำถามท้ายบท

1. กฎหมายหมายถึงอะไร จงอธิบาย
2. กฎหมายมีลักษณะที่สำคัญอย่างไร
3. ยกตัวอย่างความสำคัญของกฎหมาย
4. ช่วงวัยต่างๆ ของมนุษย์นั้นเกี่ยวข้องกับกฎหมายอย่างไรบ้าง จงอธิบาย

เอกสารอ้างอิง

ปรีดี เกษมทรัพย์. (2526). **กฎหมายแพ่ง : หลักทั่วไป**. พิมพ์ครั้งที่ 5 กรุงเทพฯ ฯ : คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

บทที่ 2

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็ก

ในบทที่ 2 นี้ จะได้กล่าวถึง กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็กในหัวข้อเกี่ยวกับการเกิด ได้แก่ การแจ้งเกิด และสภาพบุคคล และในส่วนที่เกี่ยวกับสิทธิของเด็กภายใต้อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child - CRC) 4 ด้าน ได้แก่ สิทธิที่จะมีชีวิตรอด สิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง สิทธิในการพัฒนา และสิทธิในการมีส่วนร่วม และตั้งอยู่บนหลักการไม่เลือกปฏิบัติ และถือประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นที่ตั้ง และสุดท้ายจะได้กล่าวถึงเรื่อง สวัสดิภาพของเด็ก การคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็ก 2 ประการ ได้แก่ การคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กตามการคุ้มครองสวัสดิภาพผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 และการคุ้มครองสวัสดิภาพในกรณีที่มีการปฏิบัติต่อเด็กโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 ประกอบด้วยพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีครอบครัว พ.ศ.2553

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็ก

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็กในประเด็นที่สำคัญ ได้แก่ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเกิด ไม่ว่าจะเป็นการแจ้งการ การมีสภาพบุคคลตามกฎหมาย รวมถึงสิทธิและสวัสดิภาพของเด็กในด้านต่าง ๆ ที่ได้รับการรับรองและคุ้มครองตามกฎหมาย ซึ่งจะอธิบายในรายละเอียดได้ ดังนี้

1. การเกิด

1.1 การแจ้งเกิด กฎหมายกำหนดไว้ว่าเมื่อมีเด็กเกิดใหม่จะต้องมีการแจ้งเกิดเด็ก ซึ่งในการแจ้งเกิดนั้น มี 4 กรณี ได้แก่ การแจ้งเกิดภายในกำหนดระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด การแจ้งเกิดเกินกำหนด การแจ้งเกิดกรณีเด็กแรกเกิดหรือเด็กไร้เดียงสาที่ถูกทอดทิ้ง และการแจ้งเกิดกรณีของเด็กเร่ร่อนหรือเด็กไม่มีพ่อแม่หรือพ่อแม่ ทอดทิ้งซึ่งอยู่ในความดูแลของสถานสงเคราะห์ ในหน่วยงานของรัฐหรือหน่วยงานเอกชนที่จดทะเบียนตามกฎหมาย อธิบายได้ ดังนี้

1.1.1 การแจ้งเกิดภายในกำหนดระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด¹ เมื่อมีเด็กเกิดในประเทศไทยจะสามารถจำแนกสถานที่ซึ่งเด็กได้เกิดไว้ออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ เด็กซึ่งเกิดใน

¹มาตรา 18 แห่งพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534

สถานพยาบาลทั้งของรัฐและเอกชน เด็กซึ่งเกิดในบ้าน เด็กซึ่งเกิดนอกบ้าน ทั้งนี้ไม่ว่าเด็กนั้นจะเกิดในที่ใด จาก 3 ลักษณะ และไม่ว่าเด็กนั้นจะมีสิทธิในสัญชาติไทยหรือไม่ก็ตาม นายทะเบียนมีหน้าที่ต้องรับแจ้ง การเกิดของเด็กทุกคน หากปรากฏว่าเด็กนั้นเกิดในประเทศไทยการจดทะเบียนการเกิด

1.1.1.1 เด็กซึ่งเกิดในสถานพยาบาลทั้งของรัฐและเอกชน เด็กที่เกิดใน สถานพยาบาลในประเทศไทยไม่ว่าจะเป็นของรัฐหรือเอกชน เช่น โรงพยาบาล โรงพยาบาลส่งเสริม สุขภาพตำบล (รพ.สต.) สถานบริการสาธารณสุขชุมชน (สสช.) เป็นต้น

ขั้นตอนการดำเนินการ² ดังนี้

1. สถานพยาบาลมีหน้าที่ต้องออกหนังสือรับรองการเกิด หรือ ท.ร. 1/1 ให้

2. เมื่อสถานพยาบาลออกหนังสือรับรองการเกิดให้แล้ว บิดาหรือ มารดาหรือเจ้าบ้านไปดำเนินการแจ้งการเกิดต่อนายทะเบียนอำเภอหรือสำนักทะเบียนท้องถิ่น (โดยไม่ต้องผ่านกำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน)

3. เมื่อแจ้งการเกิดต่อนายทะเบียนแล้ว นายทะเบียนจะออกสูติบัตร ให้แก่ผู้ไปแจ้งการเกิด สำหรับระยะเวลาจะต้องแจ้งการเกิดภายในระยะเวลา 15 วัน นับแต่วันเกิด

1.1.1.2 เด็กซึ่งเกิดในบ้าน (อาคารหรือบ้าน ซึ่งมีบ้านเลขที่)

ขั้นตอนการดำเนินการ³

1. บิดาหรือมารดาหรือเจ้าบ้านสามารถแจ้งการเกิดต่อกำนัน/ ผู้ใหญ่บ้านในฐานะนายทะเบียนประจำหมู่บ้านที่เด็กเกิด

2. เมื่อแจ้งการเกิดต่อกำนัน หรือผู้ใหญ่บ้านในฐานะนายทะเบียน ประจำหมู่บ้านที่ เด็กเกิดแล้ว จะมีการออกหลักฐานรับแจ้งการเกิด ท.ร.1 ตอนหน้า ให้

3. จากนั้นจึงไปแจ้งการเกิดต่อนายทะเบียนอำเภอหรือสำนักทะเบียน ท้องถิ่นเพื่อให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการออกสูติบัตรให้⁴ (พร้อมเอกสารและพยานบุคคลที่รู้เห็นการเกิดของ เด็ก)

สำหรับระยะเวลาในเวลาการแจ้งนั้น จะต้องแจ้งการเกิดภายใน ระยะเวลา 15 วัน นับแต่วันเกิด

² มาตรา 18 และ มาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 ประกอบ หนังสือสำนัก ทะเบียนกลาง ที่ มท 0309.1/ว3 เรื่องการรับแจ้งการเกิดและการจัดทำทะเบียนประวัติลงวันที่ 22 มกราคม 2558

³ เพิ่งอ้าง

⁴ มาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534

1.1.1.3 เด็กซึ่งเกิดนอกบ้าน เด็กซึ่งเกิดนอกบ้าน (อาคารที่ไม่บ้านเลขที่หรือสถานที่อื่น ๆ เช่น ศาลาพักผู้โดยสาร บนแท็กซี่ เป็นต้น)

สำหรับขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

1. บิดาหรือมารดาสามารถแจ้งการเกิดต่อกำนัน/ผู้ใหญ่บ้านในฐานะนายทะเบียนประจำหมู่บ้านที่เด็กเกิด

2. แจ้งการเกิดต่อกำนัน/ผู้ใหญ่บ้านในฐานะนายทะเบียนประจำหมู่บ้านที่ เด็กเกิดแล้ว จะมีการออกหลักฐานรับแจ้งการเกิด ท.ร.1 ตอนหน้า ให้

3. จากนั้นจึงไปแจ้งการเกิดต่อนายทะเบียนอำเภอหรือสำนักทะเบียนท้องถิ่นเพื่อให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการออกสูติบัตรให้(พร้อมเอกสารและพยานบุคคลที่รู้เห็นการเกิดของเด็ก)

สำหรับระยะเวลาในการแจ้งเกิด จะต้องแจ้งการเกิดภายในระยะเวลา 15 วัน นับแต่วันเกิด แต่กรณีที่มีเหตุจำเป็น ให้แจ้งภายหลังได้แต่ต้องไม่เกิน 30 วันนับแต่วันเกิด

ข้อสังเกต⁵

1. หนังสือรับรองการเกิด (ท.ร.1/1) ที่โรงพยาบาลออกให้และไปรับแจ้งการเกิด (ท.ร.1 ตอนหน้า) ที่กำนัน หรือผู้ใหญ่บ้านออกให้ไม่ใช่ใบเกิดหรือสูติบัตร

2. ในการแจ้งการเกิดจะต้องแจ้งชื่อเด็กในคราวเดียวกันเพื่อจะได้จดบันทึกในใบเกิดหรือสูติบัตรและเมื่อได้รับใบเกิดหรือสูติบัตรแล้วให้ตรวจสอบข้อมูลเพื่อความถูกต้องอีกครั้ง

3. สูติบัตรที่นายทะเบียนออกให้จะมีความแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงของเด็กแต่ละคน ดังนี้

กรณีที่ 1 เด็กที่มีสัญชาติไทยจะได้รับสูติบัตร ประเภท ท.ร.1

กรณีที่ 2 เด็กที่ไม่มีสัญชาติไทยกรณีชนกลุ่มน้อย ชนกลุ่มน้อย หมายถึง กลุ่มที่บิดาหรือมารดามีบัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทย หรือกลุ่มชาติพันธุ์ หรือคนต่างด้าวที่มีหนังสือเดินทางและวีซ่าที่อยู่ในประเทศไทย แต่ไม่รวมถึงกลุ่มแรงงาน 3 สัญชาติ ได้แก่ เมียนมา กัมพูชา และลาว ที่ขึ้นทะเบียนและผ่านการพิสูจน์สัญชาติแล้ว) จะได้รับสูติบัตร ประเภท ท.ร.3

⁵ องค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย. คู่มือการจดทะเบียนการเกิด และกระบวนการพัฒนาสิทธิในสัญชาติไทย. กรุงเทพฯ : 2564. หน้า 5 - 13

กรณีที่ 3 เด็กที่ไม่มีสัญชาติไทยกรณีกลุ่มบุคคลที่ไม่มีสถานะทางทะเบียน หรือเด็กในค่ายพักพิง จะได้รับสูติบัตรประเภท ท.ร.031

กรณีที่ 4 เด็กที่ไม่มีสัญชาติไทย กรณีกลุ่มแรงงานต่างด้าวที่ขึ้นทะเบียนแล้ว จะได้รับสูติบัตร ประเภท ท.ร.03

1.1.2 การแจ้งเกิดเกินกำหนด หากปรากฏว่าเด็กนั้นเกิดในประเทศไทยแต่ไม่ได้แจ้งการเกิดภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด กล่าวคือ กรณีเกิดที่สถานพยาบาลหรือในบ้านต้องดำเนินการภายใน 15 วันนับแต่เด็กเกิด และกรณีเกิดนอกบ้านต้องดำเนินการภายใน 15 วัน หรือหากมีเหตุจำเป็นอาจขอขยายต่อไปได้อีกไม่เกิน 30 วันนับแต่เด็กเกิด จะต้องดำเนินการ ดังนี้

1.1.2.1 กรณีเกิดในสถานพยาบาลของรัฐหรือเอกชน เด็กที่เกิดในสถานพยาบาลในประเทศไทยไม่ว่าจะเป็นของรัฐหรือเอกชน เช่น โรงพยาบาล โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) สถานบริการสาธารณสุขชุมชน (สสช.) เป็นต้น

สำหรับขั้นตอนการดำเนินการ⁶ ดังนี้

1. สถานพยาบาลมีหน้าที่ต้องออกหนังสือรับรองการเกิด หรือ ท.ร.1/1 ให้

2. เมื่อสถานพยาบาลออกหนังสือรับรองการเกิดให้แล้ว บิดาหรือมารดาหรือเจ้าบ้านไปดำเนินการแจ้งการเกิดต่อนายทะเบียนอำเภอหรือสำนักทะเบียนท้องถิ่น โดยไม่ต้องผ่านกำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน

3. นายทะเบียนจะดำเนินการสอบสวนเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงจากพยานเอกสารต่างๆ สอบพยานบุคคลเพื่อรับรองข้อเท็จจริง ได้แก่ บิดา มารดาผู้ทำคลอด หรือผู้รู้เห็นการเกิดกำนัน หรือผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ตลอดจนพยานหลักฐานอื่นๆ (ถ้ามี)

4. หากนายทะเบียนพิจารณาแล้วเห็นว่าบุคคลดังกล่าวเกิดในประเทศไทยจริง ก็จะออกสูติบัตรให้แก่ผู้แจ้งการเกิด

สำหรับระยะเวลาในการแจ้งเกิด ต้องแจ้งเกิดตั้งแต่วันพ้นกำหนด 15 วัน นับแต่วันเกิด และระยะเวลาในการสอบสวนเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงจะต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายใน 90 วัน (ตามที่ มท0309.1/ว.3042 ลงวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2558)

1.1.2.2 กรณีเกิดในบ้าน เช่น เด็กเกิดในอาคารหรือบ้าน ซึ่งมีบ้านเลขที่

⁶ มาตรา 18 และมาตรา23แห่งพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ.2534 ประกอบ หนังสือสำนักทะเบียนกลาง ที่ มท 0309.1/ว3 เรื่องการรับแจ้งการเกิดและการจัดทำทะเบียนประวัติ ลงวันที่ 22 มกราคม 2558

สำหรับขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

1. บิดาหรือมารดาหรือเจ้าบ้านสามารถแจ้งการเกิดต่อกำนัน หรือผู้ใหญ่บ้านในฐานะนายทะเบียนประจำหมู่บ้านที่เด็กเกิด
2. เมื่อแจ้งการเกิดต่อกำนัน หรือผู้ใหญ่บ้านในฐานะนายทะเบียนประจำหมู่บ้านที่ เด็กเกิดแล้ว จะมีการออกหลักฐานรับแจ้งการเกิด ท.ร.1 ตอนหน้า ให้
3. จากนั้นจึงไปแจ้งการเกิดต่อนายทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่น
4. นายทะเบียนจะดำเนินการสอบสวนเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงจากพยานเอกสารต่างๆสอบพยานบุคคลเพื่อรับรองข้อเท็จจริง ได้แก่ บิดา มารดา ผู้ทำคลอด กำนัน หรือผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ตลอดจนพยานหลักฐานอื่น ๆ (ถ้ามี)
5. หากนายทะเบียนพิจารณาแล้วเห็นว่าบุคคลดังกล่าวเกิดในประเทศไทยจริง ก็จะออกสูติบัตรให้แก่ผู้แจ้งการเกิด

1.1.2.3 กรณีเกิดนอกบ้าน กล่าวคือ อาจเป็นกรณีที่เกิดในอาคารที่ไม่บ้านเลขที่ หรือสถานที่อื่น ๆ เช่น ศาลาพักผู้โดยสาร บนแท็กซี่ เป็นต้น

สำหรับขั้นตอนการดำเนินการ

1. บิดาหรือมารดาสามารถแจ้งการเกิดต่อกำนัน หรือผู้ใหญ่บ้านในฐานะนายทะเบียนประจำหมู่บ้านที่เด็กเกิด
2. เมื่อแจ้งการเกิดต่อกำนัน หรือผู้ใหญ่บ้านในฐานะนายทะเบียนประจำหมู่บ้านที่ เด็กเกิดแล้ว จะมีการออกหลักฐานรับแจ้งการเกิด ท.ร.1 ตอนหน้า ให้
3. จากนั้นจึงไปแจ้งการเกิดต่อนายทะเบียนอำเภอหรือสำนักทะเบียนท้องถิ่น
4. นายทะเบียนจะดำเนินการสอบสวนเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงจากพยานเอกสารต่างๆสอบพยานบุคคลเพื่อรับรองข้อเท็จจริง ได้แก่ บิดา มารดาผู้ทำคลอด หรือผู้รู้เห็นการเกิดกำนัน หรือผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ตลอดจนพยานหลักฐานอื่น ๆ (ถ้ามี)
5. หากนายทะเบียนพิจารณาแล้วเห็นว่าบุคคลดังกล่าวเกิดในประเทศไทยจริง ก็จะออกสูติบัตรให้แก่ผู้แจ้งการเกิด

สำหรับระยะเวลาในการแจ้งเกิด ต้องแจ้งเกิดตั้งแต่วันพ้นกำหนด 15 วัน นับแต่วันเกิดแต่กรณีที่มีเหตุจำเป็น ให้แจ้งภายหลังได้แต่ต้องไม่เกิน 30 วัน นับแต่วันเกิด และระยะเวลาในการสอบสวนเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงจะต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายใน 90 วัน

ข้อสังเกต

1. หนังสือรับรองการเกิด (ท.ร.1/1) ที่โรงพยาบาลออกให้และใบรับการแจ้งการเกิด (ท.ร.1 ตอนหน้า) ที่กำนัน หรือผู้ใหญ่บ้านออกให้ไม่ใช่ใบเกิดหรือสูติบัตร
2. ในการแจ้งการเกิดจะต้องแจ้งชื่อเด็กในคราวเดียวกันเพื่อจะได้จดบันทึกในใบเกิดหรือสูติบัตรและเมื่อได้รับใบเกิดหรือสูติบัตรแล้วให้ตรวจสอบข้อมูลเพื่อความถูกต้องอีกครั้ง
3. บุคคลที่สามารถแจ้งการเกิดเกินกำหนดได้ทางกฎหมายมิได้กำหนดอายุชั้นสูงเอาไว้⁷
4. สูติบัตรที่นายทะเบียนออกให้จะมีความแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงของเด็กแต่ละคน ดังนี้

กรณีที่ 1 เด็กที่มีสัญชาติไทยจะได้รับสูติบัตร ประเภท ท.ร.1

กรณีที่ 2 เด็กที่ไม่มีสัญชาติไทย คือ ชนกลุ่มน้อย หมายถึง กลุ่มที่บิดาหรือมารดามีบัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทย หรือกลุ่มชาติพันธุ์ หรือคนต่างด้าวที่มีหนังสือเดินทางและวีซ่าที่อยู่ในประเทศไทย แต่ไม่รวมถึงกลุ่มแรงงาน 3 สัญชาติที่ขึ้นทะเบียนและผ่านการพิสูจน์สัญชาติแล้ว จะได้รับสูติบัตรประเภท ท.ร.3

กรณีที่ 3 เด็กที่ไม่มีสัญชาติไทย คือ กลุ่มบุคคลที่ไม่มีสถานะทางทะเบียน หรือเด็กในค่ายพักพิง จะได้รับสูติบัตรประเภท ท.ร.031

กรณีที่ 4 เด็กที่ไม่มีสัญชาติไทย คือ กลุ่มแรงงานต่างด้าวที่ขึ้นทะเบียนแล้ว จะได้รับสูติบัตร ประเภท ท.ร.03

1.1.3 การแจ้งเกิดกรณีเด็กแรกเกิดหรือเด็กไร้เดียงสาที่ถูกทอดทิ้ง⁸เมื่อพบเด็กแรกเกิดหรือ เด็กไร้เดียงสาที่อายุไม่เกิน 7 ปี ถูกทอดทิ้งไว้ผู้พบเด็กจะต้องดำเนินการดังนี้

1.1.3.1 ขั้นตอนการดำเนินการ

1. ผู้พบตัวเด็กจะต้องแจ้งและนำตัวเด็กไปให้เจ้าหน้าที่ซึ่งสามารถนำส่งเด็กได้ 2 วิธีดังนี้

กรณีที่ 1 นำส่งตัวเด็กให้กับพนักงานฝ่ายปกครอง เช่น กำนันผู้ใหญ่บ้าน ปลัดอำเภอ เป็นต้น หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจ พนักงานเจ้าหน้าที่จะดำเนินการบันทึกการรับตัว

⁷ คณะกรรมการคทาอภิกเพื่อกลุ่มชาติพันธุ์. คู่มือปฏิบัติการเพื่อให้บุคคลมีสถานภาพทางกฎหมายที่ถูกต้อง. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เดือนตุลา. พิมพ์ครั้งที่ 1 .2544. หน้า 86.

⁸ มาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534

เด็ก จากนั้นจะนำตัวเด็กส่งให้แก่เจ้าหน้าที่พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เพื่อให้เจ้าหน้าที่ลงบันทึกการรับตัวเด็ก และดำเนินการแจ้งการเกิดให้กับเด็กตามกฎหมาย

กรณีที่ 2 นำส่งตัวเด็กต่อเจ้าหน้าที่พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (เจ้าหน้าที่ประชาสงเคราะห์) เจ้าหน้าที่จะลงบันทึกการรับตัวเด็กไว้ เจ้าหน้าที่จะดำเนินการแจ้งการเกิดต่อสำนักทะเบียนอำเภอหรือสำนักทะเบียนท้องถิ่น

2. เมื่อเจ้าหน้าที่พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ คือเจ้าหน้าที่ประชาสงเคราะห์ ได้มีการแจ้งการเกิดต่อนายทะเบียนแล้ว นายทะเบียนจะดำเนินการตรวจสอบสถานะบุคคลโดยจะตรวจสอบเรื่องสถานที่เกิดและสัญชาติของเด็ก ในระหว่างพิสูจน์สถานะบุคคลของเด็ก นายทะเบียนจะออกเอกสารใบรับแจ้งการเกิด ท.ร.100 ให้ก่อน

3. นายทะเบียนพิจารณาและมีคำสั่ง ซึ่งมีความเป็นไปได้ 3 กรณีดังนี้

กรณีที่ 1 เชื่อว่าเกิดในประเทศไทยและมีสัญชาติไทยจะได้รับสูติบัตร ประเภท ท.ร.1 หรือ ท.ร.2แล้วแต่กรณี

กรณีที่ 2 เชื่อว่าเกิดในประเทศไทยแต่ไม่มีสัญชาติไทย จะได้รับสูติบัตร ประเภท ท.ร.3

กรณีที่ 3 ไม่เชื่อว่าเกิดในประเทศไทยและพิสูจน์สถานะอันว่าด้วยสัญชาติมิได้ นายทะเบียนจะไม่รับจดทะเบียนการเกิดแต่จะดำเนินการจัดทำทะเบียนประวัติบุคคลที่ไม่มีสถานะทางทะเบียน (ท.ร.38 ก.) และออกบัตรประจำตัวหรือเอกสารแสดงตนให้แก่เด็กไว้

1.1.3.2 ระยะเวลาในการดำเนินการ ในกระบวนการสอบสวนเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงของสำนักทะเบียนจะต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายใน 90 วัน

1.1.4 การแจ้งเกิดกรณีของเด็กเร่ร่อนหรือเด็กไม่มีพ่อแม่หรือพ่อแม่ทอดทิ้งซึ่งอยู่ในความดูแลของสถานสงเคราะห์ในหน่วยงานของรัฐหรือหน่วยงานเอกชนที่จดทะเบียนตามกฎหมาย ในการแจ้งเกิดกรณีของเด็กเร่ร่อน หรือเด็กไม่มีพ่อแม่หรือพ่อแม่ทอดทิ้งซึ่งอยู่ในความดูแลของสถานสงเคราะห์ อาจจะเป็นสถานสงเคราะห์หน่วยงานของรัฐหรือหน่วยงานเอกชนที่จดทะเบียนตามกฎหมายก็ได้⁹

1.1.4.1 คุณสมบัติ ดังนี้

1. เป็นเด็กเร่ร่อน หรือเด็กที่ไม่ปรากฏพ่อแม่ หรือเด็กที่ถูกพ่อแม่ทอดทิ้ง

⁹ มาตรา 19/1 แห่งพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534

2. เด็กดังกล่าวจะต้องอยู่ในความดูแลของสถานสงเคราะห์¹⁰

1.1.4.2 ขั้นตอนการดำเนินการ

1. เมื่อเจ้าหน้าที่ของสถานสงเคราะห์ได้รับตัวเด็กมาแล้ว หัวหน้าหน่วยงานที่ทำการสงเคราะห์จะต้องแจ้งการเกิดให้แก่เด็กภายใน 15 วันนับแต่วันที่รับตัวเด็กมา ณ สำนักทะเบียนอำเภอหรือสำนักทะเบียนท้องถิ่น

2. เมื่อ มีการแจ้งการเกิดต่อนายทะเบียนแล้ว นายทะเบียนจะดำเนินการตรวจสอบสถานะบุคคล โดยจะตรวจสอบเรื่องสถานที่เกิดและสัญชาติของเด็ก(ในระหว่างพิสูจน์สถานะบุคคลของเด็ก นายทะเบียนจะออกเอกสารใบรับแจ้งการเกิด ท.ร.100 ให้ก่อน)

3. นายทะเบียนพิจารณาและมีคำสั่ง ซึ่งมีความเป็นไปได้ 3 กรณีดังนี้
กรณีที่ 1 เชื่อว่าเกิดในประเทศไทยและมีสัญชาติไทยจะได้รับสูติบัตร ประเภท ท.ร.1 หรือ ท.ร.2 แล้วแต่กรณี

กรณีที่ 2 เชื่อว่าเกิดในประเทศไทยแต่ไม่มีสัญชาติไทย จะได้รับสูติบัตร ประเภท ท.ร.3

กรณีที่ 3 ไม่เชื่อว่าเกิดในประเทศไทยและพิสูจน์สถานะอันว่าด้วยสัญชาติมิได้ นายทะเบียนจะไม่รับจดทะเบียนการเกิดแต่จะดำเนินการจัดทำทะเบียนประวัติบุคคลที่ไม่มีสถานะทางทะเบียน (ท.ร.38 ก.) และออกบัตรประจำตัวหรือเอกสารแสดงตนให้แก่เด็กไว้

1.1.4.3 ระยะเวลาในการดำเนินการ ในกระบวนการสอบสวนเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงของสำนักทะเบียนจะต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายใน 90 วัน

1.2 สภาพบุคคล กฎหมายที่เกี่ยวกับเรื่องสภาพบุคคลถือว่ามีความสำคัญเป็นลำดับแรก เพราะในชีวิตของมนุษย์นั้น เมื่อถือกำเนิดขึ้นมาแล้วย่อมต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสิทธิและหน้าที่ระหว่างบุคคลในครอบครัวเดียวกัน หรือเรื่องทรัพย์สินและหนี้สินต่าง ๆ

เห็นได้ว่า เฉพาะแต่สิ่งที่มีสภาพบุคคล (Legal Personality) เท่านั้น จึงจะสามารถมีสิทธิและหน้าที่ได้ สิ่งที่ไม่มีสภาพบุคคล เช่น ทรัพย์สินของทั้งหลายนั้นโดยทั่วไปไม่อาจมีสิทธิและหน้าที่ได้¹¹ ดังนั้น กฎหมายจึงได้กำหนดหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับสภาพบุคคลธรรมดาไว้ อธิบายได้ ดังนี้

1.2.1 การเริ่มต้นและการสิ้นสุดสภาพบุคคล

¹⁰ สถานสงเคราะห์อาจเป็นสถานสงเคราะห์ของรัฐ หรือของเอกชนก็ได้แต่จะต้องขึ้นทะเบียนกับกระทรวงมหาดไทย

¹¹กิตติศักดิ์ ปรกติ. คำอธิบายกฎหมายลักษณะบุคคล : บุคคลธรรมดา และนิติบุคคล. พิมพ์ครั้งที่ 10 กรุงเทพฯ : วิญญูชน. 2563. หน้า 15

1.2.1.1 การเริ่มต้นสภาพบุคคล กล่าวคือ ตามกฎหมายบุคคลธรรมดาจะเริ่มต้น การมีสภาพบุคคลนั้น กฎหมายกำหนดไว้ว่าสภาพบุคคลย่อมเริ่มแต่เมื่อคลอดแล้วอยู่รอดเป็นทารก¹²

1.2.1.2 สิทธิของทารกในครรภ์มารดา กล่าวได้ว่าสภาพบุคคลย่อมเริ่มแต่เมื่อ คลอดแล้วอยู่รอดเป็นทารก ส่วนทารกในครรภ์มารดานั้นยังไม่มีสภาพบุคคล แต่กฎหมายก็ได้ให้การ ค้ำครองทารกในครรภ์มารดาสามารถมีสิทธิต่าง ๆ ได้หากว่าภายหลังคลอดแล้วอยู่รอดเป็นทารก¹³ หลาย ประการ เช่น สิทธิในการรับประโยชน์ตามนิติกรรมและสัญญาต่าง ๆ เช่น สิทธิในทารเป็นทายาทรับมรดก สิทธิในการฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนในคดีละเมิด สิทธิในการเรียกค่าเสียหายต่อร่างกายและอนามัย ของทารก เป็นต้น

1.2.1.3 การสิ้นสภาพบุคคล กล่าวคือ การมีสภาพบุคคลส่งผลให้ผู้นั้นเป็น “ผู้ ทรงสิทธิ” สามารถที่จะถือสิทธิตามกฎหมายได้ หากต่อมาบุคคลดังกล่าวตายลง การเป็นผู้ทรงสิทธิย่อม สิ้นสุดลงด้วยเพราะสภาพบุคคลได้สิ้นแล้ว¹⁴ การสิ้นสภาพบุคคลมีอยู่ 2 กรณี คือ การสิ้นสภาพบุคคลเมื่อ บุคคลถึงแก่ความตาย และการสิ้นสภาพบุคคลเมื่อมีคำสั่งศาลให้เป็นคนสาบสูญ¹⁵ และบุคคลซึ่งศาลได้มี

¹² ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 15 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “สภาพบุคคลย่อมเริ่มแต่เมื่อคลอด แล้วอยู่รอดเป็นทารกและสิ้นสุดลงเมื่อตาย”

¹³ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 15 วรรคสอง บัญญัติว่า “ทารกในครรภ์มารดาก็สามารถมีสิทธิ ต่าง ๆ ได้หากว่าภายหลังคลอดแล้วอยู่รอดเป็นทารก”

¹⁴ อังคนาวดี ปิ่นแก้ว. คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบุคคล. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : วิญญูชน. 2560. หน้า 39

¹⁵ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 61 บัญญัติว่า “ถ้าบุคคลใดได้ไปจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ และไม่มีใครรู้แน่ว่าบุคคลนั้นยังมีชีวิตอยู่หรือไม่ตลอดระยะเวลาห้าปีเมื่อผู้มีส่วนได้เสียหรือพนักงานอัยการร้องขอ ศาล จะสั่งให้บุคคลนั้นเป็นคนสาบสูญก็ได้

ระยะเวลาตามวรรคหนึ่งให้ลดเหลือสองปี

(1) นับแต่วันที่มีการรบหรือสงครามสิ้นสุดลง ถ้าบุคคลนั้นอยู่ในการรบหรือสงครามและหายไปในการรบหรือ สงครามดังกล่าว

(2) นับแต่วันที่ยานพาหนะที่บุคคลนั้นเดินทาง อับปาง ถูกทำลายหรือสูญหายไป

(3) นับแต่วันที่เหตุอันตรรายแก่ชีวิตนอกรจากที่ระบุไว้ใน (1) หรือ (2) ได้ผ่านพ้นไปถ้าบุคคลนั้นตกอยู่ใน อันตรรายเช่นว่านั้น”

คำสั่งให้เป็นคนสาบสูญ ให้ถือว่าถึงแก่ความตายเมื่อครบกำหนดระยะเวลาดังที่ระบุไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์¹⁶

1.2.1.4 การนับอายุ การนับอายุของบุคคล กรณีที่บุคคลใดไม่ทราบวัน เดือน ปี เกิดของตนเอง ถ้าพันวิสัยที่จะหยั่งรู้เดือนและวันเกิดของบุคคลใดให้นับอายุของบุคคลนั้นตั้งแต่วันต้นปีปฏิทิน ซึ่งเป็นปีที่บุคคลนั้นเกิด¹⁷ เช่น นายแดงรู้แต่เพียงว่าเกิดเดือนสิงหาคม 2525 แต่ไม่รู้วันที่เกิดกฎหมายให้นับวันที่ 1 ของเดือนสิงหาคม 2525 เป็นวันเกิด เป็นต้น ถ้าเป็นการพันวิสัยที่จะหยั่งรู้เดือนเกิดและวันเกิดของบุคคลใดให้นับอายุของบุคคล นับตั้งแต่วันที่หนึ่งของเดือนแรกแห่งต้นปีปฏิทิน ซึ่งเป็นปีที่บุคคลนั้นเกิด เช่น นายแดงรู้แต่เพียงว่าเกิดปี พ.ศ.2525 ดังนั้นถือว่านายแดงเกิดวันที่ 1 เดือนมกราคม พ.ศ. 2525 ซึ่งการนับอายุของบุคคลส่งผลในเรื่องของความสามารถในการมีสิทธิและการใช้สิทธิในทางกฎหมายแพ่งและกฎหมายอาญา

1.2.1.5 ภูมิลำเนา การกำหนดภูมิลำเนาเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับบุคคลทุกคน ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการทำนิติสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ในเรื่องส่วนตัวครอบครัว และในทางกฎหมาย เช่น ในเรื่องการเมือง ผู้มีสิทธิในการเลือกตั้งตามภูมิลำเนาของตน หรือการทะเบียนต่างๆ หรือกฎหมายวิธีพิจารณาความที่กำหนดหลักการฟ้องจำเลยให้ฟ้องยังศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนา การชำระหนี้ให้ชำระยังภูมิลำเนาของเจ้าหนี้ การสาบสูญต้องไปจากภูมิลำเนาไม่มีใครรู้เห็นว่าเป็นตายร้ายดี ทั้งนี้การเลือกถิ่นที่อยู่อันจะถือเป็นภูมิลำเนาของบุคคลนั้นสามารถทำได้ตามใจสมัคร

1.2.1.6 คนสาบสูญ กรณีนี้เป็นการสิ้นสภาพบุคคลโดยศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญ เหตุที่ศาลสั่งเป็นคนสาบสูญได้ตามกฎหมาย¹⁸

กฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์การเป็นคนสาบสูญไว้ 2 กรณี คือ

1) ถ้าบุคคลใดได้ไปจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ และไม่มีใครรู้แน่ชัดว่าบุคคลนั้นยังมีชีวิตอยู่หรือไม่ตลอดระยะเวลาห้าปี เมื่อผู้มีส่วนได้เสียหรือพนักงานอัยการร้องขอ ศาลจะสั่งให้บุคคลนั้นเป็นคนสาบสูญก็ได้ เช่น นายสมชายหายไประหว่างปีตั้งแต่ 1 กุมภาพันธ์ 2545 ตลอด

¹⁶ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 62 บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งศาลได้มีคำสั่งให้เป็นคนสาบสูญ ให้ถือว่าถึงแก่ความตายเมื่อครบกำหนดระยะเวลาดังที่ระบุไว้ในมาตรา 61”

¹⁷ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 16 บัญญัติว่า “การนับอายุของบุคคล ให้เริ่มนับแต่วันเกิด ในกรณีที่รู้ว่าเกิดในเดือนใดแต่ไม่รู้วันเกิด ให้นับวันที่หนึ่งของเดือนนั้นเป็นวันเกิด แต่ถ้าพันวิสัยที่จะหยั่งรู้เดือนและวันเกิดของบุคคลใด ให้นับอายุบุคคลนั้นตั้งแต่วันต้นปีปฏิทิน ซึ่งเป็นปีที่บุคคลนั้นเกิด”

¹⁸ การสาบสูญ ถือว่าบุคคลธรรมดาได้สิ้นสภาพบุคคลตามกฎหมาย ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 61 และบุคคลซึ่งศาลได้มีคำสั่งให้เป็นคนสาบสูญ ให้ถือว่าถึงแก่ความตายเมื่อ ตามมาตรา 62

ระยะเวลา 5 ปีไม่มีใครรู้ว่านายสมชายเป็นตายร้ายดีอย่างไร ดังนั้นผู้มีส่วนได้เสียหรืออัยการร้องขอให้ศาลสั่งนายสมชายเป็นคนสาบสูญได้ เป็นต้น

2) ถ้าบุคคลใดหายไปจากเหตุการณ์ดังต่อไปนี้ ตลอดระยะเวลาสองปีผู้มีส่วนได้เสียหรืออัยการร้องขอให้ศาลสั่งบุคคลนั้นเป็นคนสาบสูญ

(ก) บุคคลใดอยู่ในการรบหรือสงคราม และหายไปในการรบหรือสงครามให้นับแต่วันที่การรบหรือสงครามสิ้นสุด

(ข) บุคคลใดตกอยู่ในยานพาหนะที่เดินทาง ให้นับแต่วันที่ยานพาหนะนั้นอัปปาง ถูกทำลาย หรือสูญหายไป

(ค) บุคคลใดตกอยู่ในเหตุที่จะเป็นอันตรายแก่ชีวิตโดยประการอื่นใด ให้นับแต่วันที่เหตุอันตรายแก่ชีวิตได้ผ่านพ้นไป

เมื่อบุคคลที่ศาลได้มีคำสั่งเป็นคนสาบสูญแล้ว กฎหมายให้ถือว่าบุคคลนั้นได้ถึงแก่ความตายไปแล้วคือหมดสภาพความเป็นบุคคล และมรดกของบุคคลนั้นก็ตกทอดไปสู่ทายาทโดยธรรมหรือทายาทโดยพินัยกรรม¹⁹

1.2.2 ความสามารถตามกฎหมายของบุคคล โดยทั่วไปแล้วบุคคลที่มีสิทธิย่อมสามารถจะใช้สิทธิของตนได้ เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของบุคคลบางประเภท กฎหมายจึงกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับความสามารถในการใช้สิทธิของบุคคล 4 ประเภท คือ ผู้เยาว์ บุคคลวิกลจริต คนไร้ความสามารถ และคนเสมือนไร้ความสามารถ อธิบายได้ ดังนี้

1.2.2.1 ผู้เยาว์ คือ บุคคลที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ ซึ่งมีอายุยังไม่ครบยี่สิบปีบริบูรณ์ ผู้เยาว์จะบรรลุนิติภาวะได้ 2 กรณี คือ เมื่อมีอายุครบยี่สิบปีบริบูรณ์²⁰ และบรรลู่โดยการสมรส²¹ (มาตรา 20) ภายใต้เงื่อนไขแห่งการสมรสตามกฎหมายกำหนดให้การสมรสจะกระทำได้อต่อเมื่อชายและ

¹⁹ ทายาทโดยธรรม ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1629 กำหนดไว้ได้แก่ ผู้สืบสันดาน บิดามารดา พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน พี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกัน ปู่ย่าตายาย ลุงป้าน้าอา ส่วนทายาทโดยพินัยกรรม ได้แก่บุคคลที่เจ้ามรดกประสงค์ให้เป็นผู้มีสิทธิรับมรดกโดยระบุไว้อย่างชัดเจนว่าเป็นใครไว้ก่อนตาย

หากเป็นกรณีบุคคลหลายคนถึงแก่ความตายในเหตุอันตรายร่วมกันก็เป็นการพันวิสัยที่กำหนดไว้ว่าคนไหนตายก่อนหลัง ให้ถือว่าตายพร้อมกัน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 17

²⁰ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 19 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมพ้นจากภาวะผู้เยาว์และบรรลุนิติภาวะเมื่อมีอายุยี่สิบปีบริบูรณ์”

²¹ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 20 บัญญัติว่า “ผู้เยาว์ย่อมบรรลุนิติภาวะเมื่อทำการสมรส หากการสมรสนั้นได้ทำตามบทบัญญัติมาตรา 1448”

หญิงมีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์ (มาตรา 1448) หรือเมื่อศาลอนุญาตให้ทำการสมรสได้ ภายหลังจากที่จดทะเบียนสมรสโดยชอบแล้ว แม้จะหย่ากันเมื่ออายุยังไม่ครบ 20 ปีบริบูรณ์ ก็คงถือว่าบรรลุนิติภาวะแล้ว ไม่กลับเป็นผู้เยาว์อีก

1.2.2.2 บุคคลวิกลจริต บุคคลวิกลจริต คือ บุคคลที่จิตไม่ปกติ พวกสมองพิการ พวกมีกิริยาอาการไม่ปกติเพราะจิตวิปลาสขาดความรู้สึกและขาดความรับผิดชอบ ดังนั้นการกระทำความผิดกรรมของผู้วิกลจริตซึ่งศาลยังมีได้มีคำสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ การนั้นจะเป็นโมฆียะต่อเมื่อได้กระทำ ในขณะที่บุคคลนั้นจรตวิกลอยู่และคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้แล้วด้วยว่าผู้กระทำเป็นคนวิกลจริต หากคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งไม่รู้ว่าผู้กระทำเป็นบุคคลวิกลจริต ซึ่งศาลยังมีได้มีคำสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถย่อมมีผลสมบูรณ์²²

1.2.2.3 คนไร้ความสามารถ คือ บุคคลวิกลจริตซึ่งถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ ต้องอยู่ในความอนุบาลของผู้อนุบาล²³

1.2.2.3 คนเสมือนไร้ความสามารถ คือ บุคคลที่มีเหตุบกพร่องพิการทำให้ไม่สามารถจะจัดทำการงานโดยตนเองได้หรือจัดกิจการไปในทางที่อาจจะเสื่อมเสียแก่ทรัพย์สินของตนเองหรือครอบครัว เพราะกายพิการหรือมีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ หรือประพฤตีสຸริຍຸສຸຣາຍເສເພລເປັນอาฉินหรือติดสุรายาเมาหรือเหตุอื่นในทำนองเดียวกัน²⁴เมื่อคู่สมรสผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้ปกครองหรือผู้

²²ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 30 บัญญัติว่า “ผู้เยาว์จะทำนิติกรรมใด ๆ ต้องได้รับความยินยอมของผู้แทนโดยชอบธรรมก่อน การใด ๆ ที่ผู้เยาว์ได้ทำลงปราศจากความยินยอมเช่นนั้นเป็นโมฆียะ เว้นแต่จะบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น”

²³ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 29 บัญญัติว่า “การใด ๆ อันบุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถได้กระทำลงการนั้นเป็นโมฆียะ”

²⁴ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 28 บัญญัติว่า “บุคคลวิกลจริตผู้ใด ถ้าคู่สมรสก็ดีผู้บุพการีกล่าวคือ บิดา มารดา ปู่ย่า ตายาย ทวดก็ดีผู้สืบสันดานกล่าวคือ ลูก หลาน เหลน ลี้อก็ดีผู้ปกครองหรือผู้พิทักษ์ก็ดีผู้ซึ่งปกครองดูแลบุคคลนั้นอยู่ก็ดีหรือพนักงานอัยการก็ดีร้องขอต่อศาลให้สั่งให้บุคคลวิกลจริตผู้นั้นเป็นคนไร้ความสามารถ ศาลจะสั่งให้บุคคลวิกลจริตผู้นั้นเป็นคนไร้ความสามารถก็ได้

บุคคลซึ่งศาลได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถตามวรรคหนึ่ง ต้องจัดให้อยู่ในความอนุบาล การแต่งตั้งผู้อนุบาลอำนาจหน้าที่ของผู้อนุบาลและการสิ้นสุดของความเป็นผู้อนุบาล ให้เป็นไปตามบทบัญญัติบรรพ ๕ แห่งประมวลกฎหมายนี้

คำสั่งของศาลตามมาตรานี้ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา”

พิทักษ์หรือผู้ซึ่งดูแลบุคคลนั้นอยู่หรือพนักงานอัยการได้ร้องขอต่อศาล ศาลจะสั่งให้บุคคลนั้นเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถก็ได้ และสั่งให้อยู่ในความดูแลของผู้พิทักษ์²⁵

2 สิทธิเด็ก

“เด็ก” คือบุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี²⁶ เป็นผู้ที่ต้องได้รับการคุ้มครองสิทธิในด้านต่างๆ ภายใต้อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child - CRC)²⁷ ซึ่งประเทศไทยลงนามรับรอง เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2535 นั้นหมายความว่า รัฐบาลมีพันธะผูกพันที่จะดำเนินการให้เด็กๆ ทุกคนในประเทศไม่ว่าจะเป็นใครก็ตาม ให้ได้รับสิทธิเท่าเทียมกันตามอนุสัญญาฯ รวมทั้งรายงานความก้าวหน้าการดำเนินงานต่อคณะกรรมการสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติด้วย ตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก Convention on the Rights of the Child - CRC²⁸ ทั้งหมด 54 ข้อ จะประกอบไปด้วย

²⁵ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 32 บัญญัติว่า “บุคคลใดมีกายพิการหรือมีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบหรือประพฤตีสุรุ่ยสุร่ายเสเพลเป็นอาชญา หรือติดสุรายาเมา หรือมีเหตุอื่นใดทำนองเดียวกันนั้น จนไม่สามารถจะจัดทำกรงานโดยตนเองได้หรือจัดกิจการไปในทางที่อาจจะเสื่อมเสียแก่ทรัพย์สินของตนเองหรือครอบครัว เมื่อบุคคลตามที่ระบุไว้ในมาตรา 28 ร้องขอต่อศาล ศาลจะสั่งให้บุคคลนั้นเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถก็ได้

บุคคลซึ่งศาลได้สั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถตามวรรคหนึ่ง ต้องจัดให้อยู่ในความพิทักษ์การแต่งตั้งผู้พิทักษ์ ให้เป็นไปตามบทบัญญัติบรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายนี้

ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยการสิ้นสุดของความเป็นผู้ปกครองในบรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายนี้มาใช้บังคับแก่การสิ้นสุดของการเป็นผู้พิทักษ์โดยอนุโลม

คำสั่งของศาลตามมาตรานี้ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา”

²⁶ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 4 ให้นิยามของคำว่า “เด็ก” และ “เยาวชน” ไว้ดังนี้

“เด็ก” หมายความว่า บุคคลซึ่งมีอายุเกินกว่าอายุที่กำหนดไว้ตามมาตรา 73 แห่งประมวลกฎหมายอาญา แต่ยังไม่เกิน 15 ปีบริบูรณ์

“เยาวชน” หมายความว่า บุคคลอายุเกิน 15 ปีแต่ยังไม่เกิน 18 ปีบริบูรณ์

²⁷ สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. หลักกฎหมายระหว่างประเทศทั่วไปเกี่ยวกับสิทธิสัญญา ด้านสิทธิมนุษยชน อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child - CRC). กรุงเทพฯ : SM เซอร์คิตเพรส.

²⁸ อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิเด็กเป็นข้อตกลงสำคัญที่ประเทศต่างๆ ทั่วโลกรวมกันเพื่อให้คำมั่นสัญญาว่าจะให้ความคุ้มครองสิทธิเด็ก

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กอธิบายคำจำกัดความของคำว่าเด็ก สิทธิทั้งหมด และหน้าที่ความรับผิดชอบของรัฐ สิทธิทั้งหมดมีความเชื่อมโยงกัน มีความสำคัญเท่าเทียมกัน และไม่สามารถลิดรอนไปจากเด็กได้

สาระสำคัญเรื่องสิทธิของเด็ก 4 ด้าน ได้แก่ สิทธิที่จะมีชีวิตรอด สิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง สิทธิในการพัฒนา และสิทธิในการมีส่วนร่วม และตั้งอยู่บนหลักการไม่เลือกปฏิบัติ และถือประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นที่ตั้ง ซึ่งอธิบายได้ ดังนี้²⁹

2.1 สิทธิที่จะมีชีวิตรอด เริ่มตั้งแต่เมื่อแรกเกิด เด็กๆ มีสิทธิที่จะมีชีวิตรอด ได้รับการจดทะเบียนเกิด มีสิทธิที่จะมีชื่อ ได้สัญชาติ และได้รับการเลี้ยงดูจากบิดามารดาของตน ไม่ถูกแยกจากครอบครัว รวมทั้งได้รับการปกป้องคุ้มครองอย่างเหมาะสม โดยรัฐมีหน้าที่ประกันสิทธิเหล่านี้ และจัดหาบริการพื้นฐานต่างๆ เพื่อให้เด็กๆ ได้มีชีวิตรอด และเติบโตขึ้นอย่างแข็งแรง ไม่ว่าจะเป็ การสาธารณสุขที่ได้มาตรฐานในยามเจ็บป่วย ในด้านโภชนาการ ก็ต้องมีอาหารที่ดีมีประโยชน์ที่เหมาะสมสำหรับเด็ก มีน้ำดื่มที่สะอาด ได้อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชน ที่สะอาด ตลอดจนโอกาสเข้าถึงการพัฒนาต่อไปในอนาคต ฯลฯ

2.2 สิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง เมื่อเด็กๆ ได้เกิดและรอดชีวิตมาแล้ว สิ่งต่อมาที่พวกเขาควรได้รับคือการปกป้องคุ้มครอง คือได้รับความคุ้มครองจากการใช้ความรุนแรงทั้งร่างกายและจิตใจ และยังรวมไปถึงการคุ้มครองจากการใช้แรงงานผิดกฎหมาย การทำงานอันตราย หรือขัดขวางการศึกษาในเรื่องสารเสพติดก็เช่นกัน เด็กๆ จะต้องได้รับการคุ้มครองจากสารอันตราย สารมีพิษ และสิ่งเสพติดต่างๆ อีกหนึ่งการให้ความคุ้มครองที่สำคัญยิ่ง คือคุ้มครองจากการค้ามนุษย์ การขายและการลักพาเด็ก การล่วงละเมิดทางเพศ และการแสวงประโยชน์กับเด็กในทุกรูปแบบ โดยรัฐจะมีหน้าที่ต้องฟื้นฟูทั้งร่างกายและจิตใจได้กลับคืนสู่สังคมอย่างมีศักดิ์ศรีอีกด้วย

ในแง่ของกระบวนการกฎหมาย แม้จะเป็นเด็กก็มีสิทธิได้รับการช่วยเหลือจากกระบวนการยุติธรรมเช่นกัน และมีลักษณะเฉพาะตัวอีกด้วย นั่นคือ ในทุกขั้นตอนตั้งแต่การให้ปากคำ ตลอดจนถึงการพิจารณาคดี จะต้องถือประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ สำหรับเด็กที่ถูกพรากจากครอบครัวจะต้องได้รับการคุ้มครองดูแลอย่างเหมาะสม ตามภูมิหลังทางชาติพันธุ์ ภาษา ศาสนาและวัฒนธรรมของเด็ก ในภาวะสงครามเด็ก ๆ ต้องได้รับการคุ้มครองจากภัยสงคราม ไม่ถูกเกณฑ์เป็นทหาร หรือมีส่วนร่วมในการสู้รบ ในกรณีที่เด็กเป็นผู้ลี้ภัยจะได้รับการช่วยเหลือและได้รับการปกป้องคุ้มครองเป็นกรณีพิเศษ

2.3 สิทธิในการพัฒนา กล่าวได้ว่า เด็กในวันนี้คืออนาคตของชาติในวันข้างหน้า การศึกษาและพัฒนาการจึงเป็นอีกเรื่องที่ต้องให้ความสำคัญ เริ่มตั้งแต่ที่เด็กๆ จะต้องได้รับบริการพัฒนาปฐมวัย และได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพ ได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อที่หลากหลาย โดยมีพ่อแม่เป็นผู้คอยช่วยแนะนำ ขณะที่เด็กที่มีความจำเป็นพิเศษ เช่น เด็กพิการ ก็ต้องได้รับการดูแลให้มีชีวิตที่ปกติสุข ได้รับโอกาสพัฒนาและการศึกษาที่เหมาะสม ให้สามารถเติบโตพึ่งพาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ ตลอดจนมี

²⁹เว็บไซต์องค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย <https://www.unicef.org/thailand/th/what-is-crc>

ส่วนร่วมในชุมชน สิทธิด้านการพัฒนานี้ยังหมายรวมถึงการต่อยอดไปสู่ทักษะเฉพาะต่าง ๆ การพัฒนาความสามารถทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ที่จะทำให้เด็ก ๆ ได้ก้าวไปสู่อนาคตที่สดใส และมีคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไปในอนาคต

2.4 สิทธิในการมีส่วนร่วม และตั้งอยู่บนหลักการไม่เลือกปฏิบัติ และถือประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นที่ตั้ง กล่าวได้ว่า เด็กคือสมาชิกคนหนึ่งในสังคม ถึงจะอ่อนด้อยในเรื่องวุฒิภาวะ แต่ก็มีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ ทั้งการแสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรี หรือเข้ามามีบทบาทในเรื่องต่าง ๆ โดยเฉพาะกับเรื่องที่ส่งผลกระทบ หรือมีส่วนโดยตรงกับตัวเด็กและเยาวชนเอง โดยความคิดเห็นดังกล่าวของเด็กจะต้องได้รับการพิจารณาอย่างจริงจังตามสมควรแก่อายุและวุฒิภาวะของเด็กคนนั้น

เห็นได้ว่า เด็กและเยาวชนแทบทุกคนมีศักยภาพที่ไม่สามารถมองข้ามได้เลย ในขณะที่ภาครัฐมีหน้าที่ที่จะเอื้ออำนวยและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนตั้งแต่ระดับชุมชนเป็นต้นไป ทุกภาคส่วนก็ควรจะมีบทบาทส่งเสริมสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วม ได้แสดงความคิดเห็น มีพื้นที่ในการใช้ศักยภาพของตนเอง ที่จะสร้างความเปลี่ยนแปลงที่ดีสู่สังคม

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 37 ได้กำหนดหลักการคุ้มครองการปฏิบัติต่อเด็กโดยมิชอบด้วยกฎหมายไว้ โดยรัฐภาคีประกันว่า³⁰

³⁰ Convention on the Rights of the Child, **article 37** “States Parties shall ensure that:

(a) No child shall be subjected to torture or other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment. Neither capital punishment nor life imprisonment without possibility of release shall be imposed for offences committed by persons below eighteen years of age;

(b) No child shall be deprived of his or her liberty unlawfully or arbitrarily. The arrest, detention or

imprisonment of a child shall be in conformity with the law and shall be used only as a measure of last resort and for the shortest appropriate period of time;

(c) Every child deprived of liberty shall be treated with humanity and respect for the inherent dignity of the human person, and in a manner which takes into account the needs of persons of his or her age. In particular, every child deprived of liberty shall be separated from adults unless it is considered in the child's best interest not to do so and shall have the right to maintain contact with his or her family through correspondence and visits, save in exceptional circumstances;

(d) Every child deprived of his or her liberty shall have the right to prompt access to legal and other appropriate assistance, as well as the right to challenge the legality of the deprivation of

1) จะไม่มีเด็กคนใดได้รับการทรมาน หรือถูกปฏิบัติ หรือลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือต่ำช้า จะไม่มีการลงโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิตที่ไม่มีโอกาสจะได้รับการปล่อยตัว สำหรับความผิดที่กระทำโดยบุคคลที่มีอายุต่ำกว่าสิบแปดปี

2) จะไม่มีเด็กคนใดถูกลิดรอนเสรีภาพโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือโดยพลการการจับกุม กักขังหรือจำคุกเด็กจะต้องเป็นไปตามกฎหมาย และจะใช้เป็นมาตรการสุดท้ายเท่านั้นและให้มีระยะเวลาที่สั้นที่สุดอย่างเหมาะสม

3) เด็กทุกคนที่ถูกลิดรอนเสรีภาพจะได้รับการปฏิบัติด้วยมนุษยธรรม และด้วยความเคารพในศักดิ์ศรีแต่กำเนิดของมนุษย์ และในลักษณะที่คำนึงถึงความต้องการของบุคคลในวัยนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กทุกคนที่ถูกลิดรอนเสรีภาพจะถูกแยกต่างหากจากผู้ใหญ่ เว้นแต่จะพิจารณาเห็นว่าจะเป็นประโยชน์สูงสุดต่อเด็กที่จะไม่แยกเช่นนั้น และเด็กจะมีสิทธิที่จะคงการติดต่อกับครอบครัวทางหนังสือตอบโต้และการเยี่ยมเยียน เว้นแต่ในสภาพการณ์พิเศษ

4) เด็กทุกคนที่ถูกลิดรอนเสรีภาพมีสิทธิที่จะขอความช่วยเหลือทางกฎหมาย หรือทางอื่นที่เหมาะสมโดยพลัน ตลอดจนมีสิทธิที่จะคัดค้านความไม่ชอบด้วยกฎหมายของการลิดรอนเสรีภาพของเขาต่อศาลหรือหน่วยงานที่มีอำนาจอื่นที่เป็นอิสระและเป็นกลาง และสิทธิที่จะได้รับคำวินิจฉัยโดยพลันต่อการดำเนินการเช่นนั้น

3. สวัสดิภาพของเด็ก

การศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็ก ย่อมทำให้เข้าใจถึงเหตุผลและการการที่สำคัญของสิทธิเด็ก และการคุ้มครองสวัสดิภาพของ ซึ่งจะได้อธิบายถึงความหมายของคำว่า “เด็ก” และการคุ้มครองสวัสดิภาพ ดังนี้

3.1 ความหมายของคำว่า “เด็ก” อาจอธิบายตามความหมายที่นิยามไว้ในกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็ก และกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องได้ ดังนี้

“เด็ก” หมายความว่า บุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ แต่ไม่รวมถึงผู้ที่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส³¹

“เด็ก” หมายความว่า บุคคลซึ่งมีอายุเกินกว่าอายุที่กำหนดไว้ตามมาตรา 73 แห่งประมวลกฎหมายอาญาแต่ยังไม่เกิน 15 ปีบริบูรณ์³²

his or her liberty before a court or other competent, independent and impartial authority, and to a prompt decision on any such action

³¹พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มาตรา 4

³²พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 4

3.2 การคุ้มครองสวัสดิภาพ อาจแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่

3.2.1 การคุ้มครองสวัสดิภาพผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550

3.2.1.1 เหตุผลในการประกาศบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 เนื่องจากปัญหาการแก้ไขการใช้ความรุนแรง ในครอบครัวมีความละเอียดอ่อนซับซ้อนเกี่ยวพันกับบุคคลใกล้ชิด มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากการทำร้ายร่างกายระหว่างบุคคลโดยทั่วไปการใช้มาตรการทางอาญามาประมวลกฎหมายอาญามาบังคับกับการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวจึงไม่เหมาะสม เนื่องจากกฎหมายอาญามีเจตนารมณ์ที่จะลงโทษผู้กระทำความผิดมากกว่าที่จะแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดหรือปกป้องคุ้มครองผู้ที่ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ดังนั้นการมีกฎหมายคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว จึงมีความเหมาะสมกว่าการใช้กระบวนการทางอาญา เพราะสามารถกำหนดรูปแบบวิธีการและขั้นตอนที่มีลักษณะแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไป โดยให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสกลับตัวและยับยั้งการกระทำผิดซ้ำ รวมทั้งสามารถรักษาความสัมพันธ์อันดีในครอบครัวไว้ได้ ประกอบกับเด็ก เยาวชน และบุคคลในครอบครัวมีสิทธิได้รับความคุ้มครองโดยรัฐจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม³³

3.2.1.2 ความรุนแรงในครอบครัว³⁴ หมายถึง การกระทำใด ๆ โดยมุ่งประสงค์ให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพ หรือกระทำโดยเจตนาในลักษณะที่น่าจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัว หรือบังคับหรือใช้อำนาจครอบงำผิดคลองธรรมให้บุคคลในครอบครัว ต้องกระทำการ ไม่กระทำการ หรือยอมรับการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดโดยมิชอบ แต่ไม่รวมถึงการกระทำ โดยประมาท

3.2.1.3 องค์ประกอบของความรุนแรงในครอบครัว มีองค์ประกอบดังนี้

1. มีการกระทำใด ๆ ต่อบุคคลในครอบครัว โดยมุ่งประสงค์ให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพ หรือกระทำโดยเจตนาในลักษณะที่น่าจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพ
2. มีการบังคับหรือใช้อำนาจครอบงำผิดคลองธรรมให้บุคคลในครอบครัวต้องกระทำการ ไม่กระทำการ หรือยอมรับการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดโดยมิชอบ
3. แต่ไม่รวมถึงการกระทำโดยประมาท

³³ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 124 ตอนที่ 41 ก วันที่ 14 สิงหาคม 2550

³⁴พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มาตรา 3

3.2.1.4 ขั้นตอนการระงับเหตุความรุนแรง เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้พบเห็น การกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว หรือได้รับแจ้งแล้วเจ้าหน้าที่มีอำนาจ ดังนี้³⁵

1. เข้าไปในเคหสถานหรือสถานที่เกิดเหตุ เพื่อสอบถามผู้กระทำ ผู้ถูกระทำ บุคคลอื่นในสถานที่นั้น
2. จัดให้ผู้ถูกระทำได้รับการตรวจรักษาจากแพทย์ และขอรับ คำปรึกษาแนะนำจากจิตแพทย์ นักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์
3. จัดให้ผู้ถูกระทำร้องทุกข์เมื่อมีความประสงค์จะร้องทุกข์
4. ร้องทุกข์แทนผู้ถูกระทำ ถ้าผู้ถูกระทำไม่อยู่ในวิสัยหรือโอกาส ที่จะร้องทุกข์ได้ด้วยตนเอง หลังจากมีการแจ้งพนักงานเจ้าหน้าที่หรือร้องทุกข์แล้ว ห้ามผู้ใดลงพิมพ์ โฆษณา หรือเผยแพร่ ต่อสาธารณชนด้วยวิธีใด ๆ ซึ่งภาพ เรื่องราว หรือข้อมูลใด ๆ อันน่าจะทำให้เกิด ความเสียหายแก่ผู้กระทำ หรือผู้ถูกระทำ ผู้ที่ฝ่าฝืนต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกิน หกหมื่นบาท หรือ ทั้งจำทั้งปรับ³⁶

3.2.1.5 ขั้นตอนการสอบสวน

1. มีการร้องทุกข์ภายในอายุความแล้ว
2. พนักงานสอบสวนต้องสอบสวนโดยเร็ว โดยในการสอบปากคำ ผู้ถูกระทำนั้นพนักงานสอบสวนต้องจัดให้มีจิตแพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลที่ ผู้ถูกระทำร้องขอร่วมอยู่ด้วยในขณะที่สอบปากคำเพื่อให้คำปรึกษา เว้นแต่กรณีมีเหตุจำเป็นเร่งด่วนไม่อาจ รอได้แต่ต้องบันทึกเหตุ ที่ไม่อาจรอบบุคคลดังกล่าวไว้ในสำนวนการสอบสวน
3. พนักงานสอบสวนต้องส่งตัวผู้กระทำและสำนวนการสอบสวน พร้อมทั้งความเห็นไปยังพนักงานอัยการเพื่อฟ้องคดีต่อศาล³⁷

3.2.1.6 ขั้นตอนการฟ้องคดีต่อศาล

1. พนักงานอัยการต้องฟ้องคดีต่อศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่ ได้ตัวผู้กระทำแต่หากมีเหตุจำเป็นทำให้ไม่อาจยื่นฟ้องได้ทันภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ให้ขอผิดฟ้องต่อ ศาลได้คราวละไม่เกินหกวัน แต่ทั้งนี้ ต้องไม่เกินสามคราว

³⁵ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มาตรา 6 วรรคสอง

³⁶ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มาตรา 9

³⁷ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มาตรา 8 วรรคหนึ่ง

2. ศาลที่จะยื่นฟ้องนั้น ในกรณีที่ความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวเป็นความผิดกรรมเดียวกับความผิดตามกฎหมายอื่น ให้ฟ้องคดีความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวรวมไปกับความผิดตามกฎหมายอื่น เว้นแต่ความผิดตามกฎหมายอื่นนั้นมีอัตราโทษสูงกว่าให้ฟ้องคดีต่อศาล ที่มีอำนาจพิจารณาความผิดตามกฎหมายอื่นนั้น³⁸

3.2.1.7 ขั้นตอนการพิจารณาคดีของศาล

1. ไม่ว่าการพิจารณาคดีการกระทำความรุนแรงในครอบครัวจะดำเนินไปแล้วเพียงใด ให้ศาลพยายามเปรียบเทียบให้คู่ความได้ยอมความกัน โดยมุ่งถึงความสงบสุขและการอยู่ร่วมกันในครอบครัว เป็นสำคัญ ทั้งนี้ ให้คำนึงถึงหลักการดังต่อไปนี้ ประกอบด้วย³⁹

1) การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัว

2) การสงวนและคุ้มครองสถานภาพของการสมรสในฐานะที่เป็นศูนย์รวมของชายและหญิง ที่สมัครใจเข้ามาอยู่กินฉันสามีภริยา หากไม่อาจรักษาสถานภาพของการสมรสได้ ก็ให้การหย่าเป็นไป ด้วยความเป็นธรรมและเสียหายน้อยที่สุด โดยคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของบุตรเป็นสำคัญ

3) การคุ้มครองและช่วยเหลือครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ครอบครัวนั้นต้องรับผิดชอบในการดูแลให้การศึกษาแก่สมาชิกที่เป็นผู้เยาว์

4) มาตรการต่างๆ เพื่อช่วยเหลือสามีภริยาและบุคคลในครอบครัวให้ปรองดองกันและปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างกันเองและกับบุตร

2. ศาลอาจตั้งผู้ประนีประนอมประกอบด้วยบุคคลหรือคณะบุคคลซึ่งเป็นบิดา มารดา ผู้ปกครอง ญาติของคู่ความหรือบุคคลที่พนักงานเจ้าหน้าที่ หรือศาลเห็นสมควร เพื่อให้คำปรึกษา หรือช่วยเหลือในการไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ยอมความกัน หรืออาจมอบหมายให้นักสังคมสงเคราะห์ หน่วยงานสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลใดช่วยเหลือไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ยอมความกันก็ได้⁴⁰

3.2.1.8 ขั้นตอนการพิพากษาของศาล ในกรณีที่ศาลพิพากษาว่าผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวมีความผิดฐานกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว ศาลอาจใช้มาตรการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมแทนการลงโทษได้โดยกำหนดเงื่อนไข เช่น

³⁸พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มาตรา 8 วรรคหนึ่ง และวรรคสอง

³⁹พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มาตรา 15

⁴⁰พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มาตรา 16

1. ให้ใช้วิธีการฟื้นฟู บำบัดรักษา คุ้มครองประพฤติผู้กระทำความผิด
2. ให้ผู้กระทำความผิดชดใช้เงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์
3. ให้ผู้กระทำความผิดทำงานบริการสาธารณะ ละเว้นการกระทำอันเป็นเหตุให้เกิดการใช้ความรุนแรงในครอบครัว หรือทำทัณฑ์บนไว้⁴¹

3.2.2 การคุ้มครองสวัสดิภาพในกรณีที่มีการปฏิบัติต่อเด็กโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 ประกอบด้วยพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีครอบครัว พ.ศ.2553

3.2.2.1 การคุ้มครองสวัสดิภาพในกรณีที่มีการปฏิบัติต่อเด็กโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546

3.2.2.2 การคุ้มครองสวัสดิภาพในกรณีที่มีการปฏิบัติต่อเด็กโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีครอบครัว พ.ศ. 2553 ในปัจจุบันได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีครอบครัว พ.ศ. 2553 โดยมีการกำหนดหลักการใหม่เกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชน คดีครอบครัว และคดีคุ้มครองสวัสดิภาพ ตลอดจนมีการปรับปรุงแก้ไขพัฒนาการบังคับใช้ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น⁴²และมุ่งถึงการคุ้มครองสิทธิ สวัสดิภาพ และวิธีปฏิบัติต่อเด็ก เยาวชน และครอบครัว เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก และอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ และมีการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวขึ้นทุกจังหวัด⁴³ โดยศาลเยาวชนและครอบครัว มีเจตนารมณ์ที่สำคัญ 5 ประการ คือ⁴⁴

- 1) คุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชนในส่วนคดีอาญา
- 2) มีวิธีการสำหรับใช้แก่เด็กและเยาวชนให้เหมาะสมในส่วนคดีอาญา

⁴¹พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มาตรา 12 วรรคหนึ่ง

⁴² ธนะชัย ผดุงธิตติ. “พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว กฎหมาย วิ.เด็ก 2553 แนวคิดเดิม vs หลักการใหม่ ข้อพิจารณาเกี่ยวกับเขตอำนาจศาลและเขตสอบสวนคดีเด็กและเยาวชน.” วารสารยุติธรรมปริทัศน์. ปีที่ 5 ฉบับที่ 5 (เมษายน-พฤษภาคม 2550) หน้า 81.

⁴³ อาจารย์ มีสิทธิ์. “สาระสำคัญของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553.” วารสารนิติศาสตร์. ปีที่ 40 ฉบับที่ 2 (มิถุนายน 2554) หน้า 362.

⁴⁴ สมบัติ พงษ์พิงศภัค. “คดีคุ้มครองสวัสดิภาพ”. วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. ปีที่ 11 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม พ.ศ. 2561) หน้า 109 -110.

3) คຸ່ມครองส่วนได้เสียของผู้เยาว์ในส่วนคดีแพ่ง

4) คຸ່ມครองสวัสดิภาพของผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว และเด็กที่ได้รับการปฏิบัติโดยมิชอบด้วยกฎหมายในส่วนคดีอาญาและคดีแพ่ง

5) ทำให้เกิดความสงบสุขและการอยู่ร่วมกันของสถาบันครอบครัว

3.2.2.3 คำสั่งคຸ່มครองสวัสดิภาพ เมื่อศาลไต่สวนแล้วได้ความว่าผู้ถูกกล่าวหา มีพฤติการณ์น่าจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัว ให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งคຸ່มครองสวัสดิภาพ ดังต่อไปนี้

1. สั่งผู้ถูกกล่าวหา⁴⁵

1) ห้ามเสพสุราหรือสิ่งมีนเมา

2) ห้ามเข้าใกล้ที่อยู่อาศัยหรือที่ทำงานของผู้ร้อง

3) ห้ามใช้หรือครอบครองทรัพย์สิน

4) ห้ามกระทำการใดอันอาจนำไปสู่ความรุนแรงในครอบครัว

5) ให้ผู้ถูกกล่าวหาเข้ารับคำปรึกษาแนะนำจากศูนย์ให้คำปรึกษา

แนะนำหรือสถานพยาบาลหรือหน่วยงานตามที่ศาลกำหนด

ทั้งนี้ ตามระยะเวลาที่ศาลเห็นสมควรแต่ต้องไม่เกินกว่าหกเดือน และคำสั่งศาลนี้เป็นที่สุดแต่ถ้าพฤติการณ์เปลี่ยนแปลงไป ศาลมีอำนาจสั่งแก้ไขได้และศาลอาจสั่งให้นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา พนักงานเจ้าหน้าที่ติดตามกำกับให้ผู้ถูกกล่าวหาปฏิบัติตามคำสั่งศาลและรายงานให้ศาลทราบ หรือเรียกมาสอบถามความเป็นไปหรือการปฏิบัติตามคำสั่งศาลก็ได้

2. สั่งผู้ร้อง⁴⁶ ศาลอาจสั่งให้ผู้ร้องเข้ารับคำปรึกษาแนะนำหรือเข้ารับ การอบรมหรือบำบัดรักษาหรือฟื้นฟู จากศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำหรือสถานพยาบาลหรือหน่วยงานหรือ องค์การ ซึ่งมีหน้าที่คຸ່มครองสวัสดิภาพเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ หรือครอบครัว ตามระยะเวลาที่ศาลกำหนด เมื่อศาลเห็นว่าผู้ร้องมีส่วนก่อให้เกิดความรุนแรงในครอบครัว และ จำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือบำบัดรักษา

3. สั่งให้ผู้ต้องรับผิด⁴⁷

⁴⁵ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 174

⁴⁶ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 175

⁴⁷ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 178

1) จ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูให้แก่อีกฝ่ายตามที่ศาลเห็นสมควร ในกรณีที่มีการจดทะเบียนสมรส

2) จ่ายเงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์เบื้องต้นให้แก่ผู้เสียหายหรือสมาชิกในครอบครัวตามสมควรแก่ฐานะ ในกรณีไม่มีการจดทะเบียนสมรส โดยเงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์เบื้องต้นนี้เป็น ค่าทดแทน ความเสียหายเบื้องต้นหรือเงินหรือทรัพย์สินใด ๆ ที่ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวสูญหายไป โดยผลของการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวและรวมถึงรายได้ที่สูญหายไปค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ค่าใช้จ่ายในการหาที่อยู่ใหม่และค่าใช้จ่ายอื่นที่จำเป็น

คำถามท้ายบท

1. การแจ้งเกิดภายในกำหนดระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดมีกี่ประเภท และจะต้องดำเนินการอย่างไรบ้าง

2. สภาพบุคคลเริ่มต้นเมื่อใด

3. สิทธิของเด็กตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) มีกี่ด้าน อะไรบ้าง

4. เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้พบเห็นการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว หรือได้รับแจ้งแล้วเจ้าหน้าที่มีอำนาจในการระงับเหตุความรุนแรงอย่างไรบ้าง

5. เมื่อศาลไต่สวนแล้วได้ความว่าผู้ถูกกล่าวหาในคดีความรุนแรงในครอบครัวมีพฤติการณ์น่าจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัว ให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งอะไร

บทที่ 3

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเยาวชน

ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 4 “เยาวชน” หมายความว่า บุคคลอายุเกิน 15 ปีบริบูรณ์แต่ยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์ ดังนั้น เยาวชนจึงเป็นบุคคลที่อายุเกิน 15 แต่ยังไม่ถึง 18 ปีซึ่งอยู่ในช่วงวัยรุ่นไว้วางใจกว่าเล็กน้อยหัวต่อ เป็นวัยที่อยู่ในช่วงของการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ และเป็นวัยที่กำลังศึกษาเล่าเรียนหนังสือแล้วก็เป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์ค่อนข้างมากและในโลกยุคปัจจุบันเยาวชนย่อมเกี่ยวข้องกับ การทำนิติกรรมสัญญาต่างๆประกอบกับปัญหาในเรื่องของยาเสพติดและความรุนแรงในครอบครัว ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาในเรื่องของการทำนิติกรรมของเยาวชน สิทธิการศึกษาภาคบังคับ การกระทำความผิดอาญาของเยาวชน เยาวชนกับปัญหายาเสพติด และความรุนแรงในครอบครัว เพื่อให้เยาวชนได้เข้าสู่วัยผู้ใหญ่ วัยทำงานได้อย่างสมบูรณ์แบบมากที่สุด

3.1 การทำนิติกรรมของเยาวชน

เมื่อกล่าวถึงการทำนิติกรรมนั้นจะใช้หลักเกณฑ์ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 19 “บุคคลย่อมพ้นจากภาวะผู้เยาว์และบรรลุนิติภาวะเมื่อมีอายุยี่สิบปีบริบูรณ์” ดังนั้นเยาวชนซึ่งมีช่วงอายุเกิน 15 แต่ยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์นั้น จึงจัดว่าเป็น “ผู้เยาว์” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 19 เมื่อเป็นผู้เยาว์จึงถูกจำกัดความสามารถในการทำนิติกรรมต่างๆเพื่อเป็นการปกป้องคุ้มครองตัวผู้เยาว์ เนื่องจากยังมีความอ่อนเยาว์ทางด้านอายุและประสบการณ์กฎหมายจึงจำกัดความสามารถหรือจะทำนิติกรรมได้ก็แต่โดยการได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรม

(1) อายุของเยาวชน ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 4 “เยาวชน” หมายความว่า บุคคลอายุเกิน 15 ปีบริบูรณ์แต่ยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์ และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 19 “บุคคลย่อมพ้นจากภาวะผู้เยาว์และบรรลุนิติภาวะเมื่อมีอายุยี่สิบปีบริบูรณ์” ดังนั้น เยาวชนจึงถูกจัดว่าเป็นผู้เยาว์ในทางกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่หากผู้เยาว์ทำการสมรสก็สามารถบรรลุนิติภาวะโดยการสมรสได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 20 “ผู้เยาว์ย่อมบรรลุนิติภาวะเมื่อทำการสมรส หากการสมรสนั้นได้ทำตามบทบัญญัติมาตรา 1448” และมาตรา 1448 “การสมรสจะทำได้ต่อเมื่อชายและหญิงมีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์แล้ว แต่ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร ศาลอาจอนุญาตให้ทำการสมรสก่อนนั้นได้” ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า

เยาวชนเป็นผู้เยาว์ที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ เว้นแต่ เมื่อผู้เยาว์ที่มีอายุ 17 ปีบริบูรณ์แล้วทำการสมรส ย่อมบรรลุนิติภาวะโดยการสมรสได้

(2) การทำนิติกรรมของเยาวชน มีหลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ดังนี้

มาตรา 21 “ผู้เยาว์จะทำนิติกรรมใด ๆ ต้องได้รับความยินยอมของผู้แทนโดยชอบธรรมก่อน การใด ๆ ที่ผู้เยาว์ได้ทำลงปราศจากความยินยอมเช่นว่านั้นเป็นโมฆียะ เว้นแต่จะบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น”

มาตรา 22 “ผู้เยาว์อาจทำการใด ๆ ได้ทั้งสิ้น หากเป็นเพียงเพื่อจะได้ไปซึ่งสิทธิอันใดอันหนึ่ง หรือเป็นการเพื่อให้หลุดพ้นจากหน้าที่อันใดอันหนึ่ง”

มาตรา 23 “ผู้เยาว์อาจทำการใด ๆ ได้ทั้งสิ้น ซึ่งเป็นการต้องทำเองเฉพาะตัว”

มาตรา 24 “ผู้เยาว์อาจทำการใด ๆ ได้ทั้งสิ้น ซึ่งเป็นการสมแก่ฐานะานุรูปแห่งตนและเป็นการอันจำเป็นในการดำรงชีพตามสมควร”

มาตรา 25 “ผู้เยาว์อาจทำพินัยกรรมได้เมื่ออายุสิบห้าปีบริบูรณ์”

การทำนิติกรรมของเยาวชนโดยหลัก ผู้เยาว์จะทำนิติกรรมใด ๆ ไม่ได้ เนื่องจากถูกจำกัดความสามารถในการทำนิติกรรม หากจะต้องขอความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมก่อน ถ้าฝ่าฝืนทำลงไปโดยไม่ขอความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรม ก็จะส่งผลให้นิติกรรมที่ทำลงไปนั้นเป็นโมฆียะ เว้นแต่กรณี ดังต่อไปนี้ที่ผู้เยาว์ทำเองได้โดยไม่ต้องขอความยินยอม คือ การทำการใด ๆ ได้ทั้งสิ้น หากเป็นเพียงเพื่อจะได้ไปซึ่งสิทธิอันใดอันหนึ่ง หรือเป็นการเพื่อให้หลุดพ้นจากหน้าที่อันใดอันหนึ่ง เช่น รับการให้โดยเสน่หา หรือรับการปลดหนี้ เป็นต้น และผู้เยาว์อาจทำการใด ๆ ได้ทั้งสิ้น ซึ่งเป็นการต้องทำเองเฉพาะตัว เช่น การที่ผู้เยาว์จดทะเบียนรับรองบุตรของตนเอง เป็นต้น และผู้เยาว์อาจทำการใด ๆ ได้ทั้งสิ้น ซึ่งเป็นการสมแก่ฐานะานุรูปแห่งตนและเป็นการอันจำเป็นในการดำรงชีพตามสมควร เช่น การซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน และการทำพินัยกรรมกำหนดการเผื่อตายของตนเอง

3.2 สิทธิการศึกษาภาคบังคับ

ในการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการ ปกครอง ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ

การ กิษา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และ เรียนรู้ด้วย ตนเองอย่างต่อเนื่อง ตามพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 6,7

การจัดการศึกษา มีสามรูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตาม อรรถาศัย

(1) การศึกษาในระบบ เป็นการศึกษาที่กำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการ การศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน

(2) การศึกษานอกระบบ เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จ การศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ ของ บุคคลแต่ละกลุ่ม

(3) การศึกษาตามอรรถาศัย เป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อ หรือ แหล่ง ความรู้อื่น ๆ สถานศึกษาอาจจัดการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือทั้งสามรูปแบบก็ได้ ให้มี การเทียบโอนผลการเรียนที่ผู้เรียนสะสมไว้ในระหว่างรูปแบบเดียวกันหรือต่างรูปแบบได้ ไม่ว่าจะเป็ผล การเรียนจากสถานศึกษาเดียวกันหรือไม่ก็ตาม รวมทั้งจากการเรียนรู้นอกระบบ ตามอรรถาศัย การฝึก อาชีพ หรือจากประสบการณ์การทำงาน

การศึกษาในระบบมีสองระดับ คือ การศึกษาขั้นพื้นฐาน (การศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายความว่า การศึกษาก่อนระดับอุดมศึกษา) และการศึกษาระดับอุดมศึกษา การศึกษาขั้นพื้นฐานประกอบด้วย การศึกษาซึ่งจัดไม่น้อยกว่าสิบสองปีก่อนระดับอุดมศึกษา การแบ่งระดับและประเภทของการศึกษาขั้น พื้นฐาน ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง การศึกษาระดับอุดมศึกษาแบ่งเป็นสองระดับ คือ ระดับ ต่ำกว่าปริญญา และระดับปริญญา การแบ่งระดับหรือการเทียบระดับการศึกษานอกระบบหรือการศึกษา ตามอรรถาศัย ให้เป็นไป ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

การศึกษาภาคบังคับ หมายความว่า การศึกษาชั้นปีที่หนึ่งถึงชั้นปีที่เก้าของการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ โดยให้มีการศึกษาภาคบังคับจำนวนเก้าปี โดยให้เด็กซึ่งมีอายุ่าง เข้าปีที่เจ็ด เข้าเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจนอายุ่างเข้าปีที่สิบหก เว้นแต่สอบได้ชั้นปีที่เก้าของ การศึกษาภาคบังคับ หลักเกณฑ์และวิธีการนับอายุให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

ดังนั้นการศึกษาภาคบังคับจึงอยู่ในช่วงของการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการศึกษาภาคบังคับนั้น บังคับให้เรียนจำนวน 9 ปี โดยเริ่มจากเด็กที่มีอายุย่างเข้าปีที่ 7 จนถึงอายุย่างเข้าปีที่ 16 หรือชั้น ประถมศึกษาที่ 1 ไปจนถึง มัธยมศึกษาที่ 3

3.3 การกระทำความผิดอาญาของเยาวชน

เยาวชน คือ บุคคลอายุเกิน 15 ปีบริบูรณ์แต่ยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์ เมื่อกระทำการอันกฎหมาย บัญญัติไว้เป็นความผิดและกฎหมายนั้นมีบทลงโทษที่จะลงแก่ความผิดนั้น คือการกระทำความผิดอาญา เมื่อใน วันที่ทำการกระทำความผิดได้เกิดขึ้นนั้น เยาวชนมีอายุเกิน 15 ปีบริบูรณ์แต่ยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์ ถือว่าอยู่ใน อำนาจศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งในคดีได้

เจตนารมณ์ของศาลเยาวชนและครอบครัว เนื่องจากเป็นศาลที่มีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดดังนั้นจึงมีเจตนารมณ์เพื่อการสงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ เพื่อให้เด็กได้รับการสงเคราะห์คุ้มครองช่วยเหลือกับตนเป็นคนดี ไม่ให้กลับมากระทำความผิดซ้ำ และยังมีเจตนารมณ์ ในการนำความยุติธรรมที่คำนึงถึงลักษณะเฉพาะบุคคลมาใช้กับเด็กและเยาวชนเป็นการเฉพาะเพื่อมุ่งค้นหาสาเหตุที่เด็กเยาวชนกระทำความผิด ตลอดจนสภาพแวดล้อม ที่เกี่ยวกับตัวเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิด ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญนอกเหนือไปกว่าข้อเท็จจริงที่เด็กกระทำความผิด เพื่อที่ศาลจะได้ ใช้วิธีการที่เหมาะสม แต่ละบุคคลไป และมีเจตนารมณ์ในการคุ้มครอง สถานภาพของครอบครัวเนื่องจากมีผลการศึกษาว่าเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดนั้นมีสาเหตุส่วนมาก มาจากครอบครัวปัญหาทางครอบครัวที่แตกแยกไม่ว่าจะเป็น การหย่าร้าง ความรุนแรงในครอบครัวซึ่งถือว่าครอบครัวเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดของเด็กและเยาวชน ศาลเยาวชนและครอบครัวจึงมีเจตนารมณ์ที่จะ รักษาสถานภาพสมรสไว้ ให้เสียหายน้อยที่สุดโดยคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของบุตรเป็นสำคัญ (ประเทือง : 2552 : หน้า 26-27)

การดำเนินคดีอาญาของศาลเยาวชนและครอบครัวเริ่มจากการจับกุมเด็กและเยาวชนและอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนหลังจาก รับตัวเด็กหรือเยาวชนแล้ว อำนาจในการสอบสวนของพนักงานสอบสวน การฟ้องคดีเด็กและเยาวชนของพนักงานอัยการและของผู้เสียหาย ตลอดจนการพิจารณาคดี การพิพากษาคดีและการใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน

การจับเด็ก พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 66 วรรคแรก บัญญัติถึงการจับกุมเด็กไว้ว่า ห้ามมิให้จับกุมเด็กซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด เว้นแต่เด็กนั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้า หรือมีหมายจับ หรือคำสั่งศาล ดังนั้น การจับเด็กจะกระทำได้เฉพาะกรณีเด็กนั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้า หรือมีหมายจับ หรือคำสั่งศาล เท่านั้น ส่วนการที่มีผู้เสียหายชี้ตัวและ ยืนยันให้จับ หรือมีผู้ขอให้จับโดยแจ้งว่ามีกรร้องทุกข์ไว้แล้วตามกฎหมายเดิมจึงไม่อาจกระทำต่อไป

ส่วนการพิจารณาออกหมายจับของศาล พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวฯ บัญญัติให้ต้องอยู่ภายใต้บังคับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 66 โดยศาลต้องคำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิเด็กหรือเยาวชนเป็นสำคัญ โดยเฉพาะในเรื่องอายุเพศและอนาคตของเด็กหรือเยาวชนที่พึงได้รับการพัฒนาและปกป้องคุ้มครอง หากการออกหมายจับจะมีผลกระทบต่อจิตใจของเด็กหรือเยาวชนอย่างรุนแรงโดยไม่จำเป็น ศาลต้องพยายามเลี่ยงการออกหมายจับ โดยใช้วิธีการติดตามตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นด้วยวิธีอื่นก่อน (มาตรา 67)

การจับเยาวชน พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 66 วรรคสอง บัญญัติถึงการจับกุมเยาวชนไว้ว่าการจับกุมเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดให้เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังนั้นการจับเยาวชน ยังคงยึดหลักการเดิมโดยเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ส่วนการพิจารณาออกหมายจับเยาวชนถือหลักเช่นเดียวกับการพิจารณาออกหมายจับเด็ก (มาตรา 67)

การฟ้องคดีอาญา ที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดโจทก์ที่จะฟ้องคดีได้นั้น มีทั้งผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญาเอง ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มาตรา 99 และพนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มาตรา 101 (วิเศษ : 2556 : หน้า 249-253)

การพิจารณาพิพากษาคดีอาญาในศาลเยาวชนและครอบครัว การพิจารณาคดีอาญาในศาลเยาวชนและครอบครัวจำเลยซึ่งเป็นเด็กและเยาวชนจะมีทนายความแก้ต่างคดีไม่ได้ แต่ให้จำเลยมีที่ปรึกษาทนายความเพื่อปฏิบัติหน้าที่ทำนองเดียวกับทนายความตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มาตรา 120 (วรวิทย์ : 2560 : หน้า 62-66)

ในการพิพากษาคดีอาญาในศาลเยาวชนและครอบครัว ศาลเยาวชนและครอบครัวจะพิพากษาลงโทษหรือใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนต่อเมื่อได้รับรายงานและความเห็นจากผู้อำนวยการสถานพินิจก่อนตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 131 เว้นแต่การฝึกซ้อมไม่จำเป็นแก้คดีตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มาตรา 82 (1) ดังนั้นในคดีที่จำเลยให้การรับสารภาพศาลจะพิพากษาคดีไปทันทีไม่ได้ต้องมีการนัดพิจารณาก่อนเพื่อจะได้มีการดำเนินการสอบคำให้การจำเลยพบปะพูดคุยกับบิดามารดาผู้ปกครองพิจารณาข้อเท็จจริงตามรายงานการสืบเสาะและพินิจ การที่นัดพิพากษาคดีอาญากรณีเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดนั้น ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและ

ครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มาตรา 115 ได้บัญญัติให้ศาลถือว่าอายุ เพศความรู้สติปัญญาการศึกษาอบรมสภาพร่างกายสภาพจิตนิสัยอาชีพและฐานะของจำเลยตลอดจน สิ่งแวดล้อมทั้งปวงที่เกี่ยวข้องกับจำเลย มาเป็นประเด็นในการพิจารณาด้วย การอ่านคำพิพากษานั้นให้ กระทำเป็นการลับตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและ ครอบครัว พ.ศ.2553 มาตรา 135 กรณีที่ยังไม่สมควรจะมีคำพิพากษา ศาลสั่งให้ปล่อยจำเลยชั่วคราวแล้ว มอบตัวให้จำเลย กับบุคคล ที่จำเลยอาศัยอยู่ด้วยบิดามารดาผู้ปกครองโดยไม่มีประกันหรือมีประกันหรือมี ประกันและหลักประกันด้วยก็ได้โดยกำหนดเงื่อนไขต่างๆเช่นให้มารายงานตัวโครงการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูรับ คำปรึกษาแนะนำเข้าร่วมกิจกรรมบำบัดหรือกิจกรรมทางเลือกหรือให้ใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยภายใน ระยะเวลาที่เห็นสมควรแต่ต้องไม่เกินกว่าที่จำเลยนั้นมีอายุครบ 24 ปีบริบูรณ์ ตามพระราชบัญญัติศาล เยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มาตรา 142

3.4 เยาวชนกับปัญหายาเสพติด

โดยสาเหตุของการเกิดปัญหายาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชน พบว่ามาจากหลายสาเหตุ จำแนกสาเหตุที่เกิดจากภายในจิตใจของตัวบุคคล เช่น ความคิด ความเชื่อ ความรู้ ทัศนคติ ค่านิยม ทักษะการใช้ชีวิต นอกจากนี้ยังมีสาเหตุมาจากสิ่งแวดล้อมภายนอก เช่น ปัจจัยสิ่งแวดล้อมใน สังคมที่มีอิทธิพล เช่น ชุมชน สถานศึกษา กลุ่มเพื่อน ครอบครัว เป็นต้น ทำให้เกิดการลอกเลียนแบบ พฤติกรรมและเรียนรู้ที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การสนใจในการเริ่มต้นนำยาทางการแพทย์มาใช้ในทางที่ ผิด เพราะอยากรู้อยากลอง เยาวชนเป็นวัยที่อยากรู้อยากลอง การค้นหาสิ่งใหม่ๆ การค้นหาความเป็น ตัวเอง แต่อย่างไรก็ตามในวัยนี้ก็มีสิ่งที่จะต้องเฝ้าระวัง เพราะการคิดวิเคราะห์ การยับยั้งชั่งใจ การใช้ดุลย พินิจ ต่างๆที่อาจจะไม่เหมาะสม ทั้งนี้อันเนื่องมาจากพัฒนาการของสมองด้านการบริหารจัดการจะยังไม่ สมบูรณ์ตามวัยเหมือนผู้ใหญ่ จึงถือเป็นปัจจัยเสี่ยงสำคัญต่อการนำไปสู่การติดสารเสพติด โดยจุดเริ่มต้นก็ คือ การเริ่มลองเพราะอยากรู้อยากเห็น ตลอดจนใช้เป็นครั้งคราว เรียนรู้ว่าหากใช้ปริมาณมากขึ้นก็จะ ได้รับผลความรู้สึกความสุขมากขึ้น จึงใช้สม่ำเสมออย่างพร่ำเพรื่อ เพื่อให้สารสื่อประสาทและวงจร ความสุขทำงานเพิ่มขึ้น อันเนื่องมาจากการปรับตัวของสมอง จนเกิดการติดยา และผลจากการใช้สารมา อย่างต่อเนื่องยาวนาน ส่งผลให้สมองถูกทำลาย มีการเปลี่ยนแปลงระดับสารเคมีในสมองจนเกิดอาการ และความผิดปกติทางจิตต่างๆ ตามมาได้ (เจาะลึกระบบสุขภาพ : ออนไลน์)

สำหรับแนวทางหรือมาตรการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของเด็กและเยาวชนไว้ 2 แนวทาง ได้แก่ การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันภายนอกของเด็กและเยาวชนในระดับบุคคลด้วยการเสริมสร้าง การเรียนรู้ฝึกฝนทักษะและการปรับเปลี่ยนวิถีความเชื่อของเด็กและเยาวชน ในการรับมือกับสถานการณ์ หรือสิ่งเร้า เพื่อให้เด็กและเยาวชนสามารถตัดสินใจแสดงออกพฤติกรรมที่เหมาะสม และการลดทอน

สภาพสิ่งเร้าของปัญหาเสพติด เป็นการจัดการหรือควบคุมสภาพแวดล้อมภายนอกที่อาจส่งผลหรือมีอิทธิพลต่อเด็กและเยาวชนในการเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด เช่น การจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา สังคมที่พักอาศัย การจัดการกับพื้นที่ที่มีปัญหาเสพติดรุนแรง (สำนักข่าว กรมประชาสัมพันธ์ : ออนไลน์)

3.5 ความรุนแรงในครอบครัว

ความรุนแรงในครอบครัว หมายความว่า การกระทำใด ๆ โดยมุ่งประสงค์ให้ เกิดอันตราย แก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพ หรือกระทำโดยเจตนาในลักษณะที่น่าจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัว หรือบังคับหรือใช้อำนาจครอบงำผิดคลองธรรมให้บุคคลในครอบครัว ต้องกระทำการ ไม่กระทำการ หรือยอมรับการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดโดยมิชอบ แต่ไม่รวมถึงการกระทำโดยประมาท ตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550

บุคคลในครอบครัว หมายความว่า คู่สมรส คู่สมรสเดิม ผู้ที่อยู่กินหรือเคยอยู่กินฉันสามีภริยา โดยมิได้จดทะเบียนสมรส บุตร บุตรบุญธรรม สมาชิกในครอบครัว รวมทั้งบุคคลใด ๆ ที่ต้องพึ่งพาอาศัยและอยู่ในครัวเรือนเดียวกันตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550

ความรุนแรงในครอบครัวของประเทศไทยที่เพิ่มขึ้น ส่วนหนึ่งเป็นเพราะคนไทยส่วนใหญ่ไม่นิยมแจ้งความเมื่อพบหรือประสบกับความรุนแรงในครอบครัว โดยมีเพียง 17% เท่านั้นที่กล้าออกมาเปิดเผยเรื่องราวและร้องขอความช่วยเหลือ ซึ่งเรื่องนี้ มูลนิธิหญิงชายก้าวไกล ได้เปิดเผยเหตุผลส่วนใหญ่ที่ผู้หญิงในฐานะที่เป็นผู้ถูกกระทำต้องทนต่อความรุนแรงที่เกิดขึ้นในครอบครัว 5 ข้อด้วยกัน

(1) ความรักความผูกพัน หลังก่อความรุนแรงฝ่ายชายมักจะขอโอกาสเพื่อกลับตัวและจะไม่ใช้ความรุนแรงอีก ด้วยความรักความผูกพันที่มีให้จึงยอมที่จะทน หวังว่าฝ่ายชายจะปรับปรุงตัว

(2) อดทนเพื่อลูก ฝ่ายหญิงมักจะคิดว่าถ้าลูกไม่มีพ่อ ลูกจะมีปมด้อย ขาดความอบอุ่น ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของลูกในอนาคต

(3) พยายามรักษาความเป็นครอบครัว ด้วยสภาพสังคมที่ปลูกฝังความเป็นครอบครัวที่สมบูรณ์แบบ ซึ่งต้องประกอบไปด้วย พ่อ แม่ ลูก ทำให้ผู้หญิงต้องยอมอดทนต่อความรุนแรง

(4) คิดว่าความรุนแรงเป็นเรื่องส่วนตัว ค่านิยมที่ว่า ไฟในอย่านำออก ไฟนอกอย่านำเข้า เป็นอีกหนึ่งเหตุผลที่ทำให้ผู้หญิงอดทนต่อความรุนแรงที่เกิดขึ้น

(5) ปัญหาเศรษฐกิจ ผู้หญิงหลายคนเมื่อแต่งงานมีลูกแล้ว ลาออกจากงานเพื่อมาดูแลลูก เมื่อเกิดความรุนแรงขึ้นในครอบครัว หากจะเลิกกับสามีก็กลัวจะไม่มียานพาหนะ ไม่มีเงินเลี้ยงดูตัวเองและลูก จึงต้องทนต่อความรุนแรง

แม้ว่าปัจจุบันสภาพสังคมจะเอื้อให้ผู้หญิงสามารถประกอบอาชีพเลี้ยงดูตัวเองและครอบครัวได้ แต่ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นยังมีปัจจัยในเรื่องความสัมพันธ์ และอีกหลายปัจจัยเข้ามาเกี่ยวข้อง ผู้หญิงในฐานะที่เป็นทั้งแม่และเมียจึงอาจจะถูกคาดหวังจากสังคมให้เป็นผู้แก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว (กรมสุขภาพจิต : ออนไลน์)

เนื่องจากปัญหาการแก้ไขการใช้ความรุนแรงในครอบครัวมีความละเอียดอ่อนซับซ้อนเกี่ยวข้องกับบุคคลใกล้ชิด มีลักษณะพิเศษแตกต่าง จากการทำร้ายร่างกายระหว่างบุคคลโดยทั่วไป การใช้มาตรการทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา มาบังคับกับการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวจึงไม่เหมาะสม เนื่องจากกฎหมายอาญา มีเจตนารมณ์ที่จะลงโทษผู้กระทำความผิดมากกว่าที่จะแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดหรือปกป้องคุ้มครองผู้ที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ดังนั้น การมีกฎหมายคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว จึงมีความเหมาะสมกว่าการใช้กระบวนการทางอาญา เพราะสามารถกำหนดรูปแบบ วิธีการ และขั้นตอนที่มีลักษณะแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไป โดยให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสกลับตัวและยับยั้งการกระทำผิดซ้ำ รวมทั้งสามารถรักษาความสัมพันธ์อันดีในครอบครัวไว้ได้ ประกอบกับเด็ก เยาวชน และบุคคลในครอบครัว มีสิทธิได้รับความคุ้มครองโดยรัฐจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550

เมื่อมีการร้องทุกข์แล้วให้พนักงานสอบสวน ทำการสอบสวนโดยเร็วและส่งตัวผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว สำนักงานสอบสวนพร้อมทั้งความเห็นไปยังพนักงานอัยการเพื่อฟ้องคดีต่อศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่ได้ตัวผู้กระทำความรุนแรง ในครอบครัว แต่หากมีเหตุจำเป็นทำให้ไม่อาจยื่นฟ้องได้ทันภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ให้ขอผิดฟ้อง ต่อศาลได้คราวละไม่เกินหกวัน แต่ทั้งนี้ ต้องไม่เกินสามคราวโดยให้นำกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลแขวง และวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับโดยอนุโลม

ในระหว่างการสอบสวนหรือการพิจารณาคดี ให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งกำหนด มาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ หรือออกคำสั่งใด ๆ ได้ ตามที่เห็นสมควร ในกรณีที่เหตุการณ์หรือพฤติการณ์เกี่ยวกับผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว หรือผู้ถูกกระทำ ด้วยความรุนแรงในครอบครัวเปลี่ยนแปลงไป ศาลมีอำนาจแก้ไขเพิ่มเติม เปลี่ยนแปลง หรือเพิกถอน คำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ หรือคำสั่งใด ๆ รวมทั้งกำหนดเงื่อนไขเพิ่มเติมก็ได้ ในกรณีที่ศาลพิพากษาว่า ผู้กระทำความรุนแรงใน

ครอบครัวมีความผิด ศาลมีอำนาจกำหนดให้ใช้วิธีการฟื้นฟู บำบัดรักษา คุมความประพฤติผู้กระทำความผิด ให้ผู้กระทำความผิดชดใช้เงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ ทำงานบริการสาธารณะ ละเว้นการกระทำอันเป็นเหตุให้เกิดการใช้ความรุนแรงในครอบครัว หรือทำทัณฑ์บนไว้ตามวิธีการและระยะเวลาที่ศาลกำหนด แทนการลงโทษผู้กระทำความผิดก็ได้

ไม่ว่าการพิจารณาคดีการกระทำความรุนแรงในครอบครัวจะได้ดำเนินไปแล้วเพียงใด ให้ศาลพยายามเปรียบเทียบให้คู่ความได้ยอมความกัน โดยมุ่งถึงความสงบสุขและการอยู่ร่วมกันในครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญ ทั้งนี้ให้คำนึงถึงหลักการดังต่อไปนี้ ประกอบด้วย

- (1) การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัว
- (2) การสงวนและคุ้มครองสถานภาพของการสมรสในฐานะที่เป็นศูนย์รวมของชายและหญิง ที่สมัครใจเข้ามาอยู่กินฉันสามีภริยา หากไม่อาจรักษาสถานภาพของการสมรสได้ ก็ให้การหย่าเป็นไปด้วยความเป็นธรรมและเสียหายน้อยที่สุด โดยคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของบุตรเป็นสำคัญ
- (3) การคุ้มครองและช่วยเหลือครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขณะที่ครอบครัวนั้นต้องรับผิดชอบ ในการดูแลให้การศึกษาแก่สมาชิกที่เป็นผู้เยาว์
- (4) มาตรการต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือสามีภริยาและบุคคลในครอบครัวให้ปรองดองกันและปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างกันเองและกับบุตร

จะเห็นได้ว่ารัฐมีมาตรการที่เยียวยารักษาสัมพันธ์ภาพของครอบครัวไว้ ซึ่งครอบครัวนับว่าเป็นหน่วยทางสังคมที่มีความสำคัญที่สุดและสร้างความแข็งแกร่งให้กับเยาวชนได้ดีที่สุด ดังนั้น ศาลจึงมีอำนาจตามกฎหมายในการออกมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ได้ เช่น การห้ามเข้าเขตกำหนด เป็นต้น

คำถามท้ายบท

1. เยาวชนหมายความว่าอย่างไร และเหมือนหรือต่างจากผู้เยาว์อย่างไร
2. เยาวชนสามารถทำนิติกรรมต่าง ๆ ได้หรือไม่ เพราะเหตุใด
3. การศึกษาภาคบังคับคืออะไร และบังคับบุคคลใดให้เรียนบ้าง
4. เด็กหรือเยาวชนเมื่อกระทำความผิดอาญาต้องขึ้นศาลใด และมีเจตนาารมณ์ในการจัดตั้งศาลเพื่อชำระคดีความของเด็กและเยาวชนอย่างไรบ้าง
5. ท่านคิดว่าอะไรที่เป็นเกราะป้องกันได้ดีที่สุดในการป้องกันปัญหาอาชญากรรมในเยาวชน
6. เมื่อบุคคลที่ถูกกระทำความรุนแรงไปร้องทุกข์ แต่ไม่ได้ขอมาตรการบรรเทาทุกข์มาด้วยพนักงานสอบสวนหรือศาล สามารถกำหนดให้ได้หรือไม่

เอกสารอ้างอิง

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

ประเทือง ธนียผล. (2552). **กฎหมายเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนและวิธีพิจารณาคดี**

เยาวชนและครอบครัว. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

วรวิทย์ ฤทธิพิศ. (2560). **การดำเนินคดีในศาลเยาวชนและครอบครัว.** กรุงเทพฯ ฯ : วิญญูชน.

วิเศษ อ่อนตา. (2556). **คำอธิบายพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดี**

เยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553. กรุงเทพฯ ฯ : ร้านสวัสดิการหนังสือกฎหมายปณรัชช.

เจาะลึกระบบสุขภาพ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.hfocus.org/content> [5 มิถุนายน 2565].

สำนักข่าว กรมประชาสัมพันธ์. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://thainews.prd.go.th/th/news/detail> [5 มิถุนายน 2565].

กรมสุขภาพจิต. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.dmh.go.th/news-dmh> [5 มิถุนายน 2565].

บทที่ 4

กฎหมายเกี่ยวกับวัยทำงาน

ช่วงวัยที่ต้องทำงาน ถือเป็นช่วงวัยที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวกับกฎหมายในหลากหลายแง่มุม ทั้งการทำสัญญา การประกอบธุรกิจ การเป็นลูกจ้าง ทั้งภาครัฐและเอกชน โดยมีกฎหมายที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตในช่วงวัยทำงานดังนี้

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการทำงานแต่ละสาขา

การทำงานที่ไม่ใช่ลักษณะของการประกอบธุรกิจนั้น อาจแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะสำคัญ คือ การทำงานในหน่วยงานราชการและการทำงานให้กับองค์กรเอกชน ซึ่งก็จะมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องแตกต่างกัน ในที่นี้จะขอกล่าวถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิหน้าที่ในฐานะผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่หรือทำงานในหน่วยงานประเภทต่างๆ โดยสามารถอธิบายสาระสำคัญของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการทำงานดังกล่าวได้ดังนี้

1.ข้าราชการ ลูกจ้างของรัฐ

กลุ่มนี้ เป็นกลุ่มการปฏิบัติงานในหน่วยงานของรัฐ ซึ่งผู้ปฏิบัติงานอาจแบ่งสถานะได้หลากหลาย ปัจจุบันบุคลากรภาครัฐอาจแบ่งออกได้เป็น ข้าราชการ พนักงานราชการ พนักงานจ้าง ลูกจ้างประจำ ลูกจ้างชั่วคราว (สำนักงาน ก.พ., 2564 : 17) หรืออาจเรียกชื่ออย่างอื่นขึ้นอยู่กับแต่ละหน่วยงาน เช่น พนักงานจ้างตามภารกิจ ซึ่งมีอยู่ในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น พนักงานในสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งมีสถานะเช่นเดียวกับลูกจ้าง เป็นต้น

1.1 ข้าราชการ ประเภทของข้าราชการอาจแบ่งออกได้ทั้งสิ้น 13 ประเภท ได้แก่ ข้าราชการทหาร ข้าราชการครู ข้าราชการตำรวจ ข้าราชการพลเรือนสามัญ ข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา ข้าราชการรัฐสภา ข้าราชการฝ่ายอัยการ ข้าราชการตุลาการ ข้าราชการองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ ข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญ ข้าราชการครูกรุงเทพมหานคร ข้าราชการองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ข้าราชการครูองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ข้าราชการการเมือง

ข้าราชการนั้น มีอยู่หลากหลายตำแหน่ง และยังสามารถแบ่งได้ตามสาขาอาชีพที่หลากหลายกระจายอยู่ตามส่วนราชการต่าง ๆ ทั้งราชการบริหารส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ล้วนมีกฎหมายที่กำหนดสิทธิและหน้าที่ของแต่ละสาขาอาชีพโดยเฉพาะ ตามปกติการเข้าสู่ตำแหน่งข้าราชการเหล่านี้จะต้องมีการสอบคัดเลือก ในกรณีของข้าราชการพลเรือนซึ่งเป็นประเภทที่มีตำแหน่งจำนวนมาก

รวมถึงข้าราชการอื่นๆ ในฝ่ายพลเรือน จะต้องมีการสอบภาคความรู้ความสามารถทั่วไป (ภาค ก.) ภาคความสามารถเฉพาะตำแหน่ง (ภาค ข.) และภาคความเหมาะสมเฉพาะตำแหน่ง (ภาค ค.) แต่ก็มีบางส่วนที่ส่วนราชการนั้น ๆ สามารถทำการคัดเลือกบุคคลเข้ารับราชการได้เอง เช่น ข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา เป็นต้น โดยกฎหมายที่สำคัญที่กำหนดเกี่ยวกับสิทธิหน้าที่และการบริหารงานบุคคลของข้าราชการ คือ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 ซึ่งโดยมากแม้จะมีการกำหนดกฎหมายออกมาเป็นการเฉพาะสำหรับข้าราชการแต่ละประเภท แต่โดยหลักการก็มีการอ้างอิง หรือนำกฎหมายระเบียบข้าราชการพลเรือนมาบังคับใช้โดยอนุโลม อย่างไรก็ตาม ข้าราชการบางประเภทก็จะมีกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลเป็นการเฉพาะ เช่น ข้าราชการทหาร อยู่ภายใต้พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการทหาร พ.ศ. 2521 ข้าราชการตำรวจ อยู่ภายใต้ พระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 เป็นต้น

สวัสดิการของข้าราชการ ประกอบไปด้วยสิทธิในการลา เงินสวัสดิการเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล การศึกษาบุตร สิทธิในการขอเครื่องราชอิสริยาภรณ์ เป็นต้น โดยในส่วนของการลานั้น ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการลาของข้าราชการ พ.ศ. 2555 (ซึ่งนำไปใช้กับลูกจ้างชั่วคราวด้วย) ได้กำหนดประเภทของการลาไว้ทั้งสิ้น 11 ประเภท คือ 1) การลาป่วย 2) ลาคลอดบุตร 3) ลาไปช่วยเหลือภริยาที่คลอดบุตร 4) ลากิจส่วนตัว 5) ลาพักผ่อน 6) ลาอุปสมบทหรือไปประกอบพิธีฮัจญ์ 7) ลาเข้ารับการตรวจเลือกหรือเข้ารับการเตรียมพล 8) ลาไปศึกษา ฝึกอบรม วิจัย ดูงาน 9) ลาไปปฏิบัติงานในองค์การระหว่างประเทศ 10) ลาติดตามคู่สมรส และ 11) ลาไปฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพ

1.2 ลูกจ้างประจำ เป็นบุคลากรภาครัฐที่ปฏิบัติงานในลักษณะประจำเช่นเดียวกับข้าราชการ สิทธิประโยชน์จะเป็นไปตามระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยลูกจ้างประจำของส่วนราชการ พ.ศ. 2537 โดยกำหนดสิทธิการลาออกเป็น 9 ประเภท ได้แก่ 1) การลาป่วย 2) ลาคลอดบุตร 3) ลากิจส่วนตัว 4) ลาพักผ่อน 5) ลาอุปสมบทหรือไปประกอบพิธีฮัจญ์ 6) ลาเข้ารับการตรวจเลือกหรือเข้ารับการเตรียมพล 7) ลาไปศึกษา ฝึกอบรม วิจัย ดูงาน 8) ลาไปปฏิบัติงานในองค์การระหว่างประเทศ 9) ลาติดตามคู่สมรส รวมถึงมีสวัสดิการเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลสำหรับ คู่สมรส บิดามารดา และบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายอีกด้วย

1.3 ลูกจ้างชั่วคราว เป็นลูกจ้างที่หน่วยงานราชการจัดจ้างด้วยเงินนอกงบประมาณ ซึ่งการบริหารงานบุคคลหน่วยงานต้นสังกัดจะเป็นผู้ออกกฎ ระเบียบ ขึ้นมาบังคับใช้กับลูกจ้างในส่วนราชการของตนโดยมากอิงตามระเบียบข้าราชการพลเรือน แต่มักจะกำหนดเกี่ยวกับเรื่องสิทธิการลาของลูกจ้างชั่วคราวเท่านั้น สิทธิประโยชน์ในด้านอื่นๆ ไม่ค่อยปรากฏ หรือปรากฏน้อย แต่อย่างไรก็ดี ลูกจ้างชั่วคราว

อยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 ดังนั้นสิทธิประโยชน์อื่นๆ ลูกจ้างก็จะได้รับตามที่กฎหมายประกันสังคมกำหนด

1.4 พนักงานจ้าง เป็นลูกจ้างขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ซึ่งได้รับค่าตอบแทนจากงบประมาณขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น แบ่งออกเป็นพนักงานจ้างทั่วไป พนักงานจ้างตามภารกิจ และพนักงานจ้างผู้เชี่ยวชาญพิเศษ มีประกาศคณะกรรมการกลางข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัด กำหนดเกี่ยวกับมาตรฐานทั่วไปเกี่ยวกับพนักงานจ้าง ซึ่งจะกำหนดสิทธิเกี่ยวกับการลาของพนักงานจ้างไว้ นอกจากนี้ พนักงานจ้างยังได้รับสิทธิประโยชน์ตามกฎหมายประกันสังคมอีกด้วย

2. ลูกจ้างเอกชน

การทำงานในลักษณะนี้ จะเป็นกลุ่มที่ทำงานในหน่วยงานของเอกชน หรือบุคคลทั่วไปที่ไม่ใช่ส่วนราชการ โดยจะพื้นฐานจะเป็นความผูกพันกันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในลักษณะของสัญญาจ้างแรงงาน ซึ่งกลุ่มลูกจ้างหรือผู้ใช้แรงงานมักจะเป็นผู้ที่มีอำนาจการต่อรองค่อนข้างน้อย จึงมีกฎหมายกำหนดการคุ้มครองสิทธิของลูกจ้างไว้ด้วย

2.1 สัญญาจ้างแรงงาน ถือเป็นสัญญาที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ทางกฎหมายอย่างเป็นทางการระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง เป็นสัญญาที่ก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายทั้งฝ่ายนายจ้างและฝ่ายลูกจ้าง โดยสาระสำคัญของสัญญาจ้างแรงงานมีดังนี้

2.1.1 คู่สัญญา สัญญาจ้างแรงงานมีคู่สัญญา 2 ฝ่ายคือฝ่ายนายจ้างและลูกจ้าง โดยวัตถุประสงค์สำคัญของสัญญาจ้างแรงงานคือ การทำงานของลูกจ้างตลอดระยะเวลาที่ตกลงจ้างกัน

2.1.2 หน้าที่ของนายจ้าง นายจ้างมีหน้าที่ที่จะต้องจ่ายค่าจ้างตลอดระยะเวลาที่ลูกจ้างทำงานให้ ในกรณีที่เลิกจ้างในสัญญาจ้างที่ไม่ได้กำหนดระยะเวลาสิ้นสุดเอาไว้จะต้องมีการบอกกล่าวล่วงหน้าอย่างน้อย 1 ช่วงกำหนดระยะเวลาในการจ่ายค่าจ้างอีกด้วย

2.1.3 หน้าที่ของลูกจ้าง ลูกจ้างจะต้องทำงานด้วยตนเอง และจะต้องทำให้ได้อย่างที่ได้มีการรับรองฝีมือของตนเองเอาไว้ ไม่เช่นนั้นนายจ้างจะสามารถบอกเลิกสัญญาได้ การลาออกก็เช่นเดียวกัน หากเป็นกรณีที่สัญญาไม่ได้กำหนดระยะเวลาสิ้นสุดสัญญาจ้างไว้ก็ต้องบอกกล่าวล่วงหน้า 1 ช่วงกำหนดระยะเวลาในการจ่ายค่าจ้างเช่นเดียวกัน

2.1.4 แบบแผนของสัญญา สัญญาจ้างแรงงานนั้นสามารถตกลงกันด้วยวาจา หรือลายลักษณ์อักษรก็ได้ สัญญาจ้างนั้นมีผลสมบูรณ์ผูกพันทั้งนายจ้างและลูกจ้างที่จะต้องปฏิบัติตามสัญญา

2.2 สิทธิของลูกจ้าง นอกเหนือจากสิทธิของลูกจ้างตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้ว ลูกจ้างยังได้รับการคุ้มครองสิทธิของตนตามกฎหมายแรงงาน ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นมาตรฐานแรงงานขั้น

ตำที่นายจ้างจะต้องปฏิบัติกับลูกจ้างของตน ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 โดยมีสาระสำคัญดังนี้

2.2.1 หลักการสำคัญ การห้ามเลือกปฏิบัติระหว่างลูกจ้างชายและหญิง และห้ามผู้มีอำนาจเหนือลูกจ้างทำการล่วงละเมิดทางเพศ นอกจากนี้ยังกำหนดสิทธิต่างให้ลูกจ้างอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำดังต่อไปนี้

2.2.2 การทำงานจะต้องไม่เกินวันละ 8 ชั่วโมง รวมแล้วสัปดาห์หนึ่งต้องไม่เกิน 48 ชั่วโมง รวมถึงห้ามมิให้บังคับให้ลูกจ้างทำงานล่วงเวลา หรือทำงานในวันหยุด

2.2.3 เวลาพัก ลูกจ้างจะต้องมีเวลาพักระหว่างการทำงานไม่น้อยกว่าวันละ 1 ชั่วโมง หากให้ลูกจ้างทำงานล่วงเวลาตั้งแต่ 2 ชั่วโมงขึ้นไปจะต้องให้ลูกจ้างพักก่อนอย่างน้อย 20 นาที

2.2.4 วันหยุด ต้องมีวันหยุดประจำสัปดาห์อย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 วัน วันหยุดตามประเพณีไม่น้อยกว่า 13 วันต่อปี วันหยุดพักผ่อนประจำปีไม่น้อยกว่า 6 วันต่อปี

2.2.5 วันลา ลูกจ้างมีสิทธิลาป่วยได้เท่าที่ป่วยจริง ได้รับค่าจ้างไม่น้อยกว่าอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ มีสิทธิได้รับวันลาไม่น้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดอันได้แก่ ลาป่วยได้เท่าที่ป่วยจริง ลากิจธุระส่วนตัวได้ 3 วันโดยไม่หักค่าจ้าง สามารถรับราชการทหารได้ ลาฝึกอบรมเพิ่มพูนความรู้ รวมถึงลาคลอดบุตรได้ 98 วัน

2.2.6 การคุ้มครองแรงงานหญิง ห้ามมิให้ลูกจ้างหญิงทำงานอันตราย เช่น งานใต้น้ำ ในถ้ำ ห้ามให้หญิงมีครรภ์ทำงานระหว่าง 22.00-06.00 น. และห้ามเลิกจ้างลูกจ้างเพราะเหตุมีครรภ์

2.2.7 การคุ้มครองแรงงานเด็ก ลูกจ้างเด็กคือเด็กที่มีอยู่ระหว่าง 15-18 ปี โดยห้ามจ้างลูกจ้างเด็กที่มีอยู่ต่ำกว่า 15 ปีเข้าทำงาน ห้ามเด็กทำงานระหว่างเวลา 2.00-06.00 น. รวมถึงห้ามทำงานล่วงเวลา ทำงานในวันหยุดและห้ามให้ทำงานอันตราย

2.2.8 การจ่ายค่าตอบแทนจะต้องจ่ายอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง จะต้องจ่ายเป็นเงินเท่านั้น กรณีที่ทำงานล่วงเวลาจะต้องให้ค่าทำงานล่วงเวลาในวันปกติไม่น้อยกว่า 1.5 เท่าของอัตราค่าเช่าที่คิดเป็นชั่วโมงต่อการทำงานล่วงเวลาหนึ่งชั่วโมง หากเป็นการทำงานล่วงเวลาในวันหยุดให้จ่ายไม่น้อยกว่า 3 เท่าต่อชั่วโมง หากทำงานในวันหยุดจะต้องจ่ายค่าทำงานในวันหยุด หากเป็นลูกจ้างรายเดือนซึ่งจะได้ค่าจ้างสำหรับวันหยุดอยู่แล้วให้จ่ายเพิ่มอีก 1 เท่าของอัตราค่าจ้างต่อวัน หากเป็นลูกจ้างรายวันซึ่งปกติจะไม่ได้ค่าจ้างในวันหยุดให้จ่ายเพิ่มอีก 2 เท่าของอัตราค่าจ้างต่อวัน

2.2.9 เลิกจ้างต้องมีการบอกกล่าวล่วงหน้า หากไม่บอกกล่าวจะต้องจ่าย “ค่าชดเชยแทนการบอกกล่าวล่วงหน้า” ให้เท่ากับจำนวนเงินที่ต้องจ่ายหากได้มีการบอกกล่าวล่วงหน้า และหากลูกจ้าง

ทำงานมาแล้วไม่น้อยกว่า 120 วัน นายจ้างจะต้องจ่าย “ค่าชดเชย” กรณีเลิกจ้างตามอัตราที่กฎหมายกำหนด

การประกอบธุรกิจและเจ้าของธุรกิจ

การทำงานเพื่อหารายได้อีกประเภทหนึ่งนอกเหนือจากการทำงานให้หน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ แล้ว ยังสามารถหารายได้ได้จากการประกอบธุรกิจที่มีวัตถุประสงค์เพื่อแสวงหากำไรได้ โดยการประกอบธุรกิจนั้นมีข้อกำหนดที่ต้องคำนึงอยู่หลากหลาย ทั้งการก่อตั้งองค์กร การดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจ รวมไปถึงการคุ้มครองผู้บริโภค ซึ่งสามารถสรุปสาระสำคัญของกฎหมายที่จำเป็นต่อการประกอบธุรกิจได้ดังนี้

1. การประกอบธุรกิจ

ในปัจจุบันประชาชนเริ่มสนใจหารายได้ด้วยการประกอบธุรกิจมากขึ้น ซึ่งการประกอบธุรกิจนั้นสามารถกระทำได้ 2 ลักษณะคือ ทำโดยเจ้าของคนเดียว และโดยการเข้าร่วมทุนบุคคลอื่น ซึ่งการจะเลือกประกอบธุรกิจในองค์กรธุรกิจลักษณะใดนั้น ขึ้นอยู่กับลักษณะของกิจการการค้า เงินทุน ความรู้ความสามารถของผู้ประกอบการ เพื่อผลประโยชน์หรือกำไรสูงสุดทางด้านเศรษฐกิจนั่นเอง

1.1 องค์กรทางธุรกิจ การแบ่งประเภทขององค์กรทางธุรกิจนั้น สามารถแบ่งได้หลากหลายรูปแบบ โดยอาจจะแบ่งตามที่มาแห่งกฎหมาย แบ่งตามจำนวนของการลงทุนหรือลงทุน แบ่งตามขนาดของกิจการ หรืออาจจะแบ่งตามลักษณะของการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลหรือไม่จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลก็ได้

1.1.1 กิจการเจ้าของคนเดียว ถือเป็นองค์กรธุรกิจที่ก่อตั้งขึ้นง่ายที่สุด เนื่องจากไม่ต้องลงทุนกับผู้ใด สามารถบริหารจัดการกิจการได้ด้วยตนเอง แต่ก็มีความเสี่ยงในเรื่องของความรับผิดชอบในหนี้สินที่ต้องรับผิดชอบเองคนเดียวทั้งหมดด้วย

1.1.2 ห้างหุ้นส่วนสามัญ เป็นการร่วมลงทุนที่เกิดขึ้นมากที่สุด บางครั้งก็เกิดขึ้นโดยที่ผู้ประกอบธุรกิจไม่รู้ตัว เนื่องจากลักษณะของห้างหุ้นส่วนสามัญนั้น คือการร่วมลงทุนกันตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อหากำไรมาแบ่งปันกัน รวมถึงบรรดาผู้เป็นหุ้นส่วนก็จะต้องร่วมกันรับผิดชอบในหนี้สินของห้างหุ้นส่วนอย่างไม่จำกัดจำนวนด้วย โดยผู้เป็นหุ้นส่วนสามารถบริหารจัดการห้างได้ทุกคน หรือจะตั้งหุ้นส่วนผู้จัดการด้วยก็ได้ ทั้งนี้ห้างหุ้นส่วนสามัญจะจดทะเบียนจัดตั้งเป็นนิติบุคคลขึ้นมาต่างหากจากบรรดาผู้เป็นหุ้นส่วนก็ได้

1.1.3 ห้างหุ้นส่วนจำกัด มีลักษณะคล้ายคลึงกับห้างหุ้นส่วนสามัญ โดยจะมีทั้งหุ้นส่วนที่ต้องรับผิดชอบอย่างไม่จำกัดจำนวนหนี้ และหุ้นส่วนที่จำกัดความรับผิดชอบไว้ โดยห้างหุ้นส่วนประเภทนี้จะต้องมีหุ้นส่วนทั้งสองประเภทดังกล่าวอยู่ในห้างหุ้นส่วนด้วย ซึ่งจะส่งผลให้มีหุ้นส่วนบางคน (หุ้นส่วนจำพวก

จำกัดความรับผิด) ที่จะจำกัดขอบเขตความรับผิดในหนี้สินของห้างหุ้นส่วนไว้ไม่เกินจำนวนเงินลงทุนที่ค้างชำระ และถ้าหากได้ชำระเงินลงทุนครบถ้วนแล้วก็ไม่ต้องรับผิดในหนี้สินอย่างใดๆ อีก ส่วนหุ้นส่วนจำพวกไม่จำกัดความรับผิดจะต้องร่วมกันรับผิดชอบในหนี้สินของห้างหุ้นส่วนจนหมดสิ้น โดยเฉพาะแต่หุ้นส่วนจำพวกไม่จำกัดความรับผิดเท่านั้นที่สามารถบริหารจัดการห้างได้ ทั้งนี้ หุ้นส่วนจำกัด จะถูกบังคับโดยกฎหมายว่าจะต้องจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล

1.1.4 บริษัทจำกัด องค์การธุรกิจนี้มีลักษณะเป็นการกำหนดทุนของบริษัทที่จะลงทุนในการตั้งบริษัท แล้วแบ่งทุนนั้นออกเป็นส่วนๆ เรียกว่า “หุ้น” และผู้ที่ครอบครองหุ้นนั้นเรียกว่า “ผู้ถือหุ้น” โดยผู้ถือหุ้นทุกคนล้วนแต่จำกัดความรับผิดไม่เกินมูลค่าหุ้นที่ค้างชำระให้กับบริษัท บริษัทจำกัดนี้เป็นที่ได้ยินคุ้นเคยกันทั่วไป โดยจะมีการบริหารจัดการบริษัทโดยกรรมการบริษัท ซึ่งไม่จำเป็นว่าจะต้องถือหุ้นในบริษัท อาจจะเป็นบุคคลภายนอกก็ได้ แต่การกำหนดทิศทางของบริษัทยังขึ้นอยู่กับอำนาจของที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้นเป็นสำคัญ ทั้งนี้บริษัทโดยถูกบังคับโดยกฎหมายให้ต้องจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล

จากประเภทขององค์การธุรกิจข้างต้นจะเห็นได้ว่ามีลักษณะของการจัดตั้งองค์การที่หลากหลายขึ้นอยู่กับความประสงค์ของผู้ลงทุนว่าจะดำเนินการในลักษณะใด หากประสงค์ดูแลและบริหารจัดการด้วยตนเองก็เลือกประกอบกิจการเจ้าของคนเดียว หากเลือกลงทุนก็พิจารณาว่าจะลงทุนโดยต้องการบริหารจัดการด้วยหรือจะลงทุนเพียงอย่างเดียวแล้วจำกัดความรับผิดไว้ หากต้องการให้สามารถบริหารจัดการได้ทุกคนก็เลือกห้างหุ้นส่วนสามัญ หากต้องการให้แค่เพียงบางส่วนบริหารจัดการได้และบางส่วนให้เป็นแค่เพียงผู้ลงทุนก็เลือกจัดตั้งห้างหุ้นส่วนจำกัด หรือหากต้องการลงทุนแต่เพียงอย่างเดียวโดยจำกัดความรับผิดของทุกคนไว้ แล้วให้มีผู้จัดการแทนทุกคนอาจเลือกจัดตั้งแบบบริษัทจำกัดเป็นต้น

1.2 ข้อคำนึงทางกฎหมาย ในการประกอบธุรกิจอย่างใดอย่างหนึ่งนั้นต้องมีข้อที่ต้องคำนึงทางกฎหมายอยู่หลายประการ ขึ้นอยู่กับประเภทของธุรกิจ ลักษณะของกิจการที่เข้าไปเกี่ยวข้อง ในขั้นนี้เป็นการแนะนำถึงเรื่องที่เกี่ยวข้องหรือเกี่ยวข้องกับการประกอบธุรกิจดังนี้

1.2.1 การขออนุญาตประกอบธุรกิจ มีธุรกิจอยู่หลายประเภทที่จะต้องขอใบอนุญาตในการประกอบกิจการ เช่น การขายเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ การประกอบกิจการประกันภัย เป็นต้น

1.2.2 การประกอบกิจการที่ต้องมีการต่อตั้งโรงงาน ต้องดำเนินการให้ถูกต้องตามพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 เช่น โรงงานที่ใช้เครื่องจักรเกิน 57 แรงม้าจะต้องขอใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงาน เป็นต้น

1.2.3 ภาวะภาษี หากไม่ได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลองค์การธุรกิจนั้นจะต้องเสียภาษีในลักษณะภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา หากมีรายได้มากอาจทำให้ฐานในการคำนวณภาษีสูงขึ้นตามไปด้วย

หากมีการจดทะเบียนจัดตั้งเป็นนิติบุคคล ก็จะเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลแยกต่างหากจากบุคคลธรรมดา ซึ่งอาจจะทำให้เป็นมูลค่าภาษีที่แท้จริงที่ควรต้องจ่ายเป็นต้น

1.2.4 การได้รับการส่งเสริม ในกิจการขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ได้แก่ กิจการการผลิตที่มีการจ้างงานไม่เกิน 200 คน รายได้ไม่เกิน 500 ล้านบาทต่อปี หรือกิจการการค้าและบริการที่มีการจ้างงานไม่เกิน 100 คน รายได้ไม่เกิน 300 ล้านบาทต่อปี จะได้รับการส่งเสริม สนับสนุนในการประกอบธุรกิจตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พ.ศ. 2543 แต่หากเป็นองค์กรขนาดใหญ่ ที่ต้องมีเงินลงทุนขั้นต่ำไม่รวมค่าที่ดินและเงินทุนหมุนเวียนไม่น้อยกว่า 1 ล้านบาท ก็อาจอยู่ในข่ายได้รับการส่งเสริมการลงทุนตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พ.ศ. 2520 เป็นต้น

1.2.5 การจ้างงานและมาตรฐานแรงงาน ในกรณีที่มีการจ้างงาน ซึ่งจะต้องดำเนินการให้ถูกต้อง เช่น การปฏิบัติตามมาตรฐานแรงงานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 การเจรจาต่อรองหรือการเปลี่ยนแปลงสภาพการจ้างต้องเป็นไปตามพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518 การให้สิทธิประโยชน์แก่ลูกจ้างกรณีเหตุอันเนื่องมาจากการทำงานตามพระราชบัญญัติเงินทดแทน พ.ศ. 2537 รวมถึงการจ่ายเงินสมทบประกันสังคมตามพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 เป็นต้น

อย่างไรก็ดีข้อคำนึงเหล่านี้เป็นข้อคำนึงเบื้องต้น หากจะประกอบธุรกิจจริง อาจจะต้องพิจารณาในระหว่างดำเนินกิจการ อาจมีเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายเพิ่มขึ้นตามนโยบายของรัฐ ลักษณะของกิจกรรมที่ไปดำเนินการอีกด้วย

2. การแข่งขันทางการค้า

ในโลกของการประกอบธุรกิจปัจจุบัน ผู้ประกอบธุรกิจย่อมสามารถประกอบกิจการได้อย่างเสรีปราศจากการแทรกแซงจากรัฐ แต่ก็อาจส่งผลกระทบต่อความเหลื่อมล้ำ การครอบงำตลาดของทุนรายใหญ่ที่มีอำนาจเหนือตลาด ซึ่งอาจกีดกันหรือกั้นกั้นผู้ประกอบการรายย่อยให้ไม่สามารถแข่งขันได้อย่างเป็นธรรม จึงได้มีกฎหมายกำหนดมาตรการต่างๆ เพื่อให้การแข่งขันทางการค้ามีความเป็นธรรมและป้องกันการผูกขาดทางการค้า โดยตามพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 กำหนดมาตรการต่างๆ ที่สำคัญไว้ดังนี้

2.1 ห้ามไม่ให้ผู้ประกอบธุรกิจที่มีอำนาจเหนือตลาดทำการกำหนดราคาหรือรักษาระดับราคาอย่างไม่เป็นธรรม เช่น การลดราคาสินค้าที่ต่ำกว่าที่ควรจะเป็นเพื่อให้คู่แข่งทางการค้าขายสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ได้ รวมถึงห้ามให้สินค้านั้นขาดตลาดโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร เช่น สั่งงดนำเข้าสินค้าเพื่อให้สินค้าขาดตลาด เป็นต้น และยังห้ามไม่ให้แทรกแซงการประกอบธุรกิจของผู้อื่นอีกด้วย

2.2 ห้ามผู้ประกอบการธุรกิจร่วมมือกันทำการผูกขาด หรือจำกัดการแข่งขัน เช่น ร่วมกันกำหนดราคาซื้อขายสินค้าหรือบริการเป็นอย่างเดียวกัน

2.3 ห้ามผู้ประกอบการธุรกิจตกลงแบ่งตลาด หรือท้องที่ที่จะประกอบธุรกิจ

2.4 ห้ามผู้ประกอบการธุรกิจ กีดกัน หรือใช้อำนาจตลาดหรืออำนาจต่อรองที่เหนือกว่า กำหนดเงื่อนไขทางการค้าที่เป็นการขัดขวางการประกอบธุรกิจของผู้ประกอบการรายอื่น

นอกจากนี้กฎหมายยังกำหนดให้หากผู้ประกอบการจะทำการรวมธุรกิจที่ก่อให้เกิดการลดการแข่งขัน ต้องแจ้งการรวมธุรกิจนั้นต่อคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้า หรือหากก่อให้เกิดการผูกขาด จะต้องได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้าเสียก่อน

3. การคุ้มครองผู้บริโภค

เนื่องจากการประกอบธุรกิจย่อมต้องมีการดำเนินกิจกรรมทางการค้ากับผู้บริโภค แต่ผู้บริโภคบางครั้งกลับไม่สามารถที่จะปกป้องสิทธิของตนเองได้ ด้วยเพราะความไม่รู้ หรือไม่อาจรู้ได้เนื่องจากกระบวนการขั้นตอนการผลิตสินค้า หรือการให้บริการนั้นอยู่ในความรับรู้ของผู้ประกอบธุรกิจเสียเป็นส่วนใหญ่ ทำให้ผู้บริโภคบางครั้งก็ได้รับความเสียหายจากการใช้สินค้าหรือรับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจได้ ดังนั้นเพื่อเป็นการให้ความคุ้มครองแก่ผู้บริโภคจึงได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 โดยมีสาระสำคัญของการคุ้มครองดังนี้

3.1 ผู้บริโภค ตามกฎหมายนี้หมายถึง ผู้ซื้อสินค้าหรือรับบริการ ผู้ได้รับการชักชวนเพื่อซื้อสินค้าหรือรับบริการ และยังหมายรวมถึงผู้ใช้สินค้าหรือรับบริการแม้จะไม่ได้เป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายในการซื้อสินค้าหรือรับบริการก็ตาม

ส่วนผู้ประกอบการตามกฎหมายนี้หมายถึง ผู้ขาย ผู้ผลิตเพื่อขาย ผู้ส่งหรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อขาย ผู้ซื้อเพื่อขายต่อ ผู้ให้บริการ รวมไปถึงผู้ประกอบการโฆษณาด้วย

3.2 สิทธิของผู้บริโภค กฎหมายฉบับนี้กำหนดสิทธิของผู้บริโภคไว้ทั้งสิ้น 5 ข้อ ประกอบด้วย สิทธิที่จะได้รับข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องเพียงพอ มีอิสระในการเลือกซื้อสินค้าหรือรับบริการ ได้รับความปลอดภัยในการใช้สินค้าหรือบริการ ได้รับความเป็นธรรมในการทำสัญญา และมีสิทธิได้รับการพิจารณาและชดเชยความเสียหาย

3.3 การคุ้มครองทั่วไป กำหนดให้มีคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคเพื่อพิจารณาเรื่องราวร้องทุกข์จากผู้บริโภค ดำเนินการเกี่ยวกับสินค้าอันตราย การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์กับผู้บริโภค รวมถึงมีคณะกรรมการเฉพาะเรื่อง 3 ชุด ประกอบด้วย คณะกรรมการด้านโฆษณา ด้านฉลาก และด้านสัญญา ซึ่งจะมีอำนาจพิจารณาเฉพาะเรื่อง

3.4 การคุ้มครองด้านโฆษณา จะคุ้มครองผู้บริโภคด้วยการกำหนดห้ามมิให้ผู้ประกอบธุรกิจใช้ข้อความที่เป็นเท็จหรือเกินจริง ในการโฆษณา รวมถึงข้อความที่อาจสนับสนุนให้มีการกระทำความผิดสร้างความแตกแยก ก็ถูกห้ามมิให้ใช้ในการโฆษณาด้วย นอกจากนี้ยังห้ามมิให้ผู้ประกอบธุรกิจใช้วิธีการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพหรือก่อให้เกิดความรำคาญในการโฆษณาด้วย เช่น การใช้เสียง หรือแสงที่ดังหรือสว่างเกินไปจนอาจกระทบต่อสุขภาพของผู้บริโภค เป็นต้น

3.5 การคุ้มครองด้านฉลาก จะมีการกำหนดสินค้าที่ต้องมีการติดหรือแสดงฉลาก ได้แก่ สินค้าที่ผลิตเพื่อขายโดยโรงงาน สินค้าที่ส่งหรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อขาย สินค้าที่อาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพ รวมถึงสินค้าทั่วไป ที่ประชาชนใช้เป็นประจำ ซึ่งจะบังคับว่า ข้อความที่ใช้ในฉลากนั้นจะต้องเป็นข้อความที่ตรงต่อความจริงและไม่ก่อให้เกิดความเข้าใจผิดในสาระสำคัญเท่านั้น

3.6 การคุ้มครองด้านสัญญา จะกำหนดประเภทของธุรกิจที่ต้องควบคุมสัญญา ซึ่งจะเป็นธุรกิจที่มีการทำสัญญาสำเร็จรูปไว้ โดยที่ผู้บริโภคไม่อาจจะสามารถแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อตกลงในสัญญาได้ หรือบางทีมีข้อสัญญาที่มากจนไม่สามารถที่จะอ่านได้ครบถ้วน แล้วส่งผลให้เป็นการเอาเปรียบผู้บริโภค โดยจะทำการควบคุมในลักษณะกำหนดข้อสัญญาที่จำเป็น และข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม โดยจะต้องมีข้อสัญญาที่จำเป็นหากไม่มี ให้ถือว่าไม่มีสัญญานั้นไว้ในสัญญาโดยอัตโนมัติ และในทางกลับกันห้ามใช้ข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม หากเขียนไว้ในสัญญา ก็ให้ถือว่าไม่มีข้อสัญญาในสัญญาโดยอัตโนมัติเช่นกัน ตัวอย่างของธุรกิจที่ถูกควบคุมสัญญา เช่น ธุรกิจบัตรเครดิต การเช่าซื้อรถยนต์ เป็นต้น

เมื่อผู้บริโภคถูกละเมิดสิทธิสามารถดำเนินการร้องเรียนไปยังสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ซึ่งจะดำเนินการส่งเรื่องไปยังคณะกรรมการเฉพาะเรื่องหรือคณะอนุกรรมการพิจารณาถ้อยแถลง เพื่อเสนอต่อคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคพิจารณาต่อไป ซึ่งผลของการพิจารณาอาจจะมีการเปรียบเทียบปรับผู้ประกอบการที่ทำการละเมิดสิทธิหรือทำไม่ถูกต้องตามมาตรการที่กำหนดไว้ รวมไปถึงการมีการดำเนินการฟ้องร้องดำเนินคดีแทนผู้บริโภคในกรณี que ผู้บริโภคได้รับผลกระทบในวงกว้างและการดำเนินคดีแทนจะเป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภคส่วนรวม โดยจะมีการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคดำเนินคดีแทน

สิทธิในทรัพย์สิน

คำว่า “ทรัพย์สิน” หมายความว่า วัตถุมีรูปร่าง หมายถึง สิ่ง que เห็นได้ด้วยตา จับต้องสัมผัสได้ และสามารถอธิบายรูปร่างรูปร่างได้ เช่น เงิน ทอง โตะ แก้ว หนังสื อปากกา นาฬิกา รถยนต์ หอนาฬิกา บ้าน ที่ดิน เป็นต้น (บัญญัติ สุชีวะ. 2544 : 5) ส่วนคำว่า “ทรัพย์สิน” หมายความว่า รวมทั้งทรัพย์สินและวัตถุไม่มีรูปร่าง ซึ่งอาจมีราคาและถือเอาได้ แสดงว่าทรัพย์สินก็คือทรัพย์สินอย่างหนึ่งที่เป็นวัตถุมีรูปร่าง อาจมี

ราคาและอาจถือเอาได้ และยังหมายความรวมถึงวัตถุที่ไม่มีรูปร่าง อาจมีราคาและอาจถือเอาได้ ซึ่งวัตถุไม่มีรูปร่าง หมายถึง สิ่งที่ยังมองไม่เห็นได้ด้วยตาจับต้องสัมผัสไม่ได้ (บัญญัติ สุขีวะ. 2544 : 6) เช่น กำลังแรงธรรมชาติ พลังงานไฟฟ้า แก๊ส หรือสิทธิต่าง ๆ ที่เป็นทรัพย์สิน ได้แก่ กรรมสิทธิ์ สิทธิครอบครอง สิทธิเก็บกิน สิทธิเหนือพื้นดิน สิทธิอาศัย ภาระจำยอม ภาระติดพันในอสังหาริมทรัพย์ รวมทั้งลิขสิทธิ์ สิทธิบัตรและเครื่องหมายการค้า เป็นต้น ซึ่งประเภทของทรัพย์สินเป็น 5 ประเภท ได้แก่ อสังหาริมทรัพย์ อสังหาริมทรัพย์ ทรัพย์สินแบ่งได้ ทรัพย์สินแบ่งไม่ได้ และทรัพย์สินนอกพาณิชย์ เมื่อทำงานแล้วมีรายได้สิ่งที่คุณต้องการก็คือต้องการเป็นเจ้าของทรัพย์สินหรือมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน เช่น มือถือ iPhone รถยนต์ บ้านพร้อมที่ดิน เป็นต้น

1. การได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน

กรรมสิทธิ์เป็นทรัพย์สินที่มีลักษณะเป็นสิทธิเด็ดขาดก่อให้เกิดอำนาจหวงกันไว้โดยเฉพาะและคงอยู่ตลอดไป กรรมสิทธิ์ไม่ใช่ตัวทรัพย์สินแต่เป็นสิทธิที่บุคคลมีอยู่เหนือทรัพย์สิน หรือเรียกว่าอำนาจแห่งความเป็นเจ้าของที่กฎหมายให้การรับรองและคุ้มครองให้ สามารถได้มาดังนี้

1.1 การได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์โดยนิตินกรรมนั้น ตามหลักไม่ต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ เว้นแต่การซื้อขายเรือที่มีระวางตั้งแต่ 5 ตันขึ้นไป รวมทั้งการซื้อขายแพและสัตว์พาหนะด้วย ซึ่งจะต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ดังนั้นหากเป็นการซื้อรถจักรยานยนต์ก็ไม่ต้องทำตามแบบ ชื่อแหวนเพชร 5 กะรัตก็ไม่ต้องทำตามแบบแต่อย่างใดไม่เพราะเป็นสังหาริมทรัพย์

1.2 การได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์โดยทางนิตินกรรม เช่น การซื้อขาย การแลกเปลี่ยน การให้โดยเสน่หา เป็นต้น กฎหมายกำหนดว่าจะต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ เช่น การซื้อขายที่ดินหรือสิ่งปลูกสร้างที่เป็นอสังหาริมทรัพย์ ถ้าทำกันด้วยปากเปล่าหรือทำเป็นหนังสือโดยไม่จดทะเบียนด้วยย่อมตกเป็นโมฆะเสียเปล่า

1.3 การได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์โดยทางอื่นนอกจากนิตินกรรม เรียกว่าเป็นการได้มาโดยผลของกฎหมายนั่นเอง เช่น โดยการครอบครองปรปักษ์ ได้มาโดยทางมรดก ได้มาโดยคำพิพากษาของศาล และได้มาโดยกฎหมาย เป็นต้น

1.3.1 การได้มาโดยการครอบครองปรปักษ์ ตัวอย่างเช่น นายเอกเข้าไปครอบครองอยู่อาศัยทำกินในที่ดินมีโฉนดของนายโท โดยสงบ เปิดเผย เจตนาเป็นเจ้าของมากกว่า 10 แล้ว จึงทำให้นายเอกได้กรรมสิทธิ์โดยการครอบครองปรปักษ์ นายเอกมีสิทธิดีกว่านายโทเจ้าของเดิม นายเอกจะไปร้องขอต่อศาลขอให้ศาลพิพากษาว่าได้กรรมสิทธิ์ในที่ดินแปลงนั้นโดนการครอบครองปรปักษ์

1.3.2 การได้มาโดยการรับมรดก ตัวอย่างเช่น บิดาของนายแดงถึงแก่ความตาย นายแดงในฐานะทายาทโดยธรรมลำดับที่ 1 บุตรของเจ้ามรดกจึงมีสิทธิได้รับมรดก ซึ่งอาจจะต้องไปร้องขอเป็นผู้จัดการมรดกหากจะมีการแบ่งที่ดินหรือปิดบัญชีเงินฝากของเจ้ามรดก

1.3.3 การได้มาโดยคำพิพากษาของศาล เป็นกรณีที่โจทก์จำเลยพิพาทกันแล้วมีคำพิพากษาวินิจฉัยว่า โจทก์หรือจำเลยเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในที่ดิน หรือศาลตัดสินให้โจทก์ชนะหรือตัดสินให้จำเลยชนะ บุคคลนั้นย่อมได้สิทธิหรือมีสิทธิตามคำพิพากษาโดยปริบูรณ์แม้เป็นอสังหาริมทรัพย์ก็ไม่ต้องจดทะเบียน (ฎีกาที่ 352/2488, ฎีกาที่ 680/2512)

1.4.4 การได้มาโดยกฎหมายบัญญัติไว้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 4 เช่น การได้มาโดยหลักส่วนควบ การได้กรรมสิทธิ์โดยการเก็บได้ซึ่งทรัพย์สินตก ได้มาเพราะนิติกรรมอันเป็นโมฆียะ หรือการได้มาโดยซื้อทรัพย์สินโดยสุจริต เป็นต้น

2. อำนาจกรรมสิทธิ์หรือสิทธิในความเป็นเจ้าของ

ทำงานได้เงินเดือนและมีรายได้ทำให้ซื้อสินค้าหรือทรัพย์สินเป็นของตนเอง จึงส่งผลให้มีอำนาจกรรมสิทธิ์หรือความเป็นเจ้าของที่กฎหมายให้การรับรองและคุ้มครองให้ เรียกว่า อำนาจแห่งกรรมสิทธิ์ตามมาตรา 1336 บัญญัติว่า “ภายในบังคับแห่งกฎหมาย เจ้าของทรัพย์สินมีสิทธิใช้สอยและจำหน่ายทรัพย์สินของตน และได้ซึ่งดอกผลแห่งทรัพย์สินนั้น กับทั้งมีสิทธิติดตามและเอาคืนซึ่งทรัพย์สินของตนจากบุคคลผู้ไม่มีสิทธิจะยึดถือไว้ และมีสิทธิขัดขวางมิให้ผู้อื่นสอดเข้าเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินนั้นโดยมิชอบด้วยกฎหมาย” การใช้สิทธิของเจ้าของทรัพย์สินนั้นจะต้องอยู่ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายมี 5 ประการ ดังนี้ (บัญญัติ สุชีวะ. 2540 : 181-185) 1) สิทธิใช้สอยทรัพย์สิน 2) สิทธิจำหน่ายจ่ายโอนทรัพย์สิน 3) สิทธิได้ซึ่งดอกผล 4) สิทธิติดตามเอาทรัพย์สินคืนจากผู้ไม่มีสิทธิจะยึดถือไว้ และ 5) สิทธิขัดขวางมิให้ผู้อื่นสอดเข้ามาเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

3. หลักประกัน

เมื่อเป็นเจ้าของทรัพย์สินก็สามารถนำทรัพย์สินนั้นไปเป็นหลักประกันในการชำระหนี้ได้ เช่น การนำที่ดินหรือบ้านไปจำนอง การนำทองคำไปจำนำ หรือการนำสินทรัพย์ไปเป็นหลักประกันในการทำธุรกิจ ดังนี้

3.1 การจำนอง⁴⁸ คือ สัญญาที่ผู้จำนองนำอสังหาริมทรัพย์ที่ตัวเองเป็นเจ้าของ เช่น ที่ดิน บ้าน หรืออสังหาริมทรัพย์ตามกฎหมายอนุญาตให้จำนองได้ ทำหนังสือและนำไปจดทะเบียนไว้กับผู้รับจำนอง

⁴⁸ มาตรา 702 “อันว่าจำนองนั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลคนหนึ่ง เรียกว่าผู้จำนอง เอาทรัพย์สินตราไว้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่าผู้รับจำนอง เป็นประกันการชำระหนี้ โดยไม่ส่งมอบทรัพย์สินนั้นให้แก่ผู้รับจำนอง

เพื่อเป็นหลักประกันในการชำระหนี้ โดยผู้จำนองยังเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ หากมีการผิดสัญญา เช่น ผู้จำนองไม่ชำระหนี้ตามกำหนด ผู้รับจำนองจะต้องฟ้องร้องต่อศาลเพื่อดำเนินขั้นตอนตามกฎหมาย จึงจะสามารถนำอสังหาริมทรัพย์ที่จำนองไว้ไปขายทอดตลาดได้ สัญญาจำนองจะต้องทำตามแบบโดยทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ทั้งนี้สัญญาจำนองต้องไม่มีการโอนทรัพย์สินเป็นเพียงการนำโฉนดที่ดินนั้นไปจดทะเบียนเพื่อตราไว้เป็นหลักประกันต่อหน้าเจ้าหน้าที่ ณ กรมที่ดินเท่านั้น นอกจากนี้ในสัญญาจำนองจะต้องระบุชัดเจนว่า ผู้จำนองทำการกู้เงินเป็นวงเงินจำนวนเงินเท่าไร และทรัพย์สินที่นำมา จำนอง คืออะไร มิเช่นนั้น สัญญาจะไม่สมบูรณ์ และกรณีที่ผู้จำนอง (ผู้ขอกู้เงิน) เกิดผิดสัญญาไม่สามารถชำระหนี้ได้ ผู้รับจำนองจะไม่สามารถยึดทรัพย์สินตามกฎหมายได้ทันที เพราะทรัพย์สินนั้นยังเป็นกรรมสิทธิ์ของลูกหนี้อยู่ ต้องมีกระบวนการฟ้องร้องตามกฎหมาย ให้ศาลบังคับให้ลูกหนี้ นำที่ดินนี้ไปขายทอดตลาดที่สำนักงานบังคับคดี เพื่อนำเงินไปชำระหนี้ นอกจากนี้ ในกรณีที่ผู้จำนองได้จำนองทรัพย์สินเพื่อประกันการชำระหนี้ของตนเอง และมีข้อตกลงว่าจะชำระหนี้จนครบถ้วน หากบังคับจำนองแล้วได้เงินไม่เพียงพอ ผู้จำนองมีหน้าที่ต้องชำระเงินเพิ่มเติมให้แก่ผู้รับจำนองจนกว่าจะครบถ้วนต่อไป แม้จะถูกบังคับคดีเอาที่ทรัพย์สินที่จำนองแล้วก็ตาม

3.2 การจำนำ⁴⁹ เป็นวิธีหนึ่งที่สามารถเปลี่ยนทรัพย์สินมาเป็นเงินได้รวดเร็วและทรัพย์สินยังเป็นของผู้จำนำ เป็นสัญญาที่ทำขึ้นระหว่างผู้จำนำกับผู้รับจำนำ โดยประการสำคัญคือต้องมีการส่งมอบทรัพย์สินเพื่อเป็นหลักประกันในการชำระหนี้ ถือเป็น การนำทรัพย์สินที่เรียกประเภททรัพย์สินนั้นว่า อสังหาริมทรัพย์ เช่น ทองคำ นาฬิกา รถยนต์ เป็นต้น เพาะต้องมีการส่งมอบทรัพย์สินให้เขายึดไว้เพื่อเป็นหลักประกัน เช่น นายต้องการเงินมาจ่ายค่าเทอมให้บุตร จำนวน 25,000 บาท จึงนำทองคำหนัก 1 ไปจำนำที่โรงรับจำนำเพื่อจะได้เงินมาจ่ายค่าเทอม

ผู้จำนำนั้นอาจเป็นลูกหนี้หรือบุคคลที่สามก็ได้ โดยการทำสัญญาจำนำ ไม่จำเป็นต้องทำเป็นหนังสือหรือมีหลักฐานเป็นหนังสือแต่อย่างใด แต่ความสำคัญของการจำนำนั้นคือต้องตกลงกันให้ชัดเจนเพื่อเป็นหลักประกันในมูลหนี้ และต้องมีการนำส่งมอบทรัพย์สินให้แก่ผู้รับจำนำ หากเมื่อถึงกำหนดวันเวลาที่ต้องชำระหนี้แล้ว ผู้จำนำหรือลูกหนี้ไม่มาชำระหนี้ตามกำหนด เรียกว่าลูกหนี้ผิดนัด ผู้รับจำนำหรือเจ้าหน้าที่ผู้รับจำนำ สามารถนำทรัพย์สินออกขายทอดตลาดได้ โดยไม่ต้องฟ้องร้องต่อศาล

ผู้รับจำนองชอบที่จะได้รับชำระหนี้จากทรัพย์สินที่จำนองก่อนเจ้าหน้าที่สามัญมิพักต้องพิเคราะห์ว่ากรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินจะได้โอนไปยังบุคคลภายนอกแล้วหรือหาไม่”

⁴⁹ มาตรา 747 “อันว่าจำนำนั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลคนหนึ่งเรียกว่า ผู้จำนำส่งมอบสังหาริมทรัพย์สิ่งหนึ่งให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่งเรียกว่า ผู้รับจำนำ เพื่อเป็นหลักประกันการชำระหนี้”

3.3 หลักประกันทางธุรกิจ เป็นสัญญาที่ผู้ประกอบการสามารถนำทรัพย์สินที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจมาเป็นหลักประกันการกู้ยืมเงินได้ โดยไม่ต้องส่งมอบการครอบครองให้แก่เจ้าหนี้ ทรัพย์สินที่สามารถนำมาเป็นหลักประกันทางธุรกิจได้ คือหลักทรัพย์สินที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ สามารถนำมาเป็นหลักประกันได้ ได้แก่ 1) กิจการ คือ ทรัพย์สินต่าง ๆ ที่ผู้ให้หลักประกันใช้ในการประกอบธุรกิจ เช่น ที่ดิน อาคาร และรถยนต์ 2) สิทธิเรียกร้อง ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับชำระหนี้ ไม่ว่าจะได้รับชำระหนี้เป็นเงิน หรือได้รับชำระหนี้เป็นทรัพย์สินอย่างอื่น 3) สหกรณ์ทรัพย์สิน ได้แก่ สหกรณ์ทรัพย์สินที่ผู้ให้หลักประกันใช้ในการประกอบธุรกิจ เช่น เครื่องจักร สินค้าคงคลัง หรือวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตสินค้า 4) อสังหาริมทรัพย์ ในกรณีที่ผู้ให้หลักประกันประกอบธุรกิจอสังหาริมทรัพย์โดยตรง ได้แก่ ที่ดิน อาคารสถานที่ เช่น ผู้ประกอบกิจการหมู่บ้านจัดสรร หรือจัดสรรที่ดินเปล่าสามารถนำที่ดินหรืออาคารสถานที่มาเป็นหลักประกันได้ 5) ทรัพย์สินทางปัญญา ได้แก่ ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า และความลับทางการค้า เป็นต้น ทั้งนี้ การทำสัญญาหลักประกันทางธุรกิจจะต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนเท่านั้น ตัวอย่างเช่น SMEs ติดต่อขอกู้ยืมเงินจากผู้รับหลักประกัน เช่น ธนาคารพาณิชย์ต่าง ๆ เป็นผู้รับหลักประกันพิจารณาทรัพย์สินที่ผู้ให้หลักประกันหรือผู้ประกอบการนำมาเป็นหลักประกันทางธุรกิจ จากนั้นผู้รับหลักประกันจะทำสัญญาเงินกู้และแจ้งจดทะเบียนสัญญาหลักประกันทางธุรกิจกับกรมพัฒนาธุรกิจการค้า และ SMEs ได้รับเงินกู้ไปดำเนินธุรกิจของตัวเอง

ผู้ให้หลักประกันมีสถานะเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ได้ โดยผู้ให้หลักประกันมีสิทธิใช้สอยทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันได้ และต้องจัดทำบัญชีทรัพย์สินและให้ผู้รับหลักประกันเข้าตรวจสอบได้ ในขณะที่ผู้รับหลักประกันจะต้องเป็นธนาคารพาณิชย์หรือบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์หรือบริษัทประกอบธุรกิจประกันชีวิต ซึ่งมีหน้าที่ยื่นจดทะเบียนสัญญาหลักประกัน ณ สำนักงานทะเบียนหลักประกันทางธุรกิจ กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์ และมีสิทธิได้รับชำระหนี้จากหลักประกันก่อนเจ้าหนี้อื่น

ส่วนการบังคับหลักประกันทำได้ 2 วิธี ได้แก่ บังคับหลักประกันที่เป็นทรัพย์สิน และบังคับหลักประกันที่เป็นกิจการ

1) การบังคับหลักประกันที่เป็นทรัพย์สิน เช่น ลูกหนี้ค้างชำระหนี้ เป็นเงินต้นเท่ากับหรือมากกว่ามูลค่าทรัพย์สินที่เป็นหลักประกัน และลูกหนี้ขาดส่งดอกเบี้ยเป็นเวลาถึง 5 ปี โดยไม่มีหลักประกัน ถ้าผู้รับหลักประกันตัดสินใจบังคับหลักประกัน โดยมีหนังสือแจ้งเหตุแล้ว ผู้ให้หลักประกันไม่มีสิทธิจำหน่ายจ่ายโอนทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันหรือทำการใด ๆ

2) การบังคับหลักประกันที่เป็นกิจการ จะต้องมีคนกลางซึ่งได้รับใบอนุญาตจากเจ้าพนักงานทะเบียนหลักประกันทาง เรียกว่า ผู้บังคับหลักประกัน เมื่อมีเหตุให้บังคับหลักประกันตามสัญญา ให้ผู้รับหลักประกันมีหนังสือแจ้งไปที่ผู้บังคับหลักประกัน เมื่อผู้บังคับหลักประกันได้รับหนังสือแล้วให้กำหนดวัน

เวลา สถานที่ และให้พิสูจน์ข้อเท็จจริงโดยเร็ว ซึ่งต้องไม่เกิน 7 วันเมื่อผู้บังคับหลักประกันได้รับหนังสือ และห้ามผู้ให้หลักประกันจำหน่ายจ่ายโอนกิจการที่เป็นหลักประกัน

ดังนั้น หากมีทรัพย์สินแล้วอยากที่จะประกอบธุรกิจก็สามารถนำทรัพย์สินที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจมาเป็นหลักประกันการกู้ยืมเงินได้ โดยไม่ต้องส่งมอบการครอบครองให้แก่เจ้าหนี้ ซึ่งการนำทรัพย์สินที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจมาใช้เป็นหลักประกันทางธุรกิจ จะช่วยให้ผู้ประกอบการสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้มากขึ้น ลดข้อจำกัดด้านเงื่อนไขหลักประกัน และได้รับต้นทุนทางการเงินที่เหมาะสม นอกจากนี้ ยังสร้างความเสมอภาคในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนมากขึ้น ซึ่งเป็นการเพิ่มโอกาสและศักยภาพของผู้ประกอบการในการทำธุรกิจจากการได้รับเงินทุนสนับสนุนตามพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558

การทำสัญญาที่สำคัญ

เมื่อเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินอาจจะต้องการทำสัญญาโอนกรรมสิทธิ์หรืออยากได้ทรัพย์สินก็อาจจะต้องไปผูกนิติสัมพันธ์กับผู้อื่นเพื่อให้ได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์หรือเพื่อให้มีสิทธิในการใช้สอยหรือครอบครองทรัพย์สินนั้น ซึ่งสัญญาที่สำคัญของวัยทำงาน ดังต่อไปนี้

1. การซื้อขายรถยนต์

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้น สัญญาซื้อขาย มาตรา 453 คือสัญญาซึ่งบุคคลฝ่ายหนึ่งเรียกว่าผู้ขาย โอนกรรมสิทธิ์แห่งทรัพย์สินให้แก่บุคคลอีกฝ่ายหนึ่งเรียกว่าผู้ซื้อ และผู้ซื้อตกลงว่าจะใช้ราคาทรัพย์สินนั้นให้แก่ผู้ขาย และมาตรา 456 วรรคสามยังได้กำหนดให้การซื้อขายสังหาริมทรัพย์ที่มีมูลค่าซื้อขายกันเกินกว่า 20,000 บาท หากไม่ได้มีการวางมัดจำหรือชำระเงินไปบางส่วนแล้ว จะต้องเป็นหลักฐานเป็นหนังสือและลงชื่อคู่สัญญาฝ่ายที่มีหน้าที่ จึงจะสามารถฟ้องร้องบังคับกันได้ ดังนั้นการซื้อขายยานพาหนะที่เข้าเงื่อนไขดังกล่าวจึงควรทำสัญญาซื้อขายกันเป็นลายลักษณ์อักษรและลงลายมือชื่อของคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย เพื่อมั่นใจได้ว่าหากคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งผิดสัญญา จะสามารถนำคดีขึ้นสู่ศาลเพื่อบังคับกันได้ ในกรณีที่มีการโอนกรรมสิทธิ์ เช่น การซื้อขาย การให้ จะต้องมีการจดทะเบียนเปลี่ยนแปลงกรรมสิทธิ์กับนายทะเบียนด้วย เพื่อเป็นหลักฐานทางราชการ และเป็นข้อสันนิษฐานตามกฎหมายว่าทรัพย์สินดังกล่าวเป็นของผู้ใด

ในการซื้อขายรถยนต์นั้น หากคู่สัญญาตกลงวันว่าจะยังไม่จดทะเบียนเปลี่ยนแปลงกรรมสิทธิ์ในทันทีและตกลงกันให้ผู้ซื้อเป็นผู้ดำเนินการเอง ให้ผู้ซื้อแน่ใจว่าผู้ขายได้จัดเตรียมและลงนามในเอกสารคำขอและเอกสารประกอบที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการมอบอำนาจ ให้ผู้ซื้อไปดำเนินการเองแล้วด้วย เพื่อมั่นใจ

ว่าจะสามารถจดทะเบียนเปลี่ยนแปลงกรรมสิทธิ์ได้โดยไม่มีปัญหา โดยสามารถตรวจสอบรายการเอกสารวิธีและขั้นตอนได้ที่กรมการขนส่งสำหรับรถยนต์ทุกประเภทหรือกรมเจ้าท่าสำหรับเรือ

ผู้ซื้ออาจตรวจสอบเอกสารทางทะเบียนที่หน่วยงานราชการที่รับผิดชอบออกให้ เช่น ใบคู่มือจดทะเบียนรถ ใบทะเบียนเรือ เพื่อตรวจสอบ กรรมสิทธิ์ผู้ขาย การครอบครอง ประวัติการโอนกรรมสิทธิ์ ประวัติการเปลี่ยนแปลงแก้ไขทางทะเบียนต่าง ๆ รวมถึงนำมาใช้อ้างอิงแนบในสัญญาเพื่อบ่งชี้ทรัพย์สินที่ซื้อขาย โดยผู้ที่จะเป็นคู่สัญญาฝ่ายผู้ขายซึ่งจะต้องลงนามในสัญญานั้น ผู้ซื้อต้องแน่ใจว่าเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ของยานพาหนะที่ซื้อขายกัน หรือไม่ใช่ต้องมีหลักฐานแสดงว่าผู้ขายที่เป็นคู่สัญญามีอำนาจนำยานพาหนะนั้นมาขาย เช่น ได้รับมอบอำนาจจากเจ้าของกรรมสิทธิ์ เป็นต้น

2. การเช่าซื้อรถยนต์

การทำสัญญาเช่าซื้อ⁵⁰ รถยนต์ ในกรณีที่ไม่ได้ซื้อรถด้วยเงินสด สามารถทำสัญญาเช่าซื้อรถยนต์กับบริษัทให้สินเชื่อต่าง ๆ ผู้ที่ซื้อรถจะต้องมีเงินก้อนหนึ่งให้บริษัทขายรถที่เรียกว่าเงินดาวน์ และเงินค่างวดส่วนที่เหลือก็เป็นหน้าที่ของไฟแนนซ์ที่จะจัดการผ่อนเป็นรายงวดให้แก่บริษัทสินเชื่อในระหว่างที่ใช้สอยรถอยู่ โดยบริษัทสินเชื่อจะยังเป็นเจ้าของรถที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายอยู่จนกว่าเราจะชำระเงินค่างวดครบตามสัญญาเช่าซื้อ เมื่อนั้นกรรมสิทธิ์รถยนต์จึงจะตกเป็นของผู้เช่าซื้อโดยสมบูรณ์

กรณีเช่าซื้อรถ มี 2 กรณี คือ กรณีสินเชื่อรถมือหนึ่งที่ซื้อจากค่ายรถหรือตัวแทนจัดจำหน่ายสินเชื่อรถมือสองที่ซื้อจากเต็นท์รถหรือรถบ้าน และสินเชื่อรีไฟแนนซ์ที่เป็นการขอสินเชื่อมาปิดยอด เป็นเรื่องของการเช่าซื้อที่ยังไม่ได้เป็นเจ้าของรถ และขอสินเชื่อโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นเจ้าของรถเมื่อจ่ายค่างวดครบ ส่วนกรณีรถแลกเงินหรือที่เรียกว่า Car For Cash เป็นเรื่องของการกู้เงินเพื่อนำไปใช้จ่ายอย่างอื่น โดยจะทำสัญญามอบรถให้กับผู้ที่ให้กู้ยืมเงินก่อน หากคืนเงินที่กู้ครบรถนั้นก็คืนกรรมสิทธิ์กลับมายังเจ้าของเดิม

คุณสมบัติของผู้ที่สามารถทำการกู้ได้นั้น ต้องเป็นผู้มีประวัติทางธุรกรรมที่สะอาด มีเครดิตที่ดี ไม่มีประวัติการค้างชำระหรือชะระหนี้ล่าช้าที่พิจารณาหาข้อมูลได้จากเครดิตบูโร รวมไปถึงการพิจารณาปัจจัยอื่น ๆ ประกอบ เช่น อาชีพการทำงานที่ทำในปัจจุบัน ควรมีอายุงานมากกว่า 1 ปีกรณีที่ เป็นพนักงานประจำ ถ้าเป็นอาชีพอิสระต้องทำมาแล้วไม่ต่ำกว่า 2 ปี และมารายได้ที่เพียงพอต่อการชำระค่างวดในแต่ละเดือน โดยส่วนมากบริษัทไฟแนนซ์จะกำหนดให้มีบุคคลที่สามซึ่งมีเครดิตดีเข้ามาเป็นผู้ค้ำประกันตาม

⁵⁰ มาตรา 572 “อันว่าเช่าซื้อนั้น คือสัญญาซึ่งเจ้าของเอาทรัพย์สินออกให้เช่า และให้ค้ำประกันว่าจะขายทรัพย์สินนั้นหรือว่าจะให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นสิทธิแก่ผู้เช่า โดยเงื่อนไขที่ผู้เช่าได้ใช้เงินเป็นจำนวนเท่านั้นเท่านี้คราว

สัญญาเช่าซื้อนั้นถ้าไม่ทำเป็นหนังสือ ท่านว่าเป็นโมฆะ”

สัญญาค้ำประกัน⁵¹หรือผู้กู้ร่วมด้วย ซึ่งบุคคลเหล่านี้ก็จะต้องมีคุณสมบัติที่ดีเช่นเดียวกับผู้กู้เอง และควรมีรายรับสม่ำเสมออย่างน้อย 3 เท่าของเงินค่างวดที่ต้องจ่ายในแต่ละเดือน หากไม่ต้องการรบกวนคนอื่นให้เป็นภาระค้ำประกันหรือหาคนค้ำประกันไม่ได้ อาจยอมจ่ายเงินดาวน์ในจำนวนที่สูงระดับหนึ่ง บริษัทไฟแนนซ์ก็อาจจะยอมให้ไม่ต้องมีผู้ค้ำประกันก็ได้ ซึ่งขึ้นอยู่กับดุลพินิจของบริษัทไฟแนนซ์แต่ละราย

เมื่อได้รถที่ต้องการและเลือกแหล่งเงินกู้ได้แล้ว ขั้นตอนการขอสินเชื่อที่ควรปฏิบัติคือ

1) ให้แจ้งยี่ห้อ รุ่น ปีรถที่ต้องการเช่าซื้อและเตรียมเอกสารให้ครบถ้วนเพื่อให้เจ้าหน้าที่ประเมินยอดและจัดวงเงินสินเชื่อ หากมีผู้ค้ำประกันหรือผู้กู้ร่วมด้วย ให้จัดเตรียมเอกสารให้ครบถ้วนเช่นเดียวกัน

2) นัดเซ็นสัญญาเช่าซื้อและส่งมอบเอกสาร โดยขั้นตอนนี้เจ้าหน้าที่สินเชื่อจะขอถ่ายรูปรถและลอกถ่ายเลขเครื่อง เลขตัวถังรถประกอบการทำสัญญา จากนั้นรอผลการอนุมัติ 2-5 วันทำการ

3) เมื่อจัดไฟแนนซ์ผ่าน เจ้าหน้าที่สินเชื่อจะแจ้งผลการอนุมัติ เพื่อขอเล่มทะเบียนตัวจริงไปโอนที่กรมขนส่ง บริษัทไฟแนนซ์จะจ่ายเงินค่ารถให้ทางบริษัทขายรถ ผู้ขายรถก็จะโอนกรรมสิทธิ์รถให้กับทางบริษัทไฟแนนซ์เช่นเดียวกัน และระบุชื่อผู้เช่าซื้อเป็นผู้ครอบครองรถในสมุดคู่มือทะเบียนรถ

หากมีการผิดสัญญาเช่าซื้อรถยนต์ บริษัทไฟแนนซ์ต้องดำเนินการขั้นตอน ดังนี้

1) สัญญาเช่าซื้อจะต้องถูกยกเลิก
2) ซึ่งเงื่อนไขของการยกเลิกสัญญาเช่าซื้อคือ ผู้เช่าซื้อจะต้องผิดนัดค้างชำระ 3 งวดติดกัน
3) ต่อจากนั้นไฟแนนซ์จะต้องบอกกล่าวผู้เช่าซื้อให้ชำระเงินรายงวดที่ค้างชำระนั้น ภายในระยะเวลาอย่างน้อย 30 วันก่อน

4) ผู้เช่าซื้อละเลยไม่ปฏิบัติตาม คือค้างชำระ 4 งวดนั่นเอง

5) ไฟแนนซ์จะเลิกสัญญาเช่าซื้อได้โดยการบอกกล่าวเลิกสัญญา ซึ่งการบอกกล่าวเลิกสัญญาจะต้องทำเป็นหนังสือส่งทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับให้แก่ผู้เช่าซื้อตามที่อยู่ระบุไว้ในสัญญา หรือที่อยู่แจ้งการเปลี่ยนแปลงครั้งล่าสุด ถ้าไฟแนนซ์ยังไม่ได้มีหนังสือบอกเลิกสัญญาส่งมายังผู้เช่าซื้อถือว่าสัญญายังมีผลอยู่ ไม่สามารถยึดรถได้

หลังจากที่ยกเลิกสัญญาเช่าซื้อแล้วรถก็จะถูกไฟแนนซ์ยึดไปตามขั้นตอนและจะขายทอดตลาด ซึ่งราคาของรถมักจะถูกกว่าราคาที่ซื้อมาในครั้งแรก ดังนั้นไฟแนนซ์จะมาเรียกเก็บส่วนต่างในขั้นตอน

⁵¹ มาตรา 680 “อันว่าค้ำประกันนั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลภายนอกคนหนึ่งเรียกว่าผู้ค้ำประกัน ผูกพันตนต่อเจ้าหนี้คนหนึ่งเพื่อชำระหนี้ในเมื่อลูกหนี้ไม่ชำระหนี้”

อนึ่งสัญญาค้ำประกันนั้น ถ้ามิได้มีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่งลงลายมือชื่อผู้ค้ำประกันเป็นสำคัญ ท่านว่าจะฟ้องร้องให้บังคับคดีหาได้ไม่”

ต่อไปจากผู้เช่าซื้อ หากผู้เช่าซื้อไม่จ่ายเงินค่าส่วนต่าง ไฟแนนซ์ก็จะทำการฟ้องบังคับคดี ต่อไป แต่อย่างไรก็ตามการเช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญาจึงต้องอยู่ภายใต้ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2561 เพื่อลดการเอาเปรียบผู้บริโภคด้วย

3. การซื้อขายบ้าน

การซื้อขายบ้านหรือบ้านพร้อมที่ดิน⁵² จะต้องทำตามแบบโดยทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ณ ที่ดินอำเภอ โดยมีการทำหนังสือสัญญาที่ทำขึ้นตามแบบที่ราชการกำหนด (ท.ด. 13) เมื่อผู้ซื้อผู้ขายได้ปฏิบัติตามข้อตกลงในสัญญาจะซื้อจะขายครบถ้วนแล้ว และนัดวันโอนกรรมสิทธิ์ ณ สำนักงานที่ดิน มีการลงนามในหนังสือสัญญาขายที่ดินเพื่อยืนยันการซื้อขายทำให้กรรมสิทธิ์โอนไปเป็นผู้ซื้อ เมื่อเจ้าพนักงานที่ดินจดทะเบียนขายตามขั้นตอนเรียบร้อยแล้ว การซื้อขายสมบูรณ์ตามที่กฎหมายกำหนด

สัญญาจะซื้อจะขาย⁵³ เป็นสัญญาที่ทำขึ้นเพื่อแสดงเจตนาของฝ่ายผู้จะซื้อว่าต้องการจะซื้ออสังหาริมทรัพย์ของผู้จะขาย และวางเงินมัดจำไว้เป็นประกันว่าจะมีการทำสัญญาซื้อขายระหว่างกัน และเกิดการโอนกรรมสิทธิ์ขึ้นภายในช่วงระยะเวลาที่กำหนด ขณะเดียวกันก็แสดงเจตนาของผู้จะขายที่จะไม่ขายอสังหาริมทรัพย์ให้บุคคลอื่นในช่วงเวลาที่กำหนดในสัญญาฯ ถ้าหากพ้นจากช่วงเวลาดังกล่าวไปแล้วหรือผู้จะซื้อเปลี่ยนใจไม่ซื้อ ถือว่าเป็นฝ่ายผิดสัญญาและให้ฝ่ายผู้จะขายริบเงินมัดจำนั้นเสีย ส่วนฝ่ายผู้จะขายนั้นมีหน้าที่ไม่ขายอสังหาริมทรัพย์นั้นให้กับผู้จะซื้อรายอื่นในช่วงระยะเวลาดังกล่าว และกรณีที่ผู้จะขายผิดสัญญา ผู้จะซื้อสามารถเรียกเงินมัดจำคืน และฟ้องร้องให้ขายอสังหาริมทรัพย์ให้แก่ตนได้ รวมทั้งเรียกร้องค่าเสียหายอื่น ๆ แต่ถ้ามีการซื้อขายกันเป็นไปตามสัญญาจะซื้อจะขายก็จะนำเงินมัดจำนี้ไปหักออกจากราคาขาย ผู้ซื้อจ่ายเพิ่มเฉพาะส่วนที่เหลือหลังหักเงินมัดจำออกไปแล้ว ทั้งนี้เงินมัดจำจะมีจำนวนอย่างน้อยเพียงใดจะขึ้นอยู่กับข้อตกลงระหว่างผู้จะซื้อและผู้จะขายเป็นหลัก โดยทั่วไปแล้วจะกำหนดระยะเวลาให้ผู้สัญญาทำสัญญาซื้อขายที่ดินและสิ่งปลูกสร้างกัน พร้อมทั้งชำระเงินในส่วนที่เหลือจากมัดจำ ในเวลา 1-3 เดือนนับจากทำสัญญา ซึ่งเป็นระยะเวลาที่มากพอที่ฝ่ายผู้จะซื้อจะสามารถติดต่อสถาบันการเงินเพื่อขอสินเชื่อต่าง ๆ ได้

⁵² มาตรา 456 วรรคแรก “การซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ ถ้ามิได้ทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เป็นโมฆะ วิธีนี้ให้ใช้ถึงซื้อขายเรือมีระวางตั้งแต่ห้าตันขึ้นไป ทั้งซื้อขายแพและสัตว์พาหนะด้วย”

⁵³ มาตรา 456 วรรคสอง “สัญญาจะขายหรือจะซื้อ หรือค้ำประกันในการซื้อขายทรัพย์สินตามที่ระบุไว้ในวรรคหนึ่ง ถ้ามิได้มีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างหนึ่งอย่างใดลงลายมือชื่อฝ่ายผู้ต้องรับผิดชอบสำคัญ หรือได้วางประจำไว้ หรือได้ชำระหนี้บางส่วนแล้ว จะฟ้องร้องให้บังคับคดีหาได้ไม่”

ดังนั้น การทำสัญญาจะซื้อจะขายนั้นจะต้องประกอบด้วย 10 ส่วนที่สำคัญจะต้องมีในสัญญา ได้แก่ รายละเอียดการจัดทำสัญญา รายละเอียดของคู่สัญญา รายละเอียดต่อสังหาริมทรัพย์ ราคาขายและรายละเอียดการชำระเงิน รายละเอียดการจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์ รายละเอียดการส่งมอบที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง การโอนสิทธิและคำรับรองของผู้จะขาย การผิดสัญญาการระงับสัญญา ข้อตกลงและเงื่อนไขอื่น ๆ และการลงชื่อของคู่สัญญาและพยาน

4. การกู้เงินซื้อบ้านหรือผ่อนบ้านกับธนาคาร

เมื่อทำงานไประยะหนึ่งและมีความมั่นคงในหน้าที่การงานแล้ว วัยทำงานย่อมต้องการเป็นเจ้าของทรัพย์สินหรือที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง แต่อาจมีข้อจำกัดในเรื่องเงินสดจำนวนมากจึงต้องอาศัยการกู้ยืมเงิน⁵⁴ เพื่อซื้อบ้านและการผ่อนบ้านกับโครงการ เพราะสัญญากู้ยืมเงินซื้อบ้านจากธนาคาร หรือสถาบันการเงินจะต้องพิจารณาตามหลักเกณฑ์หรือสัญญาสำเร็จรูปของแต่ละธนาคาร ซึ่งมีหลักการและขั้นตอนดังนี้ (ddproperty, ออนไลน์, 2565)

4.1 การคำนวณสถานะทางการเงิน โดยมีสูตรการคำนวณราคาบ้านที่จะกู้เงินซื้อบ้านได้นั้น เช่น รายได้ 30,000 บาทต่อเดือน X 60 เท่าของรายได้ = 1.8 ล้านบาท ซึ่งถือเป็นขั้นต่ำของวงเงินที่จะกู้ได้ บางธนาคารอาจจะเพิ่มจำนวนเท่าของรายได้ขึ้นลงขึ้นอยู่กับหลักเกณฑ์พิจารณาตามขั้นตอนกู้ซื้อบ้าน แต่ทั้งนี้ วงเงินดังกล่าวถือเป็นวงเงินที่ให้ในกรณีที่ผู้กู้ไม่มีภาระหนี้อื่นๆ ดังนั้นพิจารณาภาระหนี้ต่อรายได้ของผู้กู้ด้วย เรียกว่าค่า DSR (Debt Service Ratio) ซึ่งส่วนใหญ่จะอนุญาตให้ผู้กู้ซื้อบ้านมีภาระหนี้ได้ 30-40% ของรายได้ เช่น รายได้ 30,000 บาทต่อเดือน X 30% หรือ 40% = 9,000-12,000 บาท (ความสามารถผ่อนบ้านกับโครงการ)

4.2 เก็บออมเงินดาวน์ ผู้กู้ซื้อบ้านควรที่จะเก็บออมเงินเป็นค่าดาวน์บ้านหรือคอนโดมิเนียมไว้ด้วย เพราะธนาคารมีกฎคือปล่อยสินเชื่อกู้บ้านได้สูงสุด 90% ของราคาบ้าน เช่น ราคาบ้าน 1 ล้านบาท ธนาคารจะให้กู้มากที่สุด 9 แสนบาท อีก 1 แสนบาทจึงเป็นเงินสดที่จะต้องจ่ายโดยตรงให้กับผู้พัฒนาโครงการเอง แต่หากมีการผ่อนคลายมาตรการควบคุมสินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัย หรือ LTV ทำให้ผู้ซื้อบ้าน-คอนโด (โครงการสร้างเสร็จพร้อมอยู่) สามารถกู้ได้ 100% ซึ่งจะต้องศึกษาตามประกาศของธนาคารและในบางช่วงเวลาตามที่กำหนดเท่านั้น

⁵⁴ มาตรา 653 “การกู้ยืมเงินกว่าสองพันบาทขึ้นไปนั้น ถ้ามิได้มีหลักฐานแห่งการกู้ยืมเป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่งลงลายมือชื่อผู้ยืมเป็นสำคัญ จะฟ้องร้องให้บังคับคดีหาได้ไม่

ในการกู้ยืมเงินมีหลักฐานเป็นหนังสือนั้น ท่านว่าจะนำสืบการใช้เงินได้ต่อเมื่อมีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่งลงลายมือชื่อผู้ให้ยืมมาแสดงหรือเอกสารอันเป็นหลักฐานแห่งการกู้ยืมนั้นได้เวนคืนแล้ว หรือได้แทงเพิกถอนลงในเอกสารนั้นแล้ว”

4.3 ข้อมูลการเดินบัญชีธนาคาร เมื่อจะยื่นกู้เงินซื้อบ้าน ธนาคารจะขอดูบัญชีธนาคารย้อนหลัง 6 เดือน ซึ่งทำให้ในช่วง 6 เดือนนี้ควรมีเงินคงไว้ในบัญชีอย่างสม่ำเสมอ ไม่ควรถอนออกหมด และถ้าหากมีรายได้เสริมประจำเดือน หรือทำอาชีพฟรีแลนซ์ พ่อค้าแม่ค้า ที่ได้รับเงินเป็นรายครั้ง/รายวัน ก็ควรจะโอนเข้าในบัญชีอย่างสม่ำเสมอเช่นกัน

4.4 ประวัติการชำระหนี้ให้ตรงเวลา เพราะว่าธนาคารจะตรวจสอบคือเครดิตบูโร ซึ่งจะมีประวัติการชำระหนี้ของผู้กู้ย้อนหลัง 3 ปี ดังนั้นใน 3 ปีนี้ถ้าหากมีการชำระหนี้ไม่ตรงเวลา หรือที่มักเรียกกันติดปากว่าติดแบล็คลิสต์ คือ ผู้ที่มีประวัติในการผ่อนชำระหนี้ที่ไม่ดีหรือผ่อนชำระหนี้ไม่ได้ตามข้อตกลง ถือว่าเป็นผู้ที่มีความเสี่ยงจะเป็นหนี้เสีย การติดแบล็คลิสต์อาจทำให้ธนาคารปฏิเสธการให้กู้เงินซื้อบ้านไปโดยสิ้นเชิงได้

4.5 ปิดบัญชีนี้ให้หมดก่อนยื่นกู้เงินซื้อบ้าน เมื่อมีภาระหนี้เดิมอยู่ก็จะทำให้เรามีวงเงินกู้เงินซื้อบ้านต่ำลง ดังนั้นภาระหนี้ใดที่สามารถปิดบัญชีให้เรียบร้อยได้ควรทำทันทีก่อนจะยื่นกู้ซื้อบ้าน แม้ว่าจะเหลือระยะเวลาไม่มาก เช่น ผ่อนค่าโทรศัพท์มือถือ แม้ว่าจะเหลืออีกเพียง 3 เดือนจะผ่อนหมด แต่ ณ ช่วงเวลาที่ยื่นกู้เงินซื้อบ้าน ธนาคารจะถือว่าเป็นผู้ที่มีภาระหนี้ส่วนนี้อยู่

4.6 การปิดบัตรเครดิต การถือบัตรเครดิตมากกว่า 1 ใบ แม้จะไม่ค่อยได้ใช้งานก็ตาม แต่ธนาคารจะมองว่าผู้กู้มีโอกาสสร้างหนี้สูงขึ้นในภายหลังจากบัตรเครดิต ซึ่งจะทำให้โอกาสการอนุมัติสินเชื่อบ้านต่ำลง ดังนั้น ก่อนยื่นกู้เงินซื้อบ้านควรจะขอยกเลิกบัตรเครดิตที่เหลือเพียง 1-2 ใบเท่านั้น

4.7 เตรียมเอกสาร สลิปเงินเดือน ใบรับรองการทำงาน หลักฐานรายได้พิเศษ ซึ่งหลักฐานดังกล่าวอาจต้องใช้เวลาหรือการได้รับอนุมัติจากหน่วยงานต้นสังกัดก่อน ผู้กู้ซื้อบ้านจึงต้องเตรียมไว้ให้พร้อมก่อนการวันมายื่นกู้เงินซื้อบ้าน

หลังจากที่ธนาคารพิจารณาอนุมัติให้เงินกู้เรียบร้อยแล้ว ก็ต้องมาเซ็นสัญญาเงินกู้ระหว่างผู้กู้กับธนาคาร และไปทำการโอนที่ดินที่กรมที่ดิน ซึ่งอาจจะมีค่าใช้จ่ายในการโอน เช่น ภาษีที่ดินและค่าดำเนินการ รวมทั้งผู้กู้จะต้องจัดการเรื่องการประกันภัยบ้านที่ธนาคารจะทำไว้พร้อมกัน เช่น ประกันอัคคีภัยและประกันภัยพิบัติที่จะช่วยคุ้มครองความเสียหายเมื่อเกิดเหตุขึ้น

5. การเช่าอสังหาริมทรัพย์หรือเช่าบ้าน

การเช่าอสังหาริมทรัพย์ เป็นนิติกรรมสัญญาอย่างหนึ่งที่นิยมทำกันเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะวัยทำงานที่ต้องเข้ามาทำงานในเมืองหรือบุคคลที่ต้องการลงทุนประกอบธุรกิจที่ต้องใช้สถานที่และทำเลสัญญาเช่าอสังหาริมทรัพย์จึงเป็นทางเลือกสำหรับคนที่ไม่มีเงินก้อนและไม่ต้องการอยู่เป็นหลักแหล่งถาวร

สัญญาเช่าทรัพย์สิน⁵⁵เป็นสัญญาต่างตอบแทนและไม่มีการโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่เช่า ผู้เช่าจึงมีสิทธิเพียงได้ใช้หรือได้รับประโยชน์ในทรัพย์สินในเวลาหนึ่งตามสัญญาเท่านั้น สัญญาเช่าอสังหาริมทรัพย์กฎหมายให้ทำสัญญาเช่ากันนานที่สุดถึง 30 ปี จะทำเกิน 30 ปีไม่ได้ แต่สามารถต่อสัญญาได้คราวละไม่เกิน 30 ปี แม้จะทำสัญญาเช่ากันนานเท่าอายุของผู้เช่าหรือผู้ให้เช่าก็สามารถทำได้แต่ไม่ว่าจะทำสัญญาต่อกันนานเพียงใด กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่เช่าก็ไม่โอนไปยังผู้เช่า ยังคงเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ให้เช่าอยู่เสมอ ซึ่งการเช่าอสังหาริมทรัพย์ทำเพื่อจุดประสงค์หลายอย่าง เช่น เช่าบ้าน เช่าอพาร์ทเมนท์ เช่าคอนโดเพื่ออยู่อาศัยหรือ เช่าตึกแถว เช่าที่ดินเพื่อทำการค้าขาย เป็นต้น

การทำสัญญาเช่าอสังหาริมทรัพย์ แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ สัญญาเช่าอสังหาริมทรัพย์ไม่เกิน 3 ปี และเกิน 3 ปีขึ้นไป

5.1 การทำสัญญาเช่าอสังหาริมทรัพย์ระยะเวลาไม่เกิน 3 ปีนั้น กฎหมายกำหนดว่าต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือและลงลายมือชื่อผู้รับผิดเป็นสำคัญ หากไม่ทำสัญญาเป็นหนังสือก็ไม่สามารถฟ้องร้องบังคับคดีต่อกันได้

5.2 การทำสัญญาเช่าอสังหาริมทรัพย์ระยะเกินกว่า 3 ปีขึ้นไป กฎหมายกำหนดให้ทำสัญญากันเป็นหนังสือ ลงลายมือชื่อผู้รับผิด และต้องไปจดทะเบียนต่อเจ้าหน้าที่ด้วย เนื่องจากการทำสัญญาเช่าอสังหาริมทรัพย์ที่เกินกว่า 3 ปีนั้นจะต้องเสียค่าธรรมเนียมให้แก่เจ้าหน้าที่กรมที่ดิน หากทำเป็นหนังสือเพียงอย่างเดียว ไม่ไปจดทะเบียนต่อเจ้าหน้าที่ ผลคือจะสามารถฟ้องร้องบังคับคดีกันได้เพียง 3 ปีเท่านั้น

เมื่อเป็นสัญญาต่างตอบแทนคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายต้องปฏิบัติตามสัญญาที่ตกลงกันในตอนที่ทำสัญญาอย่างตรงไปตรง และต้องปฏิบัติหน้าที่ของแต่ละฝ่ายดังนี้

1) หน้าที่ของผู้ให้เช่าผู้ให้เช่าเป็นเจ้าของทรัพย์สินที่เช่า จึงต้องส่งมอบทรัพย์สินที่เช่านั้นตามสัญญาโดยทรัพย์สินนั้นต้องอยู่ในสภาพที่เหมาะสมแก่การใช้ประโยชน์ตามสัญญา เช่น เช่าอพาร์ทเมนท์เพื่ออยู่อาศัย ผู้ให้เช่าต้องส่งมอบห้องพักที่สะอาด พร้อมเช่าอยู่ให้แก่ผู้เช่า รวมถึงผู้ให้เช่ายังมีหน้าที่ดูแล บำรุงรักษา ซ่อมแซมทรัพย์สินที่เช่าเพื่อให้ผู้เช่าสามารถใช้ประโยชน์ได้ตามที่ตกลงกัน เว้นแต่เป็นการบำรุงรักษาซ่อมแซมที่เกิดจากผู้เช่าหรือตามประเพณีแล้วผู้เช่าจะต้องเป็นผู้ซ่อมแซมดูแลเอง

2) หน้าที่ของผู้เช่าผู้เช่าคือผู้เข้ามาทำประโยชน์ในทรัพย์สินที่เช่าโดยแลกกับการจ่ายค่าเช่า ดังนั้นผู้เช่าจึงมีหน้าที่จ่ายค่าเช่าให้ตรงตามที่ตกลงกัน และต้องใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินตามแบบ

⁵⁵ มาตรา 537 “อันว่าเช่าทรัพย์สินนั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลคนหนึ่งเรียกว่า ผู้ให้เช่า ตกลงให้บุคคลอีกคนหนึ่งเรียกว่า ผู้เช่า ได้ใช้หรือได้รับประโยชน์ในทรัพย์สินอย่างใดอย่างหนึ่งชั่วคราวเวลาอันมีจำกัด และผู้เช่าตกลงจะให้ค่าเช่าเพื่อการนั้น”

วัตถุประสงค์ รวมถึงใช้ตามที่วิญญูชนใช้กัน เช่น เช่าคอนโดเพื่อพักอาศัย ผู้เช่าต้องอาศัยอยู่แบบพักอาศัยเท่านั้น จะเปิดเป็นร้านค้าหรือประกอบธุรกิจต่อเติมอื่น ๆ โดยที่ผู้ให้เช่าไม่อนุญาตไม่ได้

6. สัญญากู้ยืมเงิน

การกู้ยืมเงินหรือสัญญากู้ยืมเงินเป็นสัญญาใช้สินเปลืองชนิดหนึ่งให้ผู้ให้กู้โอนกรรมสิทธิ์ในเงินให้แก่ผู้กู้ และผู้กู้ตกลงว่าจะคืนเงินจำนวนเช่นเดียวกันแก่ผู้ให้กู้ภายในกำหนดเวลา ซึ่งในการกู้ยืมเงินจะกำหนดดอกเบี้ยในการกู้ยืมด้วยหรือไม่ก็ได้ และสัญญากู้ยืมเงินจะสมบูรณ์ต่อเมื่อมีการส่งมอบเงินที่กู้ยืมเรียบร้อยแล้ว

หลักฐานการกู้ยืมเงิน มีกฎหมายกำหนดไว้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 653 วรรคแรก กำหนดว่า “การกู้ยืมเงินกว่าสองพันบาทขึ้นไปนั้น ถ้ามิได้มีหลักฐานแห่งการกู้ยืมเป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่งลงลายมือชื่อผู้ยืมเป็นสำคัญ จะฟ้องร้องให้บังคับคดีหาได้ไม่” ซึ่งหลักฐานเป็นหนังสือนั้น ไม่มีแบบฟอร์มตายตัวแต่ขอให้หลักฐานที่แสดงว่ากู้เงินกันก็เพียงพอแล้ว แบ่งออกเป็น 2 กรณี (สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง, ออนไลน์, 2564)

7.1 กรณีจำนวนเงินที่กู้ยืมเงินกันเพียง 2,000 บาท หรือไม่เกิน 2,000กฎหมายไม่ได้กำหนดให้ต้องทำหลักฐานการกู้ยืมต่อกัน ดังนั้นแม้จะกู้ยืมเงินกันด้วยวาจา เมื่อเกิดการผิดสัญญาหรือผิดข้อตกลงก็สามารถฟ้องร้องบังคับคดีกันได้ตามกฎหมาย

7.2 กรณีจำนวนเงินที่กู้ยืมเงินกันเกิน 2,000 บาทขึ้นไป

7.2.1 กฎหมายกำหนดให้ต้องมีหลักฐานการกู้ยืมเงินด้วย จึงจะสามารถใช้เป็นหลักฐานในการฟ้องร้องบังคับคดีได้ หลักฐานการกู้ยืมเงินไม่จำเป็นต้องทำในรูปแบบสัญญา จะทำในรูปแบบใดก็ได้ แต่ต้องเป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งมีข้อความที่แสดงว่ามีการกู้ยืมเงินกัน มีการรับเงินไปและจะใช้คืน โดยระบุจำนวนเงินที่กู้ยืม

7.2.2 กฎหมายไม่ได้บังคับให้ผู้ให้กู้ต้องลงลายมือชื่อในหลักฐานการกู้ยืมเงิน แต่ที่สำคัญจะต้องลงลายมือชื่อผู้กู้ แต่ในกรณีผู้กู้ใช้วิธีลงลายพิมพ์นิ้วมือจะต้องมีพยานรับรองลายพิมพ์นิ้วมือ 2 คนด้วย ทั้งนี้หากผู้กู้ส่งข้อความยืมเงินทางแอปพลิเคชันเฟซบุ๊ก (Facebook) หรือไลน์ (Line) กฎหมายให้ใช้ข้อความจากแชท รายละเอียดการโอนเงินออนไลน์ รวมทั้งให้ถือเอาชื่อเฟซบุ๊ก (Facebook) หรือไลน์ (Line) เสมือนเป็นการลงลายมือชื่อของผู้กู้ โดยถือว่ามีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้กู้แล้ว สามารถใช้เป็นหลักฐานในการฟ้องร้องบังคับคดีได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประกอบพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

7.2.3 หลักฐานการกู้ยืมเงินไม่จำเป็นต้องมีขึ้นในขณะที่ทำสัญญากัน จะทำขึ้นก่อนหรือหลังทำสัญญากันก็ได้ แต่จะต้องมีก่อนฟ้องคดี ก็สามารถใช้เป็นหลักฐานในการฟ้องร้องบังคับคดีได้

7.2.4 กรณีการกู้ยืมเงินเกิน 2,000 บาทขึ้นไป ที่ไม่มีหลักฐานการกู้ยืมเป็นลายลักษณ์อักษรตามที่กล่าวมาข้างต้น ผู้ให้กู้จะฟ้องร้องบังคับคดีแก่ผู้กู้ไม่ได้ อีกทั้งไม่สามารถใช้ในการต่อสู้คดีได้

ดังนั้น ในการกู้ยืมเงินจึงมีความจำเป็นต้องทำด้วยวิธีการที่รอบคอบและควรต้องมีหลักฐานการกู้ยืมเงินเป็นลายลักษณ์อักษรให้ชัดเจน เมื่อเกิดปัญหาจะได้ดำเนินการตามขั้นตอนทางกฎหมายได้ต่อไป เมื่อผู้กู้ไม่ยอมคืนเงินตามที่กำหนดไว้ผู้ให้กู้สามารถทวงถามได้โดยการบอกกล่าวทวงถาม โดยทำเป็นหนังสือบอกกล่าวทวงถาม หรือตามภาษาที่หมายเรียกกันติดปากว่า โนติส (Notice) ให้ผู้กู้คืนเงินโดยการทำหนังสือบอกกล่าวทวงถามกำหนดระยะเวลาพอสมควรให้ผู้กู้คืนเงิน เช่น ระยะเวลา 15 วัน, 30 วัน หรือ 1 เดือน หากผู้กู้ไม่ยอมคืนยอมถือว่าผิดนัดสามารถฟ้องคดีต่อเพื่อให้ศาลบังคับตามสัญญาต่อไป

กฎหมายที่จำเป็นสำหรับวัยทำงาน

1. การเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา

ภาษีเป็นหนี้ตามกฎหมายที่กำหนดให้ผู้มีเงินได้ต้องเสียภาษี ดังนั้นเมื่อเป็นลูกจ้างหรือข้าราชการที่มีเงินได้พึงประเมินในฐานะที่เป็นบุคคลธรรมดา ก็ต้องมีหน้าที่ยื่นแบบเสียภาษีโดยนำเงินได้พึงประเมินในระหว่างปีภาษี โดยยื่นภายในวันที่ 31 มีนาคมของปีถัดไป ซึ่งเงินได้พึงประเมินหมายถึง เงินได้ของบุคคลใดๆ หรือหน่วยภาษีใดข้างต้นที่เกิดขึ้นระหว่างวันที่ 1 มกราคม ถึง 31 ธันวาคม ของปีภาษี นั้น เงินได้พึงประเมินมี 8 ประเภทตามประมวลรัษฎากร มาตรา 40 (1) - (8) ดังนี้ ประเภทที่ 1 คือ เงินได้เนื่องจากการจ้าง ประเภทที่ 2 คือ เงินได้เนื่องจากหน้าที่หรือตำแหน่งงานที่ทำ หรือจากการรับทำงานให้ ประเภทที่ 3 คือ ทรัพย์สินทางปัญญา ค่าแห่งกิตติคุณ ค่าแห่งลิขสิทธิ์หรือสิทธิอย่างอื่น ประเภทที่ 4 คือ เงินได้จากการลงทุน ได้แก่ ดอกเบี้ยพันธบัตร ดอกเบี้ยเงินฝาก ดอกเบี้ยหุ้นกู้ ดอกเบี้ยตัวเงิน เงินปันผล เงินส่วนแบ่งของกำไร เป็นต้น ประเภทที่ 5 คือ เงินได้จากสัญญาที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สิน ได้แก่ เงินได้จากการให้เช่าทรัพย์สิน เงินได้จากการผิดสัญญาเช่าซื้อทรัพย์สิน และเงินได้จากการผิดสัญญาซื้อขายเงินผ่อน ประเภทที่ 6 คือ เงินได้จากวิชาชีพอิสระ ได้แก่ เงินได้จากการประกอบวิชาชีพอิสระ การประกอบโรคศิลปะ วิศวกรรม เป็นต้น ประเภทที่ 7 คือ เงินได้จากการรับเหมาที่ผู้รับเหมาต้องลงทุนด้วยการจัดหาสัมภาระในส่วนสำคัญนอกจากเครื่องมือ และประเภทที่ 8 คือ เงินได้จากการธุรกิจ การพาณิชย์ การเกษตร การอุตสาหกรรม การขนส่ง หรือการอื่นนอกเหนือที่ระบุไว้ในประเภทที่ 1 ถึงประเภทที่ 7 แล้ว

เมื่อมีเงินได้พึงประเมินแล้ว ฐานภาษีที่จะนำมาคำนวณเพื่อเสียภาษี คือ “เงินได้สุทธิ” ซึ่งเกิดจากการนำเงินได้พึงประเมินแล้วหักด้วยค่าใช้จ่ายและหักด้วยค่าลดหย่อน ซึ่งค่าใช้จ่ายที่ต้องนำมาหัก คือ ต้นทุนหรือเงินที่จ่ายไปเพื่อให้ได้มาซึ่งเงินได้ ซึ่งกฎหมายกำหนดให้ผู้มีเงินได้บางประเภทสามารถหักค่าใช้จ่ายออกจากเงินได้พึงประเมินของตนได้เพื่อเป็นการบรรเทาภาระภาษี เช่น เงินได้พึงประเมินประเภทที่ 1 และ 2 หักค่าใช้จ่ายเป็นการเหมาได้ร้อยละ 50 ของเงินได้ แต่รวมกันแล้วต้องไม่เกิน 100,000 บาท ส่วนเงินได้พึงประเมินประเภทที่ 3 หักค่าใช้จ่ายได้เฉพาะเงินได้ที่เป็นค่าแห่งกุศลวิธ ค่าแห่งลิขสิทธิ์หรือสิทธิอย่างอื่น ให้หักเป็นการเหมาได้ร้อยละ 50 ของเงินได้ แต่ไม่เกิน 100,000 บาท หรือสามารถเลือกหักค่าใช้จ่ายตามความจำเป็นและสมควรได้ ส่วนเงินได้พึงประเมินประเภทที่ 4 ไม่สามารถหักค่าใช้จ่ายใดๆ ทั้งสิ้น เป็นต้นซึ่งต้องศึกษาเป็นกรณีๆ ไปขึ้นอยู่กับประเภทของเงินได้พึงประเมิน

ส่วนการหักลดหย่อน หมายถึง รายการต่าง ๆ ที่กฎหมายได้กำหนดให้หักได้เพิ่มขึ้นหลังจากได้หักค่าใช้จ่ายแล้ว เพื่อเป็นการบรรเทาภาระภาษีให้แก่ผู้เสียภาษี รายการหักลดหย่อนกรณีต่าง ๆ เช่น หักลดหย่อนตัวผู้มีเงินได้ 60,000 บาท หรือหักลดหย่อนสามีหรือภริยาของผู้มีเงินได้ 60,000 บาท หักลดหย่อนบุตร ให้หักสำหรับบุตรชอบด้วยกฎหมาย หรือบุตรบุญธรรมของผู้มีเงินได้ รวมทั้งบุตรชอบด้วยกฎหมายของสามีหรือภริยาของผู้มีเงินได้ด้วย ให้หักได้คนละ 30,000 บาท หักได้ไม่เกิน 3 คน หรือหักเบี่ยประกันภัยที่ผู้มีเงินได้จ่ายไปในปีภาษีสำหรับการประกันชีวิตของผู้มีเงินได้ตามจำนวนที่จ่ายจริง โดยส่วนแรกหักได้ 10,000 บาท ส่วนที่เกิน 10,000 บาท หักได้ไม่เกินเงินได้หลังจากหักค่าใช้จ่าย แต่ไม่เกิน 90,000 บาท ทั้งนี้ เฉพาะในกรณีที่กรมธรรม์ประกันชีวิตมีกำหนดเวลาตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป และการประกันชีวิตนั้นได้เอาประกันไว้กับผู้รับประกันภัยที่ประกอบกิจการประกันชีวิตในราชอาณาจักร หรือกรณีหักเงินสมทบที่ผู้ประกันตนจ่ายเข้ากองทุนประกันสังคม รวมทั้งหักค่าอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาของผู้มีเงินได้และบิดามารดาของสามีหรือภริยาของผู้มีเงินได้ อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ซึ่งมีรายได้ไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ ผู้มีเงินได้และคู่สมรสมีสิทธิหักลดหย่อนค่าอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาได้คนละ 30,000 บาท ทั้งนี้ บิดาหรือมารดาของผู้มีเงินได้หรือคู่สมรส จะต้องออกหนังสือรับรองว่าบุตรคนใดคนหนึ่งเป็นผู้อุปการะเลี้ยงดูเพียงคนเดียว เป็นต้น

เมื่อนำเงินได้พึงประเมิน หักด้วยค่าใช้จ่าย และหักด้วยค่าลดหย่อน จนได้ยอดเงินได้สุทธิแล้วให้นำไปคำนวณภาษีตามอัตรากาซี ดังนี้

อัตราภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา สำหรับเงินได้พึงประเมินที่ได้รับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2560 เป็นต้นไป	
เงินได้สุทธิ (บาท)	อัตราภาษี (ร้อยละ)
0 – 150,000	ยกเว้น
150,001 – 300,000	5
300,001 – 500,000	10
500,001 – 750,000	15
750,001 – 1,000,000	20
1,000,001 – 2,000,000	25
2,000,001 – 5,000,000	30
5,000,001 ขึ้นไป	35

2. การประกันสังคม

เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้ว ได้เข้าทำงานในภาคเอกชนหรือที่เรียกว่าเป็นลูกจ้าง กฎหมายที่สำคัญและเข้ามาเกี่ยวข้องกับลูกจ้างก็คือ กฎหมายประกันสังคม⁵⁶ ที่ต้องถูกหักจากเงินเดือนทุกเดือน เพื่อสร้างหลักประกันในการดำรงชีวิตในกลุ่มของสมาชิกที่มีรายได้ และจ่ายเงินสมทบเข้ากองทุนประกันสังคมเพื่อรับผิดชอบในการเฉลี่ยความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากการเจ็บป่วย คลอดบุตร ทูพพลภาพ เสียชีวิต สงเคราะห์บุตร ชราภาพ และการว่างงาน เพื่อให้ได้รับการรักษาพยาบาล และมีการทดแทนรายได้อย่างต่อเนื่อง

ผู้ประกันตนภายใต้ระบบประกันสังคม แบ่งออกได้เป็น 3 กรณี ได้แก่ มาตรา 33, มาตรา 39 และ มาตรา 40 โดยรายละเอียดและสิทธิประโยชน์สำหรับผู้ประกันตนแต่ละมาตรา มีดังต่อไปนี้ (planet46, ออนไลน์, 2565)

2.1 ผู้ประกันตน มาตรา 33 คือลูกจ้างที่มีอายุไม่ต่ำกว่า 15 ปีบริบูรณ์ และไม่เกิน 60 ปีบริบูรณ์ในวันเข้าทำงาน และทำงานอยู่ในสถานประกอบการที่มีลูกจ้าง ตั้งแต่ 1 คนขึ้นไป ผู้ประกันตนต้องจ่ายเงินสมทบนำส่งเข้ากองทุนประกันสังคมทุกเดือน จะคำนวณจากฐานค่าจ้างต่ำสุดเดือนละ 1,650 บาท และสูงสุดไม่เกินเดือนละ 15,000 บาท ทั้งนี้ลูกจ้าง/ผู้ประกันตน ส่งเงินสมทบในอัตรา 5% ของ

⁵⁶ พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533

ค่าจ้าง ขั้นต่ำ 83 บาท/เดือน และสูงสุดไม่เกิน 750 บาท/เดือน แม้ว่ารัฐบาลและนายจ้างจ้างสมทบด้วยกันก็ตาม

สิทธิประโยชน์ที่ผู้ประกันตน มาตรา 33 จะได้รับ สามารถแบ่งออกได้เป็น 7 กรณี ดังนี้ 1) กรณีเจ็บป่วย 2) กรณีคลอดบุตร 3) กรณีทุพพลภาพ 4) กรณีตาย 5) กรณีชราภาพ 6) กรณีสงเคราะห์บุตร และ 7) กรณีว่างงาน มีหลักเกณฑ์การเกิดสิทธิและการได้รับสิทธิประโยชน์จากกองทุนประกันสังคมปรากฏตามตารางต่อไปนี้

ประโยชน์ทดแทน	การเกิดสิทธิและการได้รับสิทธิประโยชน์
1. กรณีเจ็บป่วย	ต้องจ่ายเงินสมทบ 3 เดือนภายใน 15 เดือน - มีสิทธิรักษาในโรงพยาบาลตามบัตรฟรี ยกเว้น ผูกเงิน/อุบัติเหตุ หากเข้ารับรักษาโรงพยาบาลอื่นต้องสำรองจ่ายไปก่อน
2. กรณีทุพพลภาพ	ต้องจ่ายเงินสมทบ 3 เดือนภายใน 15 เดือน - ค่ารักษา 4,000 บาทต่อเดือน - ทุพพลภาพระดับเสียหายไม่รุนแรง รับเงินทดแทนการขาดรายได้ 30% หรือในส่วนที่ลดลง ไม่เกิน 30% ของค่าจ้างรายวันตามมาตรา 57 ไม่เกิน 180 เดือน ทุพพลภาพระดับเสียหายรุนแรง รับเงินทดแทนการขาดรายได้ 50% ของค่าจ้างรายวันตามมาตรา 57 ตลอดชีวิต
3. กรณีตาย	ต้องจ่ายเงินสมทบ 1 เดือนภายใน 6 เดือน - จ่ายเงินสมทบตั้งแต่ 36 เดือนขึ้นไป แต่ไม่ถึง 120 เดือน รับเงินสงเคราะห์กรณีเสียชีวิต 50% ของค่าจ้างเฉลี่ย 4 เดือน พร้อมรับค่าทำศพ 50,000 บาท - จ่ายเงินสมทบตั้งแต่ 120 เดือนขึ้นไป รับเงินสงเคราะห์กรณีเสียชีวิต 50% ของค่าจ้างเฉลี่ย 12 เดือน พร้อมรับค่าทำศพ 50,000 บาท
4. กรณีคลอดบุตร	ต้องจ่ายเงินสมทบ 7 เดือนภายใน 15 เดือน - ได้รับเงินค่าคลอดบุตร 15,000 บาท - เงินสงเคราะห์การหยุดงานเพื่อการคลอดบุตร (หญิง) 50% ของค่าจ้างเฉลี่ยเป็นเวลา 90 วัน (ไม่เกิน 2 ครั้ง) - ผู้ประกันตนเป็นชายที่มีภริยาที่จดทะเบียนหรือมีหญิงที่อยู่กินกันฉันสามีภรรยา ได้รับเงินค่าคลอดบุตร 15,000 บาท - ค่าตรวจและฝากครรภ์ ได้สูงสุด 1,500 บาท
5. กรณีสงเคราะห์บุตร	ต้องจ่ายเงินสมทบ 12 เดือน ภายใน 36 เดือน - ได้เงินสงเคราะห์บุตรคนละ 800 บาท/เดือน คราวละไม่เกิน 3 คน ตั้งแต่แรกเกิดถึง 6 ขวบ
6. กรณีชราภาพ	ต้องจ่ายเงินสมทบ 180 เดือน อายุ 55 ปีบริบูรณ์ สิ้นสุดความเป็นผู้ประกันตนรับเงิน

ประโยชน์ทดแทน	การเกิดสิทธิและการได้รับสิทธิประโยชน์
	<p>บำนาญชราภาพ</p> <p><u>เงินบำนาญชราภาพ</u> คือ เงินที่ทยอยจ่ายเป็นรายเดือนตลอดชีวิต</p> <ul style="list-style-type: none"> - จ่ายเงินสมทบครบ 180 เดือน (15 ปี) รับเงินบำนาญชราภาพรายเดือน 20% ของค่าจ้างเฉลี่ย 60 เดือนสุดท้าย - จ่ายเงินสมทบมากกว่า 180 เดือน (15 ปีขึ้นไป) รับเงินบำนาญชราภาพรายเดือนเพิ่ม 1.5% จากอัตรา 20% ในทุก 12 เดือน <p><u>เงินบำเหน็จชราภาพ</u> คือ เงินที่จ่ายเป็นก้อนครั้งเดียว</p> <ul style="list-style-type: none"> - จ่ายเงินสมทบต่ำกว่า 12 เดือน รับเงินบำเหน็จชราภาพเท่ากับจำนวนเงินสมทบเฉพาะใน ส่วนของผู้ประกันตน เพื่อการจ่ายประโยชน์ทดแทนกรณีชราภาพ - จ่ายเงินสมทบตั้งแต่ 12 เดือนขึ้นไป รับเงินบำเหน็จชราภาพเท่ากับจำนวนเงินสมทบที่ ผู้ประกันตนและนายจ้างจ่ายสมทบ เพื่อการจ่ายประโยชน์ทดแทนกรณีชราภาพ พร้อม ผลตอบแทนตามที่สำนักงานประกันสังคมกำหนด - กรณีผู้รับเงินบำนาญชราภาพเสียชีวิตภายใน 60 เดือน นับตั้งแต่เดือนที่มีสิทธิได้รับเงิน บำนาญชราภาพ จะได้รับเงินบำเหน็จชราภาพ 10 เท่าของเงินบำนาญชราภาพรายเดือนที่ ได้รับครั้งสุดท้ายก่อนเสียชีวิต
7. กรณีว่างงาน	<p>ต้องจ่ายเงินสมทบ 6 เดือน ภายใน 15 เดือน</p> <ul style="list-style-type: none"> - กรณีถูกเลิกจ้าง รับเงินทดแทนในช่วงว่างงาน 70% ของค่าจ้าง ครั้งละไม่เกิน 200 วัน - กรณีลาออก หรือ สิ้นสุดสัญญาจ้าง รับเงินทดแทนในช่วงว่างงาน 45% ของค่าจ้าง ครั้ง ละไม่เกิน 90 วัน (บังคับใช้ 1 มี.ค. 63 – 28 ก.พ. 65) - กรณีว่างงานเนื่องจากเหตุสุดวิสัย รับเงินทดแทนในช่วงว่างงาน 50% ของค่าจ้าง ครั้งละ ไม่เกิน 90 วัน

2.2 ผู้ประกันตนโดยสมัครใจ (มาตรา 39) คือ บุคคลที่เคยทำงานและเป็นผู้ประกันตน มาตรา 33 มาก่อน แล้วออกจากงานแต่ต้องการรักษาสิทธิประกันสังคม โดยเงินสมทบที่ผู้ประกันตน มาตรา 39 ต้องนำส่งจะเท่ากับ 432 บาท/เดือน ทั้งนี้ ผู้ประกันตนต้องส่งเงินสมทบให้ครบทุกเดือนต่อเนื่องกัน ซึ่ง หากไม่ส่งเงินสมทบ 3 เดือนติดต่อกัน หรือภายในระยะเวลา 12 เดือน ส่งเงินสมทบไม่ครบ 9 เดือน ก็ จะถือว่าสิ้นสุดสภาพการเป็นผู้ประกันตน มาตรา 39 ในทันที ซึ่งสิทธิประโยชน์สำหรับผู้ประกันตน มาตรา 39 จะได้รับความคุ้มครอง 6 กรณี ได้แก่ กรณีเจ็บป่วย คลอดบุตร ทูพพลภาพ เสียชีวิต สงเคราะห์บุตร และชราภาพ

2.3 ผู้ประกันตนนอกระบบ (มาตรา 40) คือ บุคคลทั่วไปที่ประกอบอาชีพอิสระหรือแรงงาน นอกระบบ ไม่เป็นผู้ประกันตนมาตรา 33 หรือผู้ประกันตนมาตรา 39 การจ่ายเงินสมทบประกันสังคม

มาตรา 40 มีด้วยกัน 3 ทางเลือก ได้แก่ จ่ายเงินสมทบ 70 บาท/เดือน, จ่ายเงินสมทบ 100 บาท/เดือน และจ่ายเงินสมทบ 300 บาท/เดือน โดยจะต้องคุณสมบัติของผู้สมัคร มาตรา 40 ต้องเป็นผู้มีสัญชาติไทย หรือ เป็นผู้ถือบัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทยที่มีเลขประจำตัวหลักแรกเป็น 0 หรือ 6 หรือ 7 อายุไม่ต่ำกว่า 15 ปีบริบูรณ์ และไม่เกิน 65 ปีบริบูรณ์ ผู้พิการทางร่างกายที่รับรัฐสิทธิ รวมทั้งไม่เป็นผู้ประกันตน มาตรา 33 และ 39 หรือ ข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ ซึ่งสิทธิประโยชน์สำหรับผู้ประกันตน มาตรา 40

1) จ่ายเงินสมทบ 70 บาท/เดือน ได้รับในกรณี 3 กรณี ดังนี้ ประสบอุบัติเหตุ หรือ เจ็บป่วย ทูพผลกระทบ และเสียชีวิต

2) จ่ายเงินสมทบ 100 บาท/เดือน ได้รับในกรณี 4 กรณี ดังนี้ ประสบอุบัติเหตุ หรือ เจ็บป่วย ทูพผลกระทบ เสียชีวิต และชราภาพ

3) จ่ายเงินสมทบ 300 บาท/เดือน ได้รับในกรณี 5 กรณี ดังนี้ ประสบอุบัติเหตุ หรือ เจ็บป่วย ทูพผลกระทบ เสียชีวิต ชราภาพ และสงเคราะห์บุตร

ขั้นตอนการยื่นขอเงินทดแทนการขาด ผู้ประกันตนทุกมาตราสามารถดาวน์โหลดเอกสารแบบคำขอรับประโยชน์ทดแทน (สปส.2-01) ได้ที่เว็บไซต์ www.sso.go.th พร้อมแนบเอกสารประกอบเพื่อยื่นขอเงินทดแทนการขาดรายได้ ได้แก่ ใบรับรองแพทย์ หนังสือรับรองจากนายจ้าง สำเนาบัตรประชาชน สถิติวันลาป่วยติดโควิดของผู้ยื่นคำขอ หลักฐานอื่น ๆ ที่ทางเจ้าหน้าที่ขอเพิ่มเติมเพื่อประกอบการพิจารณา และสำเนาบัญชีเงินฝากออมทรัพย์ของธนาคารหน้าแรก หลังจากเตรียมเอกสารเรียบร้อยแล้ว ให้ส่งไปรษณีย์ไปที่สำนักงานประกันสังคม โดยผู้ประกันตนต้องยื่นรับผลประโยชน์ทดแทนภายใน 2 ปี เท่านั้น นอกจากสิทธิประโยชน์ที่กล่าวไปแล้ว ผู้ประกันตนมาตรา 33 และ 39 ยังได้รับสิทธิตรวจสุขภาพ จำนวน 14 รายการโดยไม่เสียค่าตอบแทน และยิ่งไปกว่านั้น ผู้ประกันตนทั้ง 3 มาตรา ยังสามารถนำเงินสมทบประกันสังคมที่เราจ่ายทุกเดือนมาคำนวณเพื่อลดหย่อนภาษีเงินได้ประจำปีได้ด้วย สำหรับเรื่องการลดหย่อนภาษี และการคำนวณภาษีเงินได้

คำถามท้ายบท

1. ให้นักศึกษาจำแนกข้อแตกต่างระหว่างการทำงานในภาครัฐ และเอกชน
3. จงอธิบายสิทธิหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้ประกอบธุรกิจ เจ้าของกิจการ นิติบุคคล
4. จงอธิบายหลักเกณฑ์การขอรับการส่งเสริมการลงทุน
5. จงอธิบายหน้าที่ของผู้ประกอบการธุรกิจต่อการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค
6. เจ้าของกรรมสิทธิ์ทรัพย์สินมีอำนาจกรรมสิทธิ์ก็ประการ อะไรบ้าง จงอธิบาย

7. ททรัพย์สิ้นสามารถนำไปเป็นหลักประกันได้อย่างไรบ้าง จงอธิบาย
8. สัญญาเช่าทรัพย์ กับเช่าซื้อต่างกันอย่างไร
9. จงอธิบายหลักเกณฑ์การกู้เงินจากธนาคารเพื่อซื้อบ้าน
10. จงอธิบายหลักเกณฑ์การเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา
11. สิทธิประโยชน์ของผู้ประกันตนมีกี่ประการอะไรบ้าง จงอธิบาย

เอกสารอ้างอิง

DDproperty. กู้เงินซื้อบ้าน ผ่อนบ้านกับธนาคารง่ายขึ้น ดู 7 เทคนิคก่อนยื่นกู้

<https://www.ddproperty.com> 29 มีนาคม 2565

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง, 16 ธันวาคม 2564 บทความกฎหมายน่ารู้: หลักฐานการกู้ยืมเงิน.

<https://www.hrdi.or.th/InternalRules/Detail/1487> [12 มิถุนายน 2565]

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, แผ่นพับ เรื่อง การกู้ยืมเงิน, สืบค้นเมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน 2564. จาก <http://law.hcu.ac.th/upload/files/pdf/Law/>

3. สำนักกิจการศาลยุติธรรม, LAWGE T: Q&A ยืมเงินไม่มีสัญญา ฟ้องศาลได้หรือไม่?, สืบค้นเมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน 2564. จาก <https://justicechannel.org/lawget/>

[qa?fbclid=IwAR2HpBOE_KI5ST4DQ57v3fDepPDCPtgS56usrU94SbjCpkwiTdJjEFLADDO](https://www.finnomena.com/planet46/social-security-privileges/)

รวมสิทธิประกันสังคมที่ผู้ประกันตนทุกมาตราต้องรู้ ครบจบในที่เดียว! 15 มีนาคม 2565

<https://www.finnomena.com/planet46/social-security-privileges/>

บทที่ 5

กฎหมายเกี่ยวกับวัยสร้างครอบครัว

กฎหมายครอบครัวเป็นกฎหมายที่ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 แต่มีข้อยกเว้นการบังคับใช้ใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดยะลา นราธิวาส ปัตตานี และสตูล ซึ่งประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม จึงมีตราพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามออกมาบังคับใช้โดยกำหนดให้การวินิจฉัยชี้ขาดคดีแพ่งที่เกี่ยวกับเรื่องครอบครัวและมรดกของบุคคลที่นับถือศาสนาอิสลามใน 4 จังหวัดดังกล่าว ใช้กฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัวและมรดกบังคับแทนกฎหมายครอบครัวและมรดกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

โดยเนื้อหาของกฎหมายครอบครัว แบ่งเป็น 4 ส่วน ได้แก่ การหมั้น การสมรส ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภริยาและความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรดังนี้

การหมั้น

การหมั้นเป็นสัญญาชนิดหนึ่ง ที่ชายและหญิงตกลงกันว่าจะสมรสกันในอนาคต ถึงแม้จะเป็นสัญญาชนิดหนึ่งแต่ถ้าหากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งผิดสัญญาหมั้นอีกฝ่ายหนึ่งจะฟ้องร้องขอบังคับให้อีกฝ่ายหนึ่งทำการสมรสไม่ได้และหากจะมีข้อตกลงเรียกเบี้ยปรับกันเอาไว้ข้อตกลงนั้นก็เป็นการบังคับใช้ไม่ได้ กฎหมายได้กำหนดเงื่อนไขการหมั้นในเรื่องดังนี้

1. คุณสมบัติของคู่หมั้น

1.1 บุคคลที่จะหมั้นกันได้ต้องมีอายุอย่างต่ำ 17 ปีบริบูรณ์ทั้งสองคน หากคนใดคนหนึ่งอายุต่ำกว่า 17 ปี การหมั้นนั้นจะเป็นโมฆะ

“เช่น ชายอายุ 17 ปี แต่หญิงอายุ 15 ปี ทำการหมั้นการหมั้นดังกล่าวตกเป็นโมฆะ โดยถือว่าเสียเปล่าเสมือนไม่มีสัญญาหมั้นเกิดขึ้น”

1.2 การหมั้นต้องได้รับการยินยอม บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 17 ปีขึ้นไปยังคงเป็นเป็นผู้เยาว์แม้สามารถทำการหมั้นได้แต่ต้องได้รับการยินยอม

1.3 ข้อยกเว้นที่ไม่สามารถหมั้นกันได้

1.3.1 คนวิกลจริต คนบ้าหรือคนที่ถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ

1.3.2 บุคคลผู้เป็นบุพการี (บิดามารดา ปู่ย่า ตายาย ทวด) จะหมั้นกันผู้สืบสันดาน (ลูก หลาน เหลน ลื้อ) ไม่ได้

1.3.3 บุคคลที่เป็นพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน หรือร่วมแต่มารดาหรือบิดาเพียงอย่างเดียว

1.3.4 บุคคลที่มีคู่สมรสแล้ว

2. ของหมั้น

ของหมั้น หมายถึง ทรัพย์สินที่ฝ่ายชายส่งมอบหรือโอนให้แก่หญิง ในขณะที่ทำการหมั้นเพื่อเป็นหลักฐานการหมั้น และเป็นหลักประกันว่าชายจะสมรสกับหญิงในอนาคต สัญญาหมั้นจะต้องมีการส่งมอบหรือโอนทรัพย์สินที่เป็นของหมั้นให้แก่หญิง มิฉะนั้นแล้วสัญญาหมั้นจะไม่สมบูรณ์

ของหมั้นที่ฝ่ายชายได้ส่งมอบหรือโอนให้แก่หญิงจะตกเป็นกรรมสิทธิ์ของหญิงทันทีเมื่อมีการหมั้น แต่ถ้ายังไม่ส่งมอบแม้สัญญาว่าจะให้ทรัพย์สินแก่หญิงไว้ว่าเป็นของหมั้นหญิงก็เรียกร้องทรัพย์สินนั้นไม่ได้

การหมั้นนี้จะผูกพันชายหรือหญิงต่อเมื่อชายหรือหญิงคู่หมั้นตกลงยินยอมในการหมั้นนั้นด้วย

3. สินสอด

สินสอดเป็นทรัพย์สินที่ฝ่ายชายให้แก่บิดามารดา ผู้รับบุตรบุญธรรม หรือผู้ปกครองของฝ่ายหญิง เพื่อตอบแทนการที่หญิงทำการสมรสด้วยกับชาย ถ้าไม่มีการสมรสโดยมีเหตุสำคัญอันเกิดแก่หญิงหรือโดยมีพฤติการณ์ที่ฝ่ายหญิงต้องรับผิดชอบ ชายสามารถเรียกสินสอดคืนได้ แต่ถ้าเหตุที่ไม่มีการสมรสนั้นเกิดจากความผิดของชายแล้ว ชายไม่มีสิทธิเรียกคืนสินสอดได้

4. การผิดสัญญาหมั้น

ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ยอมทำการสมรสกับคู่หมั้นโดยปราศจากมูลเหตุอันจะอ้างกฎหมายได้ถือว่าคู่หมั้นฝ่ายนั้นผิดสัญญาหมั้น

มีเพียงสิทธิฟ้องร้องเรียกค่าทดแทนความเสียหายที่ตนได้รับและสามารถเรียกของหมั้นและสินสอดคืนเท่านั้น

4.1 สิทธิเกี่ยวกับของหมั้น กรรมสิทธิ์ในของหมั้นย่อมตกเป็นของหญิงทันทีแต่เงื่อนไขบางกรณีดังนี้

4.1.1 กรณีที่ไม่ต้องคืนให้แก่ฝ่ายชาย 1) เมื่อฝ่ายชายผิดสัญญาหมั้น 2) เมื่อชายตายก่อนสมรส 3) เมื่อหญิงบอกเลิกสัญญาเพราะมีเหตุสำคัญจากชาย เช่น ชายกระทำความผิดจนต้องถูกจำคุกหรือชายเป็นโรคเอดส์ เป็นต้น

4.1.2 กรณีที่ต้องคืนของหมั้นให้แก่ชาย 1) เมื่อหญิงผิดสัญญาหมั้น 2) เมื่อชายบอกเลิกสัญญาเพราะเหตุสำคัญเกิดจากหญิง เช่น หญิงไปร่วมประเวณีกับชายอื่น หรือหญิงเป็นโรคติดต่อร้ายแรง เป็นต้น

4.2 สิทธิเรียกค่าทดแทนจากคู่หมั้น การค่าทดแทนความเสียหายที่เกิดจากการผิดสัญญาหมั้นนั้น กฎหมายได้กำหนดไว้ 3 ประเภท ดังนี้

4.2.1 ค่าทดแทนความเสียหายต่อกาย หรือชื่อเสียงของหญิงหรือชาย

4.2.2 ค่าทดแทนความเสียหายในการเตรียมการสมรส

4.2.3 ค่าทดแทนความเสียหายในการจัดการทรัพย์สินหรืออาชีพการงานด้วยการคาดหมายว่าจะได้มีการสมรส

4.3 สิทธิเรียกค่าทดแทนจากผู้อื่นที่มาร่วมประเวณี ข่มขืนกระทำชำเราคู่หมั้น

4.3.1 ชายหญิงคู่หมั้นอาจเรียกค่าทดแทนจากผู้ซึ่งได้ร่วมประเวณีกับคู่หมั้นของตนโดยรู้หรือควรจะรู้ถึงการหมั้นนั้น เมื่อชายหรือหญิงได้บอกเลิกสัญญาหมั้นนั้นแล้วตามมาตรา 1442 หรือมาตรา 1443 แล้วแต่กรณี

4.3.2 ชายหญิงคู่หมั้นอาจเรียกค่าทดแทนจากผู้ซึ่งได้ข่มขืนกระทำชำเรา หรือพยายามข่มขืนกระทำชำเราคู่หมั้นของตนโดยรู้หรือควรจะรู้ถึงการหมั้นนั้นได้โดยไม่จำเป็นต้องบอกเลิกสัญญาหมั้น

5. การเลิกสัญญาหมั้น

สัญญาหมั้นอาจเลิกกันได้ ดังต่อไปนี้

5.1 การสิ้นสุดความสมัครใจ

5.2 การสิ้นสุดโดยกฎหมาย ดังนี้

5.2.1 ชายหรือหญิงคู่หมั้นถึงแก่ความตาย ไม่ว่าจะตายจะเกิดจากการจงใจฆ่าตัวตาย เพื่อหนีการสมรส หรือจะเกิดจากเหตุใดก็ตามที่ทำให้ถึงแก่ความตาย ก็ไม่ถือว่าเป็นการผิดสัญญาหมั้น เช่น นางสาวตรีใช้เชือกผูกคอตาย เพื่อหนีการสมรสที่จะต้องสมรสกับนายเอก ดังนั้นนายเอกคู่หมั้นจะเรียกค่าทดแทนจากฝ่ายหญิง รวมทั้งเรียกของหมั้นและสินสอดคืนไม่ได้ เป็นต้น

5.2.2 เมื่อมีการบอกล้างสัญญาหมั้น การที่ผู้เยาว์ทำการหมั้นโดยไม่ได้รับความยินยอมจากบิดามารดาหรือผู้ปกครองเสียก่อน การหมั้นย่อมตกเป็นโมฆะ และหากบุคคลดังกล่าวบอกล้างการหมั้นที่เป็นโมฆะนั้นแล้ว ย่อมส่งผลทำให้การหมั้นสิ้นสุดลง

5.2.3 กรณีที่มีการสมรส เมื่อมีการสมรสตามสัญญาหมั้นแล้ว ความผูกพันตามสัญญาหมั้นย่อมเป็นอันระงับไปโดยปริยาย (ทวิเกียรติ มีนะกนิษฐ 2551 : 288)

6. อายุความ

กฎหมายได้กำหนดอายุความ ในการฟ้องร้องดังต่อไปนี้

6.1 การฟ้องคดีเรียกค่าทดแทน อันเนื่องจากการผิดสัญญาหมั้น การเลิกสัญญาหมั้นเพราะ การกระทำชั่วอย่างร้ายแรง การที่ชายอื่นร่วมประเวณีกับหญิงคู่หมั้น และการเรียกของหมั้นคืนนั้น จะต้องฟ้องภายในกำหนดระยะเวลา 6 เดือนนับแต่วันผิดสัญญาหมั้น หรือนับแต่วันรู้หรือควรจะรู้ เหตุการณ์การกระทำนั้นๆ

6.2 การฟ้องเรียกสินสอดคืนจากฝ่ายหญิง กฎหมายกำหนดให้ฟ้องภายในอายุความ 10 ปี

การสมรส

การสมรส คือ การที่ชายและหญิงสมัครใจจดทะเบียนสมรสอันเป็นแบบของนิติกรรมที่ต้องจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่การสมรสกฎหมายนั้นกำหนดรายละเอียดในเรื่องดังต่อไปนี้

1. เงื่อนไขของการสมรส

การที่ชายและหญิงจะสมรสกันได้ตามกฎหมายจะต้องเป็นไปตามเงื่อนไขดังนี้

1.1 อายุของชายและหญิงที่จะสมรสกัน จะต้องมียุอย่างต่ำ 17 ปีบริบูรณ์ทั้งชาย

1.2 ชายและหญิงทั้งสองต้องยินยอมเป็นสามีภริยากัน มิฉะนั้นการสมรสจะเป็นโมฆะ กล่าวคือ ชายและหญิงที่จะสมรสกันนั้นต้องไปแสดงเจตนายินยอมที่จะสมรสกันโดยเปิดเผยต่อหน้านายทะเบียน และให้นายทะเบียนบันทึกความยินยอมนั้นไว้ด้วย

1.3 ชายหรือหญิงจะต้องไม่เป็นคนวิกลจริต หรือบุคคลที่ศาลสั่งให้เป็นบุคคลไร้ความสามารถ หากมีการสมรสจะส่งผลให้การสมรสนั้นเป็นโมฆะ แต่ต้องให้ศาลมีคำพิพากษาแสดงว่าการสมรสนั้นเป็นโมฆะด้วย

1.4 ชายและหญิงจะต้องไม่เป็นญาติสืบสายโลหิตโดยตรงต่อกัน หรือเป็นพี่น้องกัน เช่น บิดาสมรสกับบุตรสาวไม่ได้ พี่ชายสมรสกับน้องสาวต่างมารดาไม่ได้ ปู่สมรสกับหลานไม่ได้ หากฝ่าฝืนการสมรสกันการสมรสนั้นเป็นโมฆะ แต่ถ้าเป็นกรณีอาสมรสกับหลานสาว แม่เลี้ยงสมรสกับลูกเลี้ยงย่อมกระทำได้ เพราะไม่ใช่ญาติสืบสายโลหิตโดยตรงต่อกัน

1.5 ผู้รับบุตรบุญธรรมและบุตรบุญธรรมจะสมรสกันไม่ได้ หากบุคคลทั้งสองดังกล่าวสมรสกัน การสมรสนั้นสมบูรณ์แต่ให้การรับบุตรบุญธรรมเป็นอันยกเลิกได้

1.6 ชายหรือหญิงจะสมรสซ้อนกันไม่ได้ หากมีการมีสมรสซ้อนจะทำให้การสมรสครั้งที่สองนั้นตกเป็นโมฆะ คู่สมรสในการสมรสครั้งแรกมีสิทธิกล่าวอ้างว่าการสมรสครั้งที่สองเป็นโมฆะโดยไม่ต้องฟ้องคดีต่อศาล

1.7 หญิงหม้ายจะทำการสมรสใหม่ได้ ก็ต่อเมื่อเวลาได้ผ่านไปไม่น้อยกว่า 310 วัน นับแต่ขาดจากการสมรสเดิม

ความสัมพันธ์ระหว่างสามีและภรรยา

1. ความสัมพันธ์ฉันสามีภรรยา

1.1 การกินอยู่ด้วยกันฉันสามีภรรยา ซึ่งตามประเพณีและตามธรรมชาติแล้ว สามีภรรยาต้องอยู่กินกันฉันสามีภรรยาหมายถึงเป็นการอยู่ร่วมบ้านเดียวกัน ร่วมชีวิตในการครองเรือนด้วยกัน ร่วมประเวณีต่อกัน

1.2 การช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน ซึ่งสามีและภรรยาต่างฝ่ายต่างก็มีหน้าที่ต้องช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูช่วยเหลือกันตามสมควร แก่ฐานะ

1.3 การใช้คำนำหน้านามและชื่อสกุล เพื่อให้หญิงมีทางเลือกในการใช้คำนำหน้านามตามความสมัครใจ ซึ่งเป็นการสอดคล้องกับการเลือกใช้นามสกุลตามกฎหมายว่าด้วยชื่อบุคคล

2. ความสัมพันธ์เกี่ยวกับทรัพย์สิน

2.1 ทรัพย์สินระหว่างสามีภรรยา

ทรัพย์สินระหว่างสามีภรณามี 2 ประเภท คือ สินส่วนตัวกับสินสมรส ดังนี้

2.1.1 สินส่วนตัว มี 4 ชนิด คือ

- 1) ทรัพย์สินที่สามีหรือภรณามีอยู่แล้วก่อนสมรส
- 2) เครื่องใช้ส่วนตัว เครื่องแต่งกายหรือเครื่องประดับตามควรแก่ฐานะของสามีภรรยา หรือเครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็นประกอบอาชีพของสามีภรรยา
- 3) ทรัพย์สินที่สามีหรือภรรยาได้มาโดยการรับมรดกหรือการให้โดยเสน่หา อาจไม่ได้ระบุว่าเป็นสินสมรสก็จะกลายเป็นสินส่วนตัว
- 4) ของหมั้น

2.1.2 สินสมรส มี 3 ชนิด คือ

- 1) ทรัพย์สินที่คู่สมรสได้มาระหว่างสมรส ทรัพย์สินที่คู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้มาระหว่างสมรส ที่มีใช้การได้มาจากการรับมรดกหรือการให้โดยเสน่หาถือเป็นสินสมรส
 - 2) ทรัพย์สินที่ได้ระหว่างสมรสโดยพินัยกรรมหรือหนังสือยกให้ระบุให้เป็นสินสมรส
 - 3) ทรัพย์สินที่เป็นดอกผลของสินส่วนตัว ไม่ว่าจะเป็นดอกผลธรรมดาหรือดอกผลนิตินัยอันเกิดจากสินส่วนตัวจะเป็นสินสมรสทั้งสิ้น
- ในการจัดการสินสมรสนั้น กฎหมายกำหนดให้ต้องได้รับความยินยอมในการจัดการสินสมรสดังนี้

(1) ขาย แลกเปลี่ยน ขายฝาก ให้เช่าซื้อ จำนอง ปลดจำนอง หรือโอนสิทธิจำนอง ที่บ้าน ที่ดิน เรือที่มีระวางตั้งแต่ห้าตันขึ้นไป แพหรือสัตว์พาหนะ

(2) ก่อตั้งหรือยกเลิกภาระจำยอม สิทธิอาศัย สิทธิเหนือพื้นดิน สิทธิเก็บกินหรือ ภาระติดพันในบ้านหรือที่ดิน

(3) ให้เช่าบ้านหรือที่ดินเกิน 3 ปี

(4) ให้กู้ยืมเงิน

(5) ให้โดยเสน่หา เว้นแต่การให้เพื่อการกุศล เพื่อการสังคม หรือตามหน้าที่ ธรรมจรรยาพอสมควร แก่ฐานะของครอบครัว

(6) ประนีประนอมยอมความ

(7) มอบข้อพิพาทให้อนุญาตตุลาการวินิจฉัย

(8) ประกันต่อเจ้าพนักงาน หรือศาล

การจัดการทรัพย์สินที่สำคัญที่กล่าวมานี้ หากไม่ได้รับความยินยอมอีกฝ่าย สามารถฟ้องเพิกถอนได้ภายใน 1 ปี นับแต่วันรู้ถึงการทำนิติกรรม

2.2 หนี้สินของสามีภริยา

หนี้สินของสามีภริยา มี 2 ประเภท คือ หนี้ส่วนตัวและหนี้ร่วม คือ

2.2.1 หนี้ส่วนตัว ได้แก่ หนี้สินที่สามีหรือภริยาคนใดคนหนึ่ง ต้องรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้โดย ลำพังเพียงคนเดียวหรือหนี้ที่มีก่อนการสมรส หรือหนี้สินที่ก่อขึ้นระหว่างการสมรสแต่เป็นการส่วนตัว

2.2.2 หนี้ร่วม คือ หนี้สินที่สามีและภริยาทั้งสองคนต้องร่วมรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้ด้วยกันหนี้ที่ เกิดขึ้นระหว่างการสมรส กฎหมายกำหนดให้เป็นหนี้ร่วมดังต่อไปนี้

1) หนี้ในการดูแลครอบครัว ได้แก่ หนี้ที่เกิดขึ้นเพื่อจัดการดูแลรักษาบ้านเรือน ให้ อยู่ในสภาพที่ครอบครัวจะพักอาศัยอยู่ได้ด้วยความผาสุก หนี้ในการจัดหาอาหาร เครื่องนุ่งห่ม หนี้เพื่อ รักษาพยาบาลบุคคลในครอบครัว หนี้เพื่อจัดการศึกษาของบุตร แต่ทั้งนี้ต้องมีจำนวนตามสมควรแก่อัตรา ภาวะของครอบครัวด้วย

2) หนี้ที่เกี่ยวข้องกับสินสมรส เช่น ค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษาบ้าน อันเป็น สินสมรสค่าภาษีที่ดินอันเป็นสินสมรส เป็นต้น

3) หนี้ที่เกิดจากการงาน ซึ่งสามีภริยาได้ทำด้วยกัน เช่น หนี้ตามสัญญาเบิกเงิน เกินบัญชีที่สามีภริยาเบิกมาลงทุนทำการค้าขายร่วมกับภริยา เป็นต้น

4) หน้าที่สามีหรือภริยาก่อขึ้น เพื่อประโยชน์ของตนฝ่ายเดียว และอีกฝ่ายหนึ่งให้ สัตยابัน เป็นกรณีทีนี้ส่วนตัวของสามีหรือภริยา และสามีหรือภริยาอีกฝ่ายหนึ่งได้ยินยอมรับรู้ส่งผลให้ กลายเป็นหนี้ร่วม

การสิ้นสุดแห่งการสมรส

เมื่อสามีภริยาไม่สามารถอยู่กันฉันสามีภริยาต่อไปได้ การสมรสก็อาจสิ้นสุดลงได้ดังต่อไปนี้

1. เหตุของการสิ้นสุดการสมรส

1.1 การตายฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เมื่อสามีหรือภริยาถึงแก่ความตาย ไม่ว่าจะตายด้วยสาเหตุใดก็ตาม การสมรสย่อมสิ้นสุดลง

1.2 การสมัครใจหย่า ทั้งสองฝ่ายต่างตกลงยินยอมหย่าขาดจากกัน

1.3 การสิ้นสุดลงโดยการฟ้องหย่า ไม่ได้เกิดจากความสมัครใจแต่ฝ่ายฟ้องหย่าโดยจะต้องมี เหตุฟ้องหย่าดังต่อไปนี้

1.3.1 สามีหรือภริยาอุปการะเลียงคูหรือยกย่องผู้อื่นฉันภริยาหรือสามี เป็นชู้หรือมีชู้ หรือร่วมประเวณีกับผู้อื่นเป็นอาจฉัน อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

1.3.2 ภริยามีชู้ สามีฟ้องหย่าได้

1.3.3 สามีหรือภริยาประพฤติชั่ว เป็นเหตุให้อีกฝ่ายหนึ่งได้รับความอับอายขายหน้า ถูก ดูถูกเกลียดชัง หรือเสียหายเดือดร้อนเกินควรอีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

1.3.4 สามีหรือภริยาทำร้ายหรือทรมาณร่างกายหรือจิตใจ หรือหมิ่นประมาท เหยียด หยามอีกฝ่ายหนึ่ง หรือบิดามารดา ปู่ย่า ตายายของอีกฝ่ายหนึ่งอย่างร้ายแรง อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

1.3.5 สามีหรือภริยาจงใจละทิ้งร้างเกิน 1 ปี ฝ่ายที่ถูกทอดทิ้งฟ้องหย่าได้

1.3.6 สามีหรือภริยาต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก และได้จำคุกเกิน 1 ปีแล้ว ฝ่ายที่ อยู่ข้างนอกฟ้องหย่าได้

1.3.7 สามีและภริยาตกลงแยกกันอยู่ เพราะอยู่ด้วยกันโดยปกติสุขไม่ได้ หรือแยกกัน อยู่ตามคำสั่งของศาลเกินเวลา 3 ปี ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

1.3.8 สามีหรือภริยาถูกศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญ หรือหายไปจากภูมิลำเนาเป็นเวลา เกิน 3 ปี โดยไม่รู้ว่าเป็นตายร้ายดีอย่างไร ฝ่ายที่ยังอยู่ฟ้องหย่าได้

1.3.9 สามีหรือภริยาไม่อุปการะเลี้ยงดูอีกฝ่ายหนึ่ง จนเป็นที่เดือดร้อนหรือทำการเป็น ปฏิปักษ์ต่อการเป็นสามีหรือภริยาอย่างร้ายแรง ทั้งนี้การกระทำนั้นถึงขนาดที่อีกฝ่ายหนึ่งเดือดร้อนเกิน

ควร ในเมื่อเอาสภาพ ฐานะ และความเป็นอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยามาคำนี้ประกอบ อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

1.3.10 สามีหรือภริยาวิกลจริต ติดต่อกันเกิน 3 ปี ยากเกินกว่าที่จะรักษาให้หายอีก ฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

1.3.11 สามีหรือภริยาประพฤติผิดหนังสือทัณฑ์บน อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้ เช่น เคยทะเลาะตบตีกัน มีหลักฐานการแจ้งความที่สถานีตำรวจว่าจะไม่ทำอีก แต่ฝ่าฝืนหนังสือทัณฑ์บนนั้น เป็นต้น

1.3.12 สามีหรือภริยาเป็นโรคติดต่อร้ายแรง ไม่มีทางรักษาหาย อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

1.3.13 สามีหรือภริยามีสภาพร่างกาย ที่ไม่อาจจะร่วมประเวณีได้ตลอดกาลอีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้ เช่น เป็นอัมพาตครึ่งท่อนล่าง อวัยวะเพศถูกตัดขาดใช้งานไม่ได้ เป็นต้น

เมื่อมีเหตุฟ้องหย่าเกิดขึ้น สามีหรือภริยาต้องฟ้องหย่าภายในกำหนด 1 ปี นับแต่วันที่ตนรู้ หรือควรรู้ถึงเหตุฟ้องหย่า มิฉะนั้นคดีขาดอายุความ

2. ผลของการสิ้นสุดการสมรส

เมื่อการสมรสสิ้นสุดลงแล้วย่อมทำให้ความเป็นสามีภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายสิ้นสุดลง ไม่เป็นสามีภริยากันอีกต่อไป จึงส่งผลดังต่อไปนี้

2.1 สิทธิในการดูแลบุตร กล่าวคือ หลังจากตกลงยินยอมหย่าขาดจากกันทั้งคู่มีสิทธิตกลงว่าใครจะเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองบุตรและอุปการะเลี้ยงดูบุตรหลังการหย่าซึ่งถ้าหากตกลงกันไม่ได้ ต้องให้ศาลเป็นผู้ชี้ขาด

2.2 สิทธิได้รับค่าทดแทน จะเรียกได้เฉพาะกรณีเหตุฟ้องหย่าเนื่องมาจากภริยามีชู้หรือสามีมีภริยาน้อยหรือสามีภริยาจงใจก่อเหตุทำร้ายร่างกายและจิตใจหมิ่นประมาท เหยียดหยาม ละทิ้งร้างหรือไม่ให้ความช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูโดยมุ่งประสงค์ให้อีกฝ่ายหนึ่งทนไม่ได้

2.3 สิทธิเกี่ยวกับทรัพย์สินและหนี้สิน เมื่อหย่าขาดจากกันสามีหรือภริยาต้องแบ่งสินสมรสกันคนละครึ่งและถ้าหากหย่าขาดจากกันแล้วยังไม่แบ่งอึดฝ่ายมีสิทธิฟ้องขอให้แบ่งสินสมรสได้ ภายในกำหนดอายุความ 10 ปี นับแต่วันหย่า

และหนี้สินระหว่างสามีและภริยาก็ต้องแบ่งความรับผิดชอบกันคนละครึ่งเช่นกัน

ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร

บุตรที่เกิดจากหญิง โดยหลักของกฎหมายแล้วเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของหญิงนั้นเสมอ แต่ชายใดจะเป็นบิดาของบุตรดังกล่าวหรือไม่นี้ กฎหมายสันนิษฐานไว้เบื้องต้น เพื่อให้มีชายรับเป็นบิดาของบุตร จนกว่าชายหรือบุตรจะฟ้องปฏิเสธเป็นบิดาของบุตรในภายหลัง กฎหมายกำหนดรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของบิดา มารดา

1.1 เด็กที่เกิดระหว่างสมรสหรือภายในเวลา 310 วัน นับแต่วันสมรสสิ้นสุดลงถือเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของชายผู้เป็นสามี หรือเคยเป็นสามี

1.2 เด็กเกิดจากการสมรสที่เป็นโมฆะ ถือว่าเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของสามีภริยาทั้งสองฝ่าย

1.3 เด็กเกิดจากสมรสที่เป็นโมฆียะ ถือว่าเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของสามีภริยาทั้งสองฝ่าย

1.4 เด็กเกิดจากหญิงที่ทำการสมรสใหม่ เกินระยะเวลา 310 วัน นับจากวันขาดจากการสมรสเดิมถือเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของสามีคนใหม่

1.5 เด็กเกิดจากหญิงที่ไม่ได้สมรสกับชาย ถือว่าเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของหญิงคนเดียว แต่เด็กอาจฟ้องชายผู้ให้กำเนิดให้รับตนเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของชายนั้นก็ได้ ซึ่งการทำให้บุตรนอกสมรสให้เป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของบิดา สามารถกระทำได้ 3 วิธี คือ

1.5.1 ชายผู้ให้กำเนิดบุตร ได้จดทะเบียนสมรสกับมารดาของบุตร

1.5.2 ชายผู้ให้กำเนิดบุตร จดทะเบียนรับรองเด็กเป็นบุตร ถือว่าเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย นับแต่วันจดทะเบียน การจดทะเบียนรับรองบุตรดังกล่าว จะต้องได้รับความยินยอมของเด็กและมารดาของเด็ก หากเด็กและมารดาของเด็กไม่ให้ความยินยอม ชายก็มีสิทธิฟ้องคดีต่อศาลให้พิพากษา ให้ชายจดทะเบียนเด็กเป็นบุตรได้

1.5.3 ศาลมีคำพิพากษาว่าเด็กเป็นบุตรของชายผู้ให้กำเนิด ถือได้ว่าเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุด

1.6 การฟ้องคดีขอให้รับเด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมาย ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเด็กเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของชายเมื่อปรากฏข้อเท็จจริงอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

1.6.1 เมื่อมีการข่มขืนกระทำชำเรา ฉุดคร่าหรือหน่วงเหนี่ยวกักขังหญิงมารดาในระยะเวลา 180 วันถึง 310 วันก่อนเด็กเกิด เช่น ชายข่มขืนหญิงเป็นเหตุให้หญิงตั้งครรภ์ แล้วต่อมา 300 วัน หญิงคลอดบุตรออกมา เด็กที่คลอดออกมาฟ้องชายให้รับตนเป็นบุตรของชายก็ได้

1.6.2 ชายลักพาหรือหลอกลวงร่วมประเวณีกับหญิงมารดาในระยะเวลา 180 วันถึง 310 วันก่อนเด็กเกิด เช่น ชายพาหญิงหนีไปอยู่กินด้วยกันฉันสามีภริยา ต่อมาอีก 305 วัน หญิงคลอดบุตรออกมา บุตรที่คลอดออกมานั้นก็ฟ้องให้ชายรับตนเป็นบุตรของชายก็ได้

1.6.3 ชายบิดาทำเอกสารยอมรับเด็กเป็นบุตรของชาย และรับว่าได้เสียกับหญิงแล้ว และต่อมาหญิงตั้งครรภ์ ชายได้มีจดหมายยอมรับว่าเด็กที่คลอดออกมานั้น เป็นบุตรของชาย เด็กก็ฟ้องชายให้รับเป็นบุตรได้เช่นเดียวกัน

1.6.4 ชายบิดาเป็นผู้แจ้งเกิดของเด็กหรือรู้เห็นยินยอมให้แจ้งการเกิดของเด็ก เช่น เมื่อเด็กที่เกิดมาแล้วชายบิดามอบสำเนาทะเบียนบ้าน และบัตรประจำตัวของชายให้เพื่อไปแจ้งเกิด ก็ฟ้องชายให้รับตนเป็นบุตรของชายได้เช่นเดียวกัน

1.6.5 ชายบิดาและหญิงมารดาอยู่กินกันอย่างเปิดเผย ในระยะเวลา 180 วันถึง 310 วันก่อนเด็กเกิด

1.6.6 ชายบิดาร่วมประเวณีกับหญิงมารดาในระยะเวลา 180 วันถึง 310 วัน ก่อนเด็กเกิดและมีเหตุควรเชื่อว่าเด็กนั้นมิได้เป็นบุตรของชายอื่น

1.6.7 ชายแสดงพฤติการณ์ให้รู้กันทั่วไปว่าเด็กเป็นบุตรของชาย เช่น ให้เด็กใช้นามสกุล ส่งเสียอุปการะเลี้ยงดู เป็นต้น

2. สิทธิและหน้าที่ระหว่างบิดามารดากับบุตร

เมื่อชายหญิงได้สมรสกันถูกต้องตามกฎหมายแล้ว ต่อมาจะมีบุตรร่วมกัน กฎหมายได้กำหนดให้บิดามารดากับบุตรมีสิทธิหน้าที่ต่อกันหลายประการด้วยกัน ทั้งนี้โดยคำนึงถึงความผาสุกในครอบครัว คำนึงถึงผลประโยชน์ของผู้เยาว์เป็นสำคัญ ซึ่งสิทธิหน้าที่ระหว่างบิดามารดากับบุตร มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 สิทธิของบุตรมีดังต่อไปนี้

2.1.1 มีสิทธิจะใช้นามสกุลของบิดา

2.1.2 มีสิทธิใช้สัญชาติไทยย่อมได้สัญชาติไทย โดยการเกิดไม่ว่าจะเกิดในราชอาณาจักรหรือนอกราชอาณาจักรไทยก็ตาม

2.2 บุตรและบิดามารดาต่างมีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูกัน

2.3 บุตรผู้เยาว์ต้องอยู่ใต้อำนาจปกครองของบิดามารดา

2.4 บิดามารดามีอำนาจในการจัดการทรัพย์สินของบุตรผู้เยาว์ โดยในระหว่างที่บุตรยังเป็นผู้เยาว์อยู่นั้น

การรับบุตรบุญธรรม

1. หลักเกณฑ์และคุณสมบัติในการขอรับบุตรบุญธรรม

1.1. ผู้รับบุตรบุญธรรม ต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 25 ปีและต้องมีอายุมากกว่าผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรมอย่างน้อย 15 ปี

1.2. ผู้เป็นบุตรบุญธรรม จะต้องมิใช่มีอายุต่ำกว่า 15 ปีและถ้าผู้จะเป็นบุตรบุญธรรมยังไม่บรรลุนิติภาวะจะต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลดังต่อไปนี้

- 1) มีบิดาและมารดา จะต้องได้รับความยินยอมทั้งบิดาและมารดา
- 2) มีเฉพาะบิดาหรือมารดา จะต้องได้รับความยินยอมเฉพาะเท่าที่มี
- 3) ในกรณีที่ไม่มีผู้ใดให้ความยินยอม สามารถร้องขอต่ออัยการเพื่อดำเนินการร้องขอต่อศาลเพื่อให้ศาลมีคำสั่งให้มีการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมได้

4) ผู้เยาว์ถูกทอดทิ้งและอยู่ในความดูแลของสถานพยาบาลหรือสถาบันซึ่งทางราชการหรือองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นรับรองในการจัดตั้งขึ้นหรืออยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูของบุคคลใดมาเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 1 ปี ต้องได้รับความยินยอมของผู้รับผิดชอบในกิจการสถานพยาบาลหรือของบุคคลดังกล่าว

1.3. กรณีมีคู่สมรส ไม่ว่าผู้จะรับบุตรบุญธรรมหรือผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรมถ้ามีคู่สมรสจะต้องได้รับความยินยอมจากคู่สมรสก่อนแต่หากมีเหตุอย่างหนึ่งอย่างใดดังนี้ต้องร้องขอต่อศาลให้มีคำอนุญาตแทนคือ

- 1) คู่สมรสไม่สามารถแสดงเจตนาให้ความยินยอมได้
- 2) คู่สมรสไปจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่และไม่มีใครได้รับข่าวคราวเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 1 ปี

1.4. ห้ามเป็นบุตรบุญธรรมซ้ำซ้อน ผู้เยาว์เป็นบุตรบุญธรรมของบุคคลใดอยู่จะเป็นบุตรบุญธรรมของบุคคลอื่นอีกในขณะเดียวกันไม่ได้ เว้นแต่จะเป็นบุตรบุญธรรมของคู่สมรสของผู้รับบุตรบุญธรรมนั้น

2. ขั้นตอนในการติดต่อขอจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรม

2.1 กรณีบุตรบุญธรรมบรรลุนิติภาวะ

1) ผู้ที่จะรับบุตรบุญธรรมและบุตรบุญธรรมยื่นคำร้องต่อนายทะเบียนอำเภอ กิ่งอำเภอ หรือสำนักทะเบียนเขตแห่งใดก็ได้

2) ผู้รับบุตรบุญธรรมและบุตรบุญธรรมที่มีคู่สมรส ต้องนำคู่สมรสมาให้ความยินยอม

2.2 กรณีบุตรบุญธรรมเป็นผู้เยาว์

1) ผู้ที่รับเด็ก เป็นบุตรบุญธรรมที่มีภูมิลำเนาในกรุงเทพมหานคร (รวมทั้งชาวต่างประเทศ) ให้ยื่นคำขอ ณ ศูนย์อำนวยความสะดวก เป็นบุตรบุญธรรม (กรมประชาสงเคราะห์) และสำหรับผู้มีภูมิลำเนาในจังหวัดอื่นยื่นคำขอต่อนายทะเบียน ณ ที่ว่าการอำเภอ กิ่งอำเภอหรือที่ทำการประชาสงเคราะห์จังหวัดพร้อมหนังสือยินยอมจากบุคคลผู้มีอำนาจให้ความยินยอม

ชาวต่างประเทศ ที่มีภูมิลำเนาถาวรอยู่ในต่างประเทศให้ยื่นคำขอผ่านหน่วยงานประชาสงเคราะห์หรือองค์การสังคมสงเคราะห์ที่รัฐบาลของประเทศนั้นมอบหมายให้ดำเนินการในเรื่องบุตรบุญธรรม

เมื่อได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมแล้วให้ผู้ที่จะรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมยื่นคำร้องขอจดทะเบียนต่อนายทะเบียนดังกล่าว

ผู้ที่จะรับเด็ก เป็นบุตรบุญธรรมมีคู่สมรส ต้องนำคู่สมรสมาให้ความยินยอม

เด็กที่จะเป็น บุตรบุญธรรม อายุไม่ต่ำกว่า 15 ปี ต้องลงนามในช่องผู้ร้องขอจดทะเบียนด้วย

2.3 หลักฐานที่ต้องนำไปแสดง

- 1) บัตรประจำตัว ประชาชน
- 2) หนังสืออนุมัติจากคณะกรรมการการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมในกรณีบุตรบุญธรรมเป็นผู้เยาว์

3.ประโยชน์ที่เกิดจากการจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม

3.1 บุตรบุญธรรม มีสิทธิใช้ชื่อสกุลและมีสิทธิรับมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรมแต่ผู้รับบุตรบุญธรรมไม่มีสิทธิรับมรดกของบุตรบุญธรรม

3.2 ผู้รับบุตรบุญธรรม มีอำนาจปกครองให้ความอุปการะเลี้ยงดูบุตรบุญธรรมและถือว่าบุตรบุญธรรมเป็นผู้สืบสันดานของ ผู้รับบุตรบุญธรรมเสมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายนับแต่วันจดทะเบียน

3.2 บิดามารดาโดยกำเนิด หมดอำนาจปกครองนับแต่วันจดทะเบียนแต่ไม่ขาดจากการเป็นบิดามารดาและบุตรบุญธรรมไม่สูญเสียสิทธิและหน้าที่ในครอบครัวที่กำเนิดมา

คำถามท้ายบท

1. การหมั้น หมายความว่าอย่างไร
2. ของหมั้น คืออะไร
3. สิ้นสอด หมายความว่าอย่างไร
4. การเลิกสัญญาหมั้น เกิดขึ้นได้โดยวิธีใดบ้าง

5. เงื่อนไขในการสมรสมีอะไรบ้าง
6. การสมรสที่ชอบด้วยกฎหมายต้องทำอะไร จงอธิบาย
7. สิ้นส่วนตัว คืออะไร และมีอะไรบ้าง
8. สิ้นสมรส คืออะไร และมีอะไรบ้าง
9. การสิ้นสุดแห่งการสมรส มีกรณีใดบ้าง
10. กรณีใดบ้างที่บุตรจะเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของบิดา จงอธิบายพร้อมยกตัวอย่าง
11. หลักการรับบุตรบุญธรรมมีอะไรบ้าง จงอธิบาย

เอกสารอ้างอิง

- จิตติ ดิงศภัทีย์. (2526). **กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบุคคล**. พิมพ์ครั้งที่ 5 แก้ไขเพิ่มเติม.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ์. (2551). **กฎหมายเบื้องต้นทางธุรกิจ**. พิมพ์ครั้งที่ 12 กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประสพสุข บุญเดช. (2543). **คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ครอบครัว**. พิมพ์
ครั้งที่ 12 กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ.
- <http://www.dopa.go.th/dload/mog13.htm>

บทที่ 6

กฎหมายเมื่อสิ้นอายุขัย

เมื่อบุคคลได้ถึงแก่ความตาย ทรัพย์สินของบุคคลนั้นย่อมตกทอดแก่ทายาทหรือผู้มีสิทธิตามกฎหมาย ซึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 ได้กำหนดไว้เกี่ยวกับทรัพย์สินของผู้ตายไว้ เมื่อบุคคลได้ถึงแก่ความตาย กองมรดกของผู้ตาย ได้แก่ ทรัพย์สินทุกชนิดของผู้ตาย ตลอดทั้งสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบต่างๆ เว้นแต่ตามกฎหมายหรือว่าโดยสภาพแล้วเป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้ มรดกจึงเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อเจ้ามรดกตายแล้ว ไม่ว่าจะเป็นการตายโดยธรรมชาติ เช่น แก่ตาย ป่วยตาย ถูกฆ่าตาย ฆ่าตัวตายหรือการตายโดยกฎหมายที่เรียกว่าการสาบสูญ ทั้งนี้เจ้ามรดกต้องเป็นบุคคลธรรมดาเท่านั้น เมื่อบุคคลถึงแก่ความตาย และรวมถึงการเขียนพินัยกรรมไว้เพื่อตายด้วยซึ่งเป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 และนอกจากนี้ถ้าผู้ตายได้ทำสัญญาประกันชีวิตหรือประกันสุขภาพก็ให้ไปตามข้อตกลงที่ระบุไว้ในสัญญา กรณีผู้ตายเป็นข้าราชการต้องได้รับสิทธิประโยชน์ตามที่กฎหมายว่าด้วยการรับบำเหน็จ บำนาญ สำหรับข้าราชการนั้นกำหนดไว้ ดังจะกล่าวต่อไปนี้

บำเหน็จ บำนาญ

เมื่อบุคคลถึงแก่ความตายในขณะที่รับราชการ ทรัพย์สินสิทธิของบุคคลนั้นย่อมตกทอดแก่ทายาทหรือผู้มีสิทธิตามกฎหมายที่ส่วนงานราชการได้กำหนดไว้เฉพาะ โดยจะได้รับเงินจากทางราชการ ได้แก่ บำเหน็จตกทอด บำนาญ

1. บำเหน็จตกทอด

บำเหน็จตกทอด หมายถึง เงินที่รัฐจ่ายเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนให้แก่ทายาทของข้าราชการหรือทหารกองหนุนมีเบี้ยหวัดหรือผู้รับบำนาญถึงแก่ความตายซึ่งจ่ายเป็นเงินครั้งเดียว

2. กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง

- พระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการ พ.ศ. 2494 และที่แก้ไขเพิ่มเติม
- พระราชบัญญัติกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ พ.ศ. 2539 และที่แก้ไขเพิ่มเติม
- ระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการขอรับและการจ่ายบำเหน็จบำนาญข้าราชการ พ.ศ. 2527 และที่แก้ไขเพิ่มเติม
- พระราชบัญญัติรับราชการทหาร พ.ศ. 2497
- ข้อบังคับกระทรวงกลาโหมว่าด้วยเงินเบี้ยหวัด พ.ศ. 2495

6. ข้อบังคับทหารว่าด้วยการแบ่งประเภททหารสัญญาบัตรที่ 1/165362482

7. หนังสือกระทรวงการคลังด่วนที่สุดที่ กค. 042.9/ว. 2552 ลงวันที่ 29 มิถุนายน 2552 เรื่อง การขอรับและการจ่ายเบี้ยหวัดบำเหน็จบำนาญและเงินอื่นในลักษณะเดียวกันผ่านระบบบำเหน็จบำนาญ

8. หนังสือกรมบัญชีกลางด่วนที่สุดที่ กคค. 42.9 /ว 26 ลงวันที่ 16 มิถุนายน 2552 เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการหักเบี้ยเงินเบี้ยหวัดบำเหน็จบำนาญและเงินอื่นในลักษณะเดียวกันเพื่อชำระหนี้

3. บำเหน็จตกทอด แบ่งออกเป็นสองประเภท คือ

3.1 บำเหน็จตกทอดกรณีข้าราชการประจำหรือทหารกองหนุนมีเบี้ยบำนาญถึงแก่ความตาย หมายถึงข้าราชการตายในระหว่างรับราชการหรือทหารกองหนุนมีเบี้ยหวัดตาย ถ้าความตายนั้นไม่ได้เกิดจากการประพฤตชั่วอย่างร้ายแรงของตนเอง

3.2 บำเหน็จตกทอดกรณีผู้รับบำนาญถึงแก่ความตายหมายถึงผู้รับบำนาญปกติหรือผู้มีสิทธิจะได้รับบำนาญปกติหรือผู้รับบำนาญพิเศษเหตุทุพพลภาพถึงแก่ความตาย

4. ผู้มีสิทธิได้รับบำเหน็จตกทอด

4.1. บุตรได้รับสองส่วนถ้าผู้ตายมีบุตรตั้งแต่สามคนขึ้นไปให้ได้รับสามส่วน

4.2. สามหรือภรรยาได้รับหนึ่งส่วน

4.3. บิดามารดาหรือบิดาหรือมารดาที่มีชีวิตอยู่ได้รับหนึ่งส่วน

4.4. กรณีไม่มีทายาทตามข้อหนึ่งถึงข้อสามให้พิจารณาจ่ายให้แก่บุคคลซึ่งผู้ตายได้แสดงเจตนาไว้ตามแบบและวิธีการที่กระทรวงการคลังกำหนดและได้ยื่นต่อส่วนราชการเจ้าสังกัดก่อนถึงแก่ความตาย

ข้อสังเกต : กรณีที่ไม่มีผู้รับบำนาญตกทอดตามข้อหนึ่งถึงสี่หรือบุคคลนั้นได้ตายไปก่อนให้สิทธิในบำเหน็จตกทอดนั้นเป็นอันยุติลง

5. การนับเวลาราชการสำหรับคำนวณบำเหน็จตกทอด

ข้าราชการประจำถึงแก่ความตาย

5.1. การนับ เวลาระหว่างที่รับราชการตามปกติ

5.1.1 เริ่มนับตั้งแต่วันเข้ารับราชการโดยได้รับเงินเดือนจากงบประมาณประเภทเงินเดือนในอัตราสามัญ แต่ไม่ก่อนวันครบ 18 ปีบริบูรณ์จนถึงแก่ความตาย

5.1.2 ข้าราชการวิสามัญที่มีบทบัญญัติของกฎหมายให้ยกฐานะหรือเปลี่ยนฐานะเป็นข้าราชการพลเรือนสามัญที่มีสิทธิได้รับบำเหน็จบำนาญเช่นข้าราชการวิสามัญตำแหน่งผดุงครรภ์หรือข้าราชการพลเรือนสามัญตำแหน่งที่ทำหน้าที่เช่นเดียวกับข้าราชการพลเรือนสามัญ

หมายเหตุ : - หากข้าราชการหรือลูกจ้างประจำตายในระหว่างละทิ้งหน้าที่ราชการขาดราชการโดยไม่มีเหตุผลอันควรหรือหนีราชการห้ามมิให้จ่ายเงินช่วยเหลือพิเศษ

- การขอรับเงินช่วยเหลือให้ขอมภายใน 12 เดือนถ้าไม่ได้ระบุให้ใครคู่สมรสบุตรบิดามารดา

6. การคำนวณบำเหน็จตกทอด

6.1. กรณีข้าราชการประจำหรือทหารกองหนุนมีเบี้ยหวัดถึงแก่ความตาย

สูตรคำนวณ

บำเหน็จตกทอด = เงินเดือนเดือนสุดท้าย × เวลาราชการ(ปี)

สำหรับผู้ที่ไม่ได้เป็นสมาชิก กบข เวลาราชการเศษของปีถ้าถึงหกเดือนให้นับเป็นหนึ่งปี

สำหรับสมาชิก กบข เวลาราชการเศษของปีให้นับเป็นเดือนและวัน

สำหรับทหารกองหนุนมีเบี้ยหวัด เงินเดือนเดือนสุดท้าย หมายถึง เงินเดือนเดือนสุดท้ายก่อนออกรับเบี้ยหวัด (หากมีการปรับเงินเดือนตามมติคณะรัฐมนตรีให้ปรับฐานเงินเดือนเช่นเดียวกับการขอรับบำเหน็จบำนาญย้ายประเภท)

6.2. กรณีผู้รับบำนาญตาย

- สูตรการคำนวณ (ผู้รับบำนาญตายก่อนวันที่ 1 ก.พ. 2551)

บำเหน็จตกทอด = บำนาญ × 30 - บำเหน็จดำรงชีพที่ได้รับไปแล้ว

- สูตรคำนวณ (ผู้รับบำนาญตั้งแต่วันที่วันที่ 1 ก.พ. 2551 เป็นต้นไป)

บำเหน็จตกทอด = (บำนาญ+ช.ค.บ) × 30 - บำเหน็จดำรงชีพที่ได้รับไปแล้ว

ข้อสังเกต : สำหรับการคำนวณเงินบำเหน็จตกทอดรายได้ได้ผลเป็นยอดเงินบำเหน็จตกทอดไม่ถึง 3,000 บาทให้จ่ายเป็นเงินบำเหน็จตกทอด 3,000 บาท

หมายเหตุ: คณะคสช.อยู่ระหว่างการพิจารณาให้ได้รับจากไม่ถึง 9,000 บาทให้ได้รับ 9,000 บาท

7. การจ่ายเงินช่วยเหลือพิเศษในกรณีที่ข้าราชการถึงแก่ความตาย

7.1 ข้าราชการผู้ใดถึงแก่ความตายในระหว่างรับราชการให้จ่ายเงินช่วยเหลือพิเศษจำนวนสามเท่าของเงินเดือนเต็มเดือนที่ข้าราชการผู้นั้นมีสิทธิ์ได้รับในเดือนที่ถึงแก่ความตายและหากข้าราชการผู้นั้นมีสิทธิ์ได้รับเงินเพิ่มพิเศษค่าวิชาเงินประจำตำแหน่งที่ต้องฝ่าอันตรายเป็นปกติเงินเพิ่มพิเศษสำหรับการสู้รบและเงินเพิ่มพิเศษสำหรับการปราบปรามผู้กระทำความผิดให้รวมเงินดังกล่าวกับเงินเดือนเพื่อคำนวณเป็นเงินช่วยเหลือพิเศษจำนวนสามเท่าด้วยตามมาตรา 23

7.2 เงินช่วยเหลือพิเศษ ตามมาตรา 23 ให้จ่ายแก่บุคคลซึ่งข้าราชการผู้ตายแสดงเจตนาโดยทำเป็นหนังสือยื่นต่อส่วนราชการเจ้าสังกัดตามแบบที่กระทรวงการคลังกำหนด

ถ้าข้าราชการผู้ตายมิได้แสดงเจตนาไว้ตามวรรคหนึ่งหรือบุคคลซึ่งข้าราชการผู้ตายแสดงเจตนาไว้ก่อนตายข้าราชการผู้ตายหรือก่อนมีการจ่ายเงินให้จ่ายแก่ บุคคลตามลำดับดังนี้หนึ่งคู่สมรสสอง บพสามบิดามารดา

เมื่อปรากฏว่าบุคคลในลำดับก่อนตามวรรคสองมีชีวิตอยู่บุคคลในลำดับถัดไปไม่มีสิทธิได้รับเงินช่วยเหลือพิเศษ

ถ้าผู้มีสิทธิรับเงินช่วยเหลือพิเศษตามวรรคสองในลำดับเดียวกันมีหลายคนให้จ่ายแก่ผู้ซึ่งบุคคลในลำดับนั้นมอบหมายเป็นหนังสือหรือบุคคลหนึ่งบุคคลใดที่จัดการศพตามมาตรา 24

7.3 การขอรับเงินช่วยเหลือพิเศษให้กระทำภายในเวลาหนึ่งปีนับแต่วันที่ข้าราชการผู้ซึ่งมีสิทธิรับเงินเดือนตายเว้นแต่กรณีผู้นั้นเป็นผู้ถูกสั่งพักราชการผู้ถูกสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อนหรือผู้อุทธรณ์คำสั่งลงโทษระยะเวลาหนึ่งปีให้นับแต่วันที่การถูกสั่งพักราชการการออกจากราชการไว้ก่อนหรือการอุทธรณ์คำสั่งลงโทษสิ้นสุดลงแล้วแต่กรณีกรณีเป็นไปตามมาตรา 25

7.4 ในกรณีที่ทางราชการมีความจำเป็นต้องเข้าจัดการศพข้าราชการผู้ตายเพราะไม่มีผู้ใดเข้าจัดการในเวลางานควรให้ทางราชการหักค่าใช้จ่ายจากเงินช่วยเหลือพิเศษได้เท่าที่จ่ายจริงและมอบส่วนที่เหลือให้แก่ผู้มีสิทธิ ตามมาตรา 24

กองมรดกของผู้ตาย

กองมรดกของผู้ตาย ได้แก่ ทรัพย์สินทุกชนิดของผู้ตาย ตลอดทั้งสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบต่างๆ เว้นแต่ตามกฎหมายหรือว่าโดยสภาพแล้วเป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้ ตามมาตรา 1600 ดังนั้นแล้วกองมรดกของผู้ตายจึงแบ่งเป็นทรัพย์สิน สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบของผู้ตาย ดังนี้

1. ทรัพย์สิน

ทรัพย์สินทุกชนิดที่เป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ตาย เช่น ที่ดิน บ้าน อาคาร ตึก สัตว์เลี้ยง รถยนต์ เครื่องประดับ เงินสดในธนาคาร ลิขสิทธิ์ เครื่องหมายการค้า สิทธิบัตร เป็นต้น

2. สิทธิของผู้ตาย

สิทธิของผู้ตายที่เป็นมรดก คือ สิทธิเรียกร้องในฐานะเป็นเจ้าของหนี้ตามสัญญา หรือตามสัญญาซื้อขายที่ผู้ซื้อไม่มีสิทธิได้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน หากผู้ซื้อตายสิทธินั้นก็ตกทอดแก่ทายาท แต่ถ้าเป็นสิทธิเฉพาะตัวไม่ตกทอดแก่ทายาท เช่น สิทธิตามสัญญาเช่าเมื่อผู้เช่าตายสัญญาเช่าระงับ ไม่ตกทอดแก่ทายาท ในการใช้สอยอยู่อาศัยแทนผู้ตาย

3. หน้าที่ของผู้ตาย

หน้าที่ของผู้ตายที่เป็นมรดก คือ หน้าที่ของลูกหนี้ที่ต้องกระทำเพื่อชำระหนี้ เช่น สัญญาซื้อขาย ผู้ขายมีหน้าที่ส่งมอบทรัพย์สินให้แก่ผู้ซื้อ ถ้าผู้ขายตายทายาทมีหน้าที่ต้องส่งมอบทรัพย์สินให้แก่ผู้ซื้อตามสัญญาซื้อขาย ดังนั้นหน้าที่ในการส่งมอบตกทอดแก่ทายาท

4. ความรับผิดที่เป็นมรดก

ความรับผิดที่เป็นมรดก เช่น เมื่อเจ้ามรดกทำละเมิดผู้อื่นแล้วตาย ทายาทที่รับมรดกต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้ถูกทำละเมิดด้วย หรือทายาทของผู้ขายต้องรับผิดชอบในการรอนสิทธิ รับผิดในความชำรุดบกพร่องของทรัพย์สินที่ผู้ตายส่งมอบให้แก่ผู้ซื้อ

อย่างไรก็ตาม สิทธิหน้าที่ และความรับผิดบางอย่างของผู้ตายไม่สามารถตกทอดแก่ทายาทได้ หากว่าตามกฎหมายหรือว่าโดยสภาพแล้วเป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้ เช่น การหมั้น ถ้าคู่หมั้นถึงแก่ความตายทายาทจะรับมรดกเข้าเป็นคู่หมั้นแทนไม่ได้ สิทธิอาศัยกฎหมายกำหนดห้ามโอนแก่กัน แม้จะโดยทางมรดกก็ตาม หรือสิทธิตามสัญญาเช่าทรัพย์สินก็ไม่ตกทอดแก่ทายาท เพราะเมื่อผู้เช่าตายสัญญาเช่าระงับทั้งนี้สัญญาเช่าทรัพย์สินเป็นสัญญาเฉพาะตัวคำนึงถึงคุณสมบัติของผู้เช่า เป็นต้น ทั้งนี้ความรับผิดของทายาทจะมีขอบเขตจำกัดเพราะกฎหมายกำหนดว่าทายาทไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบเกินกว่าทรัพย์สินมรดกที่ตกทอดได้แก่ตน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1601 เช่น ผู้ตายมีทรัพย์สินมรดกเป็นบ้าน ราคา 3 ล้านบาท รถยนต์ราคา 8 แสนบาท ที่ดินราคา 4 ล้านบาท และมีหนี้สินอีก 10 ล้านบาท กรณีเช่นนี้ ทายาทจะไม่ต้องรับผิดชอบในหนี้ 10 ล้านบาททั้งหมด เพียงแต่นำทรัพย์สินมรดกที่ตกทอดได้แก่ตนมาชำระหนี้เท่านั้น คือจำนวน 7.8 ล้านบาทเท่านั้น จะไม่ต้องรับผิดชอบเกินกว่านี้

การตกทอดของมรดกแก่ทายาท

มรดกจะตกทอดแก่ทายาท เมื่อเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย ไม่ว่าจะเป็นการป่วยตาย ถูกฆ่าตาย หรือแก่ตาย ก็ตามถือว่าถึงแก่ความตายตามธรรมชาติแล้ว ความตายในที่นี้หมายความรวมถึง ความตายซึ่งตามกฎหมายถือว่าบุคคลนั้นได้ตายแล้วด้วย เรียกว่า “การสาบสูญ” ได้แก่ การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ไปจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่เป็นระยะเวลาถึง 5 ปี โดยไม่มีใครทราบแน่ชัดว่าเป็นตายร้ายดีอย่างไร หรือการที่บุคคลหนึ่งได้ไปอยู่ในสมรภูมิสงคราม หรือกรณีเครื่องบินตก เรืออัปปางลง หรือไปตกอยู่ในภยันตรายอื่นในแบบเดียวกัน เช่น แผ่นดินไหว ภูเขาไฟระเบิดแล้วหาตัวไม่พบ กรณีดังกล่าวนี้เมื่อระยะเวลาผ่านไปแล้วเป็นเวลา 2 ปี นับแต่สงครามได้สิ้นสุดลงแล้วหรือนับแต่เมื่อภยันตรายนั้นๆ ได้ผ่านพ้นไปแล้ว ไม่มีใครทราบว่าบุคคลนั้นเป็นตายร้ายดีอย่างไร ถือว่าบุคคลนั้นถึงแก่ความตาย แต่จะถือว่าตายโดยการสาบสูญก็ต่อเมื่อศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญแล้ว จึงจะถือว่าถึงแก่ความตายโดยผลของกฎหมาย ดังนั้นเมื่อเจ้ามรดก

ถึงแก่ความตายทำให้ทรัพย์สินมรดกของผู้ตายตกทอดแก่ทายาททันทีโดยที่ทายาทไม่จำเป็นต้องไปรับทรัพย์สินนั้นมายึดถือเอาไว้เสียก่อน หรือไม่ต้องไปจดทะเบียน เรียกว่าเป็นการได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ในกองมรดกโดยผลของกฎหมายทันทีที่เจ้ามรดกตาย

เมื่อบุคคลใดต้องถึงแก่ความตายดังกล่าว กองมรดกของบุคคลนั้นย่อมต้องตกทอดแก่ทายาทโดยสิทธิตามกฎหมายหรือโดยพินัยกรรม ซึ่งทายาทที่มีสิทธิตามกฎหมาย เรียกว่า “ทายาทโดยธรรม” ส่วนทายาทที่มีสิทธิตามพินัยกรรม เรียกว่า “ผู้รับพินัยกรรม” ตามมาตรา 1603 ดังนั้น เมื่อบุคคลใดถึงแก่ความตายโดยไม่ได้ทำพินัยกรรมไว้ มรดกของบุคคลนั้นจะตกทอดแก่ทายาทโดยธรรมที่มีทายาทตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ แต่หากมีการทำพินัยกรรมไว้ยกทรัพย์สินมรดกตามที่ระบุไว้ในพินัยกรรมก็จะตกทอดแก่ทายาทโดยพินัยกรรม หากเหลือทรัพย์สินที่ไม่ได้ระบุไว้ในพินัยกรรมถึงจะตกทอดแก่ทายาทโดยธรรม

ทายาท

บุคคลที่จะเป็นทายาทซึ่งมีสิทธิได้รับมรดกนั้น ถ้าเป็นทายาทโดยธรรมต้องเป็นบุคคลธรรมดา และบุคคลธรรมดาที่จะเป็นทายาทโดยธรรมได้ต้องมีสภาพบุคคล ซึ่งสภาพบุคคลนั้นย่อมมีขึ้นตั้งแต่เมื่อบุคคลนั้นได้คลอดออกมาแล้วอยู่รอดเป็นทารก อนึ่งการเป็นทายาทดังกล่าว หมายความว่า ทารกที่อยู่ในครรภ์ของหญิงด้วย หากหญิงนั้นได้คลอดทารกออกมาภายใน 310 วัน นับแต่เวลาที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตาย ทารกนั้นก็จะมีสิทธิได้รับมรดกของเจ้ามรดก ตามมาตรา 1604 เช่น นายเอกและนางตรีเป็นสามีภริยากันโดยชอบด้วยกฎหมาย ขณะที่นายเอก มีชีวิตอยู่ นางตรีตั้งครรภ์ แล้วต่อมา นายเอกได้เสียชีวิตลง มีเงินมรดกอยู่ 2 ล้านบาท ดังนี้ ถ้านางตรีคลอดลูกออกมาภายใน 310 วัน นับแต่เวลาที่นายเอกตาย ลูกของนางตรี ต้องถือว่าเป็นทายาทของนายเอก มีสิทธิได้รับมรดกของนายเอกด้วย

ส่วนทายาทโดยพินัยกรรมนั้นจะเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ได้ เช่น เป็นทายาทโดยธรรม ลำดับที่ 1-6 เป็นสามีภริยาโดยชอบหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือแม้กระทั่งเป็นคนอื่นก็ได้ เป็นห้างหุ้นส่วนสามัญ ห้างหุ้นส่วนจำกัด บริษัทจำกัด บริษัทมหาชนจำกัด มูลนิธิ สมาคม หรือวัดก็ได้ แต่ต้องไม่เป็นทรัพย์สินของเจ้ามรดก เช่น นายเอกทำพินัยกรรมยกเงินสด 10 ล้านบาทให้กับสุนัขแสนรู้ของตนเอง ก่อนตายย่อมไม่มีผลตามกฎหมาย

ทายาทโดยธรรมกับการได้รับมรดก

ทายาทโดยธรรม ได้แก่ ญาติและคู่สมรส ในกรณีญาติของผู้ตายนั้นมิใช่ทุกคนจะมีสิทธิได้รับมรดก เพราะกฎหมายได้บัญญัติให้ญาติที่สนิทสนมกับผู้ตายเท่านั้นที่มีสิทธิได้รับมรดก โดยญาติที่สนิทที่สุดได้รับมรดกไปก่อนตาม “หลักสนิทตัดห่าง” ส่วนญาติที่สนิทรองลงมาจะมีสิทธิได้รับมรดกก็ต่อเมื่อ

ญาติสนิทในลำดับต้นไม่มี ส่วนคู่สมรสนั้นจะมีสิทธิได้รับมรดกเสมอตามส่วนที่มากน้อยตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ แต่ทั้งนี้คู่สมรสนั้นจะต้องเป็นคู่สมรสที่ถูกต้องตามกฎหมาย กล่าวคือ ต้องได้จดทะเบียนสมรสกันโดยชอบด้วยกฎหมาย

1. ทายาทโดยธรรมที่มีสิทธิได้รับมรดก

ทายาทโดยธรรมที่มีสิทธิได้รับมรดก ซึ่งมีทั้งหมด 6 ลำดับด้วยกันในแต่ละลำดับนั้นมีสิทธิได้รับมรดกก่อนหลังตามลำดับ ดังต่อไปนี้

- 1.1 ผู้สืบสันดาน คือ ลูก หลาน เหลน ลื้อ
- 1.2 บิดา มารดา
- 1.3 พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน
- 1.4 พี่น้องร่วมแต่บิดามารดาเดียวกัน
- 1.5 ปู่ ย่า ตา ยาย
- 1.6 ลุง ป้า น้า อา

ในกรณีคู่สมรสที่ถูกต้องตามกฎหมายที่ยังมีชีวิตอยู่นั้น ก็เป็นทายาทโดยธรรมและมีสิทธิได้รับส่วนแบ่งในมรดกของผู้ตาย ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ในมาตรา 1635

2. การแบ่งทรัพย์สินมรดกระหว่างทายาทโดยธรรมในลำดับและชั้นต่าง ๆ

การแบ่งทรัพย์สินมรดกระหว่างทายาทโดยธรรมในลำดับและชั้นต่างๆ ดังนี้ คือ

2.1 ถ้าเจ้ามรดกมีทายาทโดยธรรมในลำดับและชั้นต่างๆ หลายชั้น เช่น มีลูก พี่น้อง ปู่ย่า ตายาย ลุง ป้า น้า อา ในกรณีนี้ ทายาทโดยธรรมในลำดับต้นจะได้รับมรดกไปก่อน ส่วนทายาทโดยธรรมในลำดับรองลงมาไม่มีสิทธิได้รับมรดกตามหลักสนิทตัดห่าง เว้นแต่กรณีทายาทโดยธรรมลำดับที่ 1 ผู้สืบสันดานจะไม่ตัดทายาทลำดับที่ 2 บิดามารดา

2.2 กรณีที่ผู้ตายมีคู่สมรสที่ถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งยังมีชีวิตอยู่ แม้ผู้ตายจะมีทายาทโดยธรรมในลำดับใดก็ตาม คู่สมรสของผู้ตายมีสิทธิได้รับมรดกเสมอ ส่วนจะได้ส่วนแบ่งเป็นจำนวนเท่าใด ต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ในมาตรา 1635 ดังจะกล่าวต่อไปนี้

2.2.1 ถ้าผู้ตายมีทายาทโดยธรรมในลำดับที่ 1 คือ ผู้สืบสันดาน และมีคู่สมรส กรณีเช่นนี้ คู่สมรสมีสิทธิได้รับมรดกเสมือนว่าตนเป็นบุตรของผู้ตาย กล่าวคือ ในกรณีนี้คู่สมรสได้รับส่วนแบ่งเท่ากับบุตรของผู้ตายนั่นเอง

2.2.2 ถ้าผู้ตายมีทายาทโดยธรรมในลำดับที่ 3 คือ พี่น้องร่วมบิดา มารดาเดียวกันหรือมีทายาทโดยธรรมในลำดับที่ 2 คือ บิดามารดา และผู้ตายมีคู่สมรสซึ่งยังมีชีวิตอยู่ กรณีเช่นนี้ คู่สมรสมีสิทธิได้รับมรดกครึ่งหนึ่ง

2.2.3 ถ้าผู้ตายมีทายาทโดยธรรมลำดับที่ 4 คือ พี่น้องร่วมบิดาหรือร่วมมารดาเดียวกันหรือมีทายาทโดยธรรมลำดับที่ 5 คือ ปู่ ย่า ตา ยาย หรือมีทายาทโดยธรรมลำดับที่ 6 คือ ลูก ป้า น้า อา และมีคู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่ กรณีเช่นนี้ คู่สมรสมีสิทธิได้รับมรดก 2 ใน 3 ส่วน

2.2.4 ถ้าผู้ตายไม่มีทายาทโดยธรรมอยู่เลย คงมีแต่คู่สมรสเท่านั้น กรณีนี้คู่สมรสได้รับมรดกทั้งหมด

2.3 ในกรณีที่มีทายาทโดยธรรมในลำดับเดียวกันหลายคน ทายาทโดยธรรมเหล่านั้นจะได้รับมรดกคนละส่วนเท่าๆกัน แต่ถ้ามีทายาทโดยธรรมคนเดียว ทายาทโดยธรรมคนนั้นมีสิทธิได้รับส่วนแบ่งในมรดกทั้งหมดแต่เพียงผู้เดียว ตามมาตรา 1633

2.4 ในกรณีที่มีทายาทโดยธรรมลำดับที่ 1 ผู้สืบสันดานหลายชั้น เช่น เจ้ามรดกมีทั้งลูกทั้งหลาน ลูกมีสิทธิได้รับมรดกก่อน หลานจะไม่มีสิทธิได้รับมรดก เว้นแต่ ลูกจะได้ตายไปก่อนเจ้ามรดก หลานจึงจะเข้ารับมรดกได้โดยการรับมรดกแทนที่

2.5 ทายาทโดยธรรมลำดับที่ 1 คือ ผู้สืบสันดานนั้น ในกรณีที่เป็นบุตร บุตรซึ่งจะมีสิทธิได้รับมรดกจะต้องเป็นบุตรในกรณี ดังต่อไปนี้

2.5.1 บุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย ได้แก่ ต้องเป็นบุตรที่เกิดจากบิดามารดาที่ได้จดทะเบียนสมรสกัน ซึ่งจะเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายทั้งบิดามารดา ถ้ามิได้จดทะเบียนสมรสกัน บุตรนั้นจะเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายเฉพาะของมารดาเท่านั้น และบุตรที่เกิดจากบิดามารดาที่มีได้จดทะเบียนสมรสกันจะเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของบิดาก็ต่อเมื่อบิดามารดาได้จดทะเบียนสมรสกันในภายหลัง หรือบิดาได้จดทะเบียนรับรองว่าบุตรนั้นเป็นบุตรของตน หรือมีคำพิพากษาว่าบุตรนั้นเป็นบุตรของบิดา

2.5.2 บุตรบุญธรรม ซึ่งผู้รับบุตรบุญธรรมได้จดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว

2.5.3 บุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้ว เช่น ชายและหญิงได้เสียกันและคลอดบุตรต่อมาชายรับเด็กไปเลี้ยงดู ให้ใช้นามสกุล อุปการะเลี้ยงดูให้การศึกษา (คำพิพากษาศาลฎีกา 436/2518) บิดามีพฤติการณ์รับรองทารกในครรภ์ว่าเป็นบุตร โดยวิธีจ้างงานเลี้ยงฉลองการตั้งครรภ์ (คำพิพากษาศาลฎีกา 1469/252) นำหญิงไปคลอดที่โรงพยาบาลหมั้นไปเยี่ยมและรับกลับบ้านจนกระทั่งขอให้แพทย์ประจำตำบลตั้งชื่อเด็กที่คลอดให้ (คำพิพากษาศาลฎีกา 535/2509) เป็นต้น

2.6 ในกรณีที่สามีภริยาแยกกันอยู่โดยมิได้หย่าขาดจากกันตามกฎหมาย กรณีเช่นนี้ ทั้งสามีและภริยายังคงมีสิทธิได้รับมรดกซึ่งกันและกันโดยกฎหมายถือว่ายังคงเป็นสามีภริยากันอยู่นั่นเอง

2.7 ผู้รับบุตรบุญธรรมไม่มีสิทธิได้รับมรดกของบุตรบุญธรรม แต่บุตรบุญธรรมมีสิทธิได้รับมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรม และทั้งมีสิทธิได้รับมรดกของบิดามารดาเดิมด้วย

2.8 บุตรบุญธรรมไม่มีสิทธิได้รับมรดกของคู่สมรสของผู้รับบุตรบุญธรรม เว้นแต่คู่สมรสของผู้รับบุตรบุญธรรมจะได้จดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม

2.9 ในกรณีที่ผู้ตายไม่มีทายาทโดยธรรมอยู่เลย และผู้ตายก็ไม่ได้ทำพินัยกรรมไว้ กรณีเช่นนี้ มรดกจะตกทอดให้แก่แผ่นดิน ตามมาตรา 1753

พินัยกรรม

พินัยกรรมเป็นนิติกรรมฝ่ายเดียวที่บุคคลได้แสดงเจตนากำหนดการเผื่อตายในเรื่องทรัพย์สินของตนเองหรือในการต่างๆ อันจะเกิดเป็นผลบังคับได้ตามกฎหมายเมื่อตนตาย เมื่อทำพินัยกรรมถูกต้องตามแบบ พินัยกรรมนั้นจะสมบูรณ์ แต่ผลของพินัยกรรมที่เกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินของผู้ตายที่จะตกให้แก่ผู้รับพินัยกรรมก็ต่อเมื่อผู้ทำพินัยกรรมตายลงเสียก่อน (ทวิเกียรติ มีนะกนิษฐ. 2551: 311) ทั้งนี้บุคคลจะทำพินัยกรรมได้ต้องมีอายุครบ 15 ปีบริบูรณ์ แต่หากอายุไม่ครบ 15 ปีบริบูรณ์ทำพินัยกรรมแม้จะได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมพินัยกรรมนั้นก็ตกเป็นโมฆะตามมาตรา 1703

1. ประเภทของพินัยกรรม

พินัยกรรมนั้น กฎหมายได้กำหนดให้ต้องทำตามแบบ ซึ่งมี 5 ประเภท ดังนี้

1.1 พินัยกรรมแบบธรรมดา ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1656 ผู้ทำพินัยกรรมต้องปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

1.1.1 ต้องทำพินัยกรรมเป็นหนังสือ

1.1.2 พินัยกรรมที่ทำขึ้นนั้น ต้องลงวันที่ เดือน ปี ในขณะที่ทำพินัยกรรมนั้น

1.1.3 ผู้ทำพินัยกรรมต้องลงลายมือชื่อไว้ต่อหน้าพยานอย่างน้อย 2 คนพร้อมกัน ซึ่งพยานที่ลงลายมือชื่อทั้ง 2 คนนั้นต้องลงลายมือชื่อรับรองลายมือชื่อของผู้ทำพินัยกรรมไว้ในขณะนั้น ในกรณีที่ผู้ทำพินัยกรรมเขียนชื่อตนเองไม่เป็นจะลงลายพิมพ์นิ้วมือแทนก็ได้ แต่ต้องมีพยานลงลายมือชื่อรับรองลายพิมพ์นิ้วมืออีก 2 คน

1.1.4 ถ้าจะมีการชูด ลบ ตก เติม หรือการแก้ไขเปลี่ยนแปลงอย่างอื่นในพินัยกรรมนั้น จะต้องทำเป็นหนังสือ ลงวัน เดือน ปี และผู้ทำพินัยกรรมต้องลงลายมือชื่อไว้ต่อหน้าพยานอย่างน้อย 2

คนพร้อมกัน มิฉะนั้น พินัยกรรมส่วนที่แก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้นจะไม่สมบูรณ์ แต่คงเสียไปเฉพาะส่วนนั้นเท่านั้น ไม่ทำให้พินัยกรรมส่วนอื่นเสียไปทั้งฉบับ ทั้งนี้พินัยกรรมแบบธรรมดาแม้ผู้ทำพินัยกรรมจะเขียนหนังสือไม่เป็นก็สามารถทำพินัยกรรมแบบนี้ได้

1.2 พินัยกรรมแบบเขียนเองทั้งฉบับ ผู้ทำพินัยกรรมต้องปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

1.2.1 ผู้ทำพินัยกรรมต้องเขียนพินัยกรรมด้วยลายมือตนเองซึ่งข้อความทั้งหมด จะให้ผู้อื่นเขียนให้มิได้

1.2.2 ผู้ทำพินัยกรรมต้องลงวัน เดือน ปี และลายมือชื่อของตนไว้ในพินัยกรรม

1.2.3 กรณีที่จะมีการชู้ด ลบ ตก เติม หรือการแก้ไขเปลี่ยนแปลงอย่างอื่นในพินัยกรรมนั้นผู้ทำพินัยกรรมจะต้องทำเองแล้วลงลายมือชื่อกำกับ มิฉะนั้นพินัยกรรมส่วนที่แก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้นจะไม่สมบูรณ์

1.3 พินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมือง ทำได้โดยผู้ทำพินัยกรรมต้องไปแจ้งข้อความที่ประสงค์จะให้ลงไว้ในพินัยกรรมต่อนายอำเภอ ต่อหน้าพยานอีกอย่างน้อย 2 คน เพื่อให้นายอำเภอจดข้อความนั้นว่าถูกต้องแล้ว และอ่านให้ผู้ทำพินัยกรรมเข้าใจ ผู้ทำพินัยกรรมและพยานลงชื่อไว้เป็นหลักฐาน ข้อความที่นายอำเภอจดไว้ขึ้น ให้นายอำเภอลงลายมือชื่อ ลงวันที่ เดือน ปี และจดลงด้วยว่าพินัยกรรมนั้นได้ทำขึ้นถูกต้องแล้วทุกประการ แล้วประทับตราตำแหน่งไว้ด้วย ทั้งนี้หากมีการแก้ไข เปลี่ยนแปลง หรือชู้ดลบตกเติมอย่างใด ให้ผู้ทำพินัยกรรม พยานและนายอำเภอลงลายมือชื่อกำกับไว้ มิฉะนั้นพินัยกรรมจะไม่สมบูรณ์

1.4 พินัยกรรมแบบเอกสารลับ ทำได้โดยผู้ทำพินัยกรรมต้องลงลายมือชื่อในพินัยกรรมใส่ซองแล้วปิดผนึก เสร็จแล้วลงลายมือชื่อคาบรอยผนึกนั้น ผู้ทำพินัยกรรมต้องนำพินัยกรรมที่ผนึกนั้นไปแสดงต่อนายอำเภอ และต่อพยานอีกอย่างน้อย 2 คน และให้ถ้อยคำต่อบุคคลเหล่านั้นว่าเป็นพินัยกรรมของตน เมื่อนายอำเภอจดถ้อยคำของผู้ทำพินัยกรรม และวันที่ เดือน ปีที่ทำพินัยกรรมมาแสดงไว้บนซองนั้นและประทับตราตำแหน่งแล้ว ให้นายอำเภอผู้ทำพินัยกรรมและพยานลงลายมือชื่อบนซองนั้น ทั้งนี้หากมีการแก้ไข เปลี่ยนแปลง หรือชู้ดลบตกเติมอย่างใด ให้ผู้ทำพินัยกรรมลงลายมือชื่อกำกับไว้ มิฉะนั้นพินัยกรรมจะไม่สมบูรณ์

1.5 พินัยกรรมแบบทำด้วยวาจา เมื่อมีพฤติการณ์ที่เป็นเหตุให้ผู้ทำพินัยกรรมไม่สามารถทำพินัยกรรมได้ตามแบบใดแบบหนึ่งได้ดังกล่าว เช่น ผู้ทำพินัยกรรมตกอยู่ในอันตรายใกล้ตาย มีโรคระบาด หรือมีสงคราม บุคคลดังกล่าวจะทำพินัยกรรมด้วยวาจาก็ได้โดยผู้ทำพินัยกรรมแสดงความประสงค์จะทำพินัยกรรมต่อหน้าพยาน 2 คน พร้อมกันซึ่งอยู่ ณ ที่นั้น ในกรณีการทำพินัยกรรมดังกล่าวนี้ พยาน 2 คนนั้นต้องไปแสดงตัวต่อนายอำเภอโดยไม่ชักช้า และแจ้งข้อความที่ผู้ทำพินัยกรรมได้สั่งไว้ด้วยวาจา ทั้งต้อง

แจ้งวัน เดือน ปี สถานที่ทำพินัยกรรมและพฤติการณ์พิเศษในขณะนั้นด้วย นายอำเภอต้องจดข้อความที่พยานนำมาแจ้งและพยาน 2 คนนั้นต้องลงลายมือชื่อไว้หรือจะพิมพ์ลายนิ้วมือโดยมีพยาน 2 คนรับรองลายพิมพ์นิ้วมือแทนก็ได้

ในการทำพินัยกรรมจะมีพยานเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยเสมอ กฎหมายจึงกำหนดคุณสมบัติของบุคคลที่จะเป็นพยานไว้ โดยบุคคลต่อไปนี้จะเป็นพยานในพินัยกรรมไม่ได้

1. ผู้ซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะ
2. บุคคลวิกลจริตหรือบุคคลที่ศาลสั่งให้เป็นบุคคลเสมือนไร้ความสามารถ
3. บุคคลที่หูหนวก เป็นใบ้ หรือตาบอดทั้งสองข้าง

2. การเพิกถอนพินัยกรรม

เมื่อผู้ทำพินัยกรรมได้ทำพินัยกรรมขึ้นมาแล้ว ต่อมาไม่ว่าจะด้วยเหตุใดก็ตาม ผู้ทำพินัยกรรมมีความประสงค์ที่จะเพิกถอนพินัยกรรมดังกล่าว ก็สามารถเพิกถอนได้ ดังนี้

2.1 เพิกถอนด้วยการทำลาย หรือขีดฆ่าทั้งหมดหรือบางส่วน

2.2 เพิกถอนด้วยการทำพินัยกรรมฉบับหลัง

2.3 เพิกถอนด้วยการโอนขายหรือจำหน่ายทรัพย์สินซึ่งระบุไว้ในพินัยกรรมด้วยความตั้งใจ เช่น เจ้ามรดกได้ทำพินัยกรรมยกแหวนเพชรให้แก่นางดำ ต่อมาในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่เจ้ามรดกได้ขายแหวนเพชรให้แก่นางขาว หรือได้ทำลายแหวนเพชรด้วยความตั้งใจของตน ถือได้ว่าแหวนเพชรซึ่งเป็นทรัพย์สินตามพินัยกรรมซึ่งจะตกให้แก่นางดำก็เป็นอันถูกเพิกถอนไป

2.4 เพิกถอนเพราะพินัยกรรมฉบับแรกและฉบับหลังมีข้อความขัดกัน ในกรณีเช่นนี้ถือว่าพินัยกรรมฉบับก่อนถูกเพิกถอนโดยพินัยกรรมฉบับหลัง

การจัดแบ่งปันทรัพย์มรดก

เมื่อทราบแล้วว่าทายาทโดยธรรมหรือทายาทโดยพินัยกรรมมีสิทธิได้รับมรดกตามส่วนที่กฎหมายกำหนดอย่างไร เพียงใดแล้ว ก็จะมีการแบ่งปันมรดกให้แก่ทายาทตามส่วนโดยผู้จัดการมรดกหรือตามที่ทายาทตกลงกัน

1. วิธีจัดการมรดก

การจัดการแบ่งปันทรัพย์มรดกจะต้องมีคนที่ทำหน้าที่ดังกล่าว เรียกว่า ผู้จัดการมรดก ซึ่งผู้จัดการมรดกมีสิทธิและหน้าที่ในการทำการอันจำเป็นเพื่อให้การเป็นไปตามคำสั่งแจ้งชัดหรือโดยปริยายแห่งพินัยกรรม และเพื่อจัดการมรดกโดยทั่วไปหรือเพื่อแบ่งปันทรัพย์มรดกตามมาตรา 1719 การตั้ง

ผู้จัดการมรดกนั้น อาจแต่งตั้งบุคคลโดยพินัยกรรมหรือโดยคำสั่งศาล ถ้าตั้งโดยพินัยกรรม ผู้ทำพินัยกรรม จะตั้งบุคคลคนเดียวหรือหลายคนให้เป็นผู้จัดการมรดกก็ได้ ตามมาตรา 1715

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1718 ได้กำหนดไว้ว่า บุคคลต่อไปนี้จะเป็น ผู้จัดการมรดกไม่ได้

- 1.1 ผู้ซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะ
- 1.2 บุคคลวิกลจริต หรือบุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นผู้เสมือนไร้ความสามารถ
- 1.3 บุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นคนล้มละลาย

2. การแบ่งมรดก

ถ้ามีทายาทหลายคน ทายาทเหล่านั้นมีสิทธิและหน้าที่เกี่ยวกับทรัพย์สินมรดกร่วมกันจนกว่าจะ ได้แบ่งมรดกกันเสร็จแล้วตามมาตรา 1745 ในกรณีที่ทายาทคนใดได้รับทรัพย์สินอย่างหนึ่งอย่างใด หรือ ประโยชน์อย่างอื่นใดจากเจ้ามรดกโดยการให้ หรือโดยการอย่างอื่นใด ซึ่งทำให้โดยเสนาหาในระหว่างเวลา ที่เจ้ามรดกยังมีชีวิตอยู่นั้น ไม่ทำให้สิทธิในการแบ่งปันทรัพย์สินมรดกของทายาทคนนั้นเสียไป เช่น นายศิลา เจ้ามรดก มีทรัพย์สินมรดก อยู่คือ ที่ดิน 100 ไร่ มีทายาทโดยธรรมที่มีสิทธิรับมรดกอยู่ 3 คน คือ นายน้ำ นายลม และนายไฟ ในระหว่างที่นายศิลา มีชีวิตอยู่ นายศิลาได้ยกที่ดินให้แก่ นายน้ำ 40 ไร่ โดยเสนาหา ใน กรณีนี้นายน้ำ แม้จะได้รับที่ดินมาแล้ว 40 ไร่ ก็ไม่ทำให้สิทธิในการได้รับส่วนแบ่งจากที่ดิน 60 ไร่ที่เหลือ ของนายศิลาหมดสิ้นไปแต่อย่างใด

ในการแบ่งทรัพย์สินมรดกนั้นอาจกระทำได้ด้วยวิธีการ ดังต่อไปนี้

- 2.1 อาจทำได้โดยทายาทต่างเข้าครอบครองทรัพย์สินเป็นส่วนสัด
- 2.2 โดยการขายทรัพย์สินมรดกแล้วเอาเงินที่ขายได้มาแบ่งปันกันระหว่างทายาท

การจัดแบ่งปันทรัพย์สินมรดก

เมื่อทราบแล้วว่าทายาทโดยธรรมหรือทายาทโดยพินัยกรรมมีสิทธิได้รับมรดกตามส่วนที่กฎหมาย กำหนดอย่างไร เพียงใดแล้ว ก็จะมีการแบ่งปันมรดกให้แก่ทายาทตามส่วนโดยผู้จัดการมรดกหรือตามที่ ทายาทตกลงกัน

1. วิธีจัดการมรดก

การจัดการแบ่งปันทรัพย์สินมรดกจะต้องมีคนที่ทำหน้าที่ดังกล่าว เรียกว่า ผู้จัดการมรดก ซึ่ง ผู้จัดการมรดกมีสิทธิและหน้าที่ในการทำการอันจำเป็นเพื่อให้การเป็นไปตามคำสั่งแจ้งชัดหรือโดยปริยาย แห่งพินัยกรรม และเพื่อจัดการมรดกโดยทั่วไปหรือเพื่อแบ่งปันทรัพย์สินมรดกตามมาตรา 1719 การตั้ง

ผู้จัดการมรดกนั้น อาจแต่งตั้งบุคคลโดยพินัยกรรมหรือโดยคำสั่งศาล ถ้าตั้งโดยพินัยกรรม ผู้ทำพินัยกรรม จะตั้งบุคคลคนเดียวหรือหลายคนให้เป็นผู้จัดการมรดกก็ได้ ตามมาตรา 1715

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1718 ได้กำหนดไว้ว่า บุคคลต่อไปนี้จะเป็น ผู้จัดการมรดกไม่ได้

- 1.1 ผู้ซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะ
- 1.2 บุคคลวิกลจริต หรือบุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นผู้เสมือนไร้ความสามารถ
- 1.3 บุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นคนล้มละลาย

2. การแบ่งมรดก

ถ้ามีทายาทหลายคน ทายาทเหล่านั้นมีสิทธิและหน้าที่เกี่ยวกับทรัพย์สินมรดกร่วมกันจนกว่าจะ ได้แบ่งมรดกกันเสร็จแล้วตามมาตรา 1745 ในกรณีที่ทายาทคนใดได้รับทรัพย์สินอย่างหนึ่งอย่างใด หรือ ประโยชน์อย่างอื่นใดจากเจ้ามรดกโดยการให้ หรือโดยการอย่างอื่นใด ซึ่งทำให้โดยเสนาหาในระหว่างเวลา ที่เจ้ามรดกยังมีชีวิตอยู่นั้น ไม่ทำให้สิทธิในการแบ่งปันทรัพย์สินมรดกของทายาทคนนั้นเสียไป เช่น นายศิลา เจ้ามรดก มีทรัพย์สินมรดก อยู่คือ ที่ดิน 100 ไร่ มีทายาทโดยธรรมที่มีสิทธิรับมรดกอยู่ 3 คน คือ นายน้ำ นายลม และนายไฟ ในระหว่างที่นายศิลา มีชีวิตอยู่ นายศิลาได้ยกที่ดินให้แก่ นายน้ำ 40 ไร่ โดยเสนาหา ใน กรณีนี้ นายน้ำ แม้จะได้รับที่ดินมาแล้ว 40 ไร่ ก็ไม่ทำให้สิทธิในการได้รับส่วนแบ่งจากที่ดิน 60 ไร่ที่เหลือ ของนายศิลาหมดสิ้นไปแต่อย่างใด

ในการแบ่งทรัพย์สินมรดกนั้นอาจกระทำได้ด้วยวิธีการ ดังต่อไปนี้

- 2.1 อาจทำได้โดยทายาทต่างเข้าครอบครองทรัพย์สินเป็นส่วนสัด
- 2.2 โดยการขายทรัพย์สินมรดกแล้วเอาเงินที่ขายได้มาแบ่งปันกันระหว่างทายาท

การทำประกันชีวิตหรือประกันสุขภาพ

ในปัจจุบันสภาพสังคมมีการเปลี่ยนแปลงตลอด ไม่ว่าจะเป็นสภาพเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยีทำ ให้เกิดความเสี่ยงต่อตนเองและบุคคลในครอบครัวได้ ทั้งยังไม่สามารถคาดคะเนได้ว่า จะเกิดภัยอันตราย เมื่อใด การทำสัญญาประกันชีวิตจะช่วยเยียวยาหรือลดความสูญเสียทางการเงินและเศรษฐกิจเนื่องจากการ สูญเสียบุคคลในครอบครัว การประกันชีวิตจะเป็นเครื่องมือในการเยียวยาช่วยเหลือทางการเงิน และเป็น การชดเชยให้แก่ผู้ทำสัญญา สัญญาประกันชีวิต คือ สัญญาที่จะชดใช้เงินจำนวนตามที่ตกลงกันโดย อาศัยความมีชีวิตอยู่ หรือ ความตายของบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นเงื่อนไขในการใช้เงิน การชดใช้ ผลประโยชน์ตามกรมธรรม์ประกันชีวิต ผู้ประกันภัยต้องจ่ายตามจำนวนเงินตามที่ตกลงกันไว้ในสัญญา เงินหรือผลประโยชน์ตามสัญญาประกันชีวิตไม่ใช่ทรัพย์สินมรดกของผู้ตาย เพราะเป็นเงินหรือสิทธิประโยชน์

ที่เกิดขึ้นภายหลังจากที่ผู้ตายถึงแก่ความตามตามหลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยมรดก แต่เป็นเงินที่คู่สัญญาตกลงจ่ายตามสัญญาประกันชีวิตที่กำหนดได้ ดังนั้นผู้ที่รับผลประโยชน์ในกรมธรรม์ต้องเป็นบุคคลที่ถูกระบุไว้ หรือจะระบุทายาทของผู้เอาประกันก็ได้ ถ้าไม่ระบุไว้ก็ให้จ่ายแก่ทายาทของผู้เอาประกันตามหลักกฎหมายลักษณะมรดก(เทียบเคียงการจ่าย)

ความหมาย

สัญญาประกันชีวิต หมายถึง สัญญาที่ผู้รับประกันภัยตกลงจะใช้เงินจำนวนหนึ่งแก่ผู้เอาประกัน หรือผู้สืบทิต เมื่อผู้เอาประกันหรือผู้ถูกเอาประกันถึงแก่ความตายในเวลาหรือมีชีวิตอยู่จนถึงเวลาที่ตกลงกัน โดยผู้เอาประกันตกลงส่งเบี้ยประกันในการนี้ เมื่อผู้เอาประกันถึงแก่ความตายหรืออยู่ถึงเวลาที่กำหนดไว้ ผู้รับประกันจะจ่ายเงินให้แก่ผู้รับประโยชน์ที่ระบุไว้ในกรมธรรม์ โดยอาจจะเป็นบุคคลที่ระบุไว้ โดยเฉพาะเจาะจง หรือระบุว่าจะตกแก่ทายาทก็ได้ ตามหลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 897

สาระสำคัญของสัญญาประกันชีวิต

1. ผู้รับประกันภัย หมายถึง คู่สัญญาฝ่ายที่ตกลงจะใช้จำนวนเงินที่แน่นอนตามที่กำหนดไว้ในสัญญาประกันชีวิตให้แก่ผู้เอาประกันภัย หรือผู้รับประโยชน์ ทั้งนี้เป็นไปตามหลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 862 และตามพระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกันชีวิตฉบับที่ 2 พ.ศ. 2551 มาตรา 7 การประกอบธุรกิจประกันชีวิตจะกระทำได้อีกต่อเมื่อจัดตั้งในรูปแบบบริษัทมหาชนจำกัดและต้องได้รับใบอนุญาต ต้องมีเงินทุนกองทุน ต้องวางหลักทรัพย์เป็นประกันไว้กับนายทะเบียน

2. ผู้เอาประกันภัย หมายถึง คู่สัญญาฝ่ายที่ตกลงจะส่งเบี้ยประกันภัย เป็นการตอบแทนที่ผู้รับประกันภัยตกลงเข้ารับเสี่ยงภัยให้ ตามหลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 862

3. ผู้รับผลประโยชน์ หมายถึง ผู้ได้รับเงินผลประโยชน์ตามกรมธรรม์ประกันชีวิตตามหลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 862 ผู้รับผลประโยชน์ไม่ใช่คู่สัญญาในสัญญาประกันชีวิต เข้ามาเกี่ยวข้องกับเอาประกันกำหนดให้เป็นผู้รับประโยชน์ตามสัญญา ในกรณีและผู้เอาประกันเสียชีวิตตามระบุไว้ในสัญญาประกันชีวิต หากผู้เอาประกันไม่ได้ระบุไว้ให้จ่ายแก่ทายาทของผู้เอาประกัน การที่ผู้เอาประกันระบุให้บุคคลอื่นได้รับประโยชน์ หลังจากผู้เอาประกันถึงแก่ความตายถือว่า “เป็นสัญญาเพื่อประโยชน์บุคคลภายนอก” ตามหลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 374-376 และการที่ผู้รับประโยชน์จากเงินกรมธรรม์ประกันภัยระบุไว้หลังจากผู้เอาประกันถึงแก่ความตายก็ไม่ใช่ทรัพย์สินของมรดกเพราะเป็นเงินหรือสิทธิประโยชน์ที่เกิดขึ้นภายหลังจากที่ผู้ตายถึงแก่ความตามตามหลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยมรดกตามหลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1599,1600 แต่เป็นเงินที่คู่สัญญาตกลงจ่ายตามสัญญาประกันชีวิตที่กำหนดได้

บทสรุป

เมื่อบุคคลใดถึงแก่ความตาย ทรัพย์สินของบุคคลนั้นย่อมตกทอดแก่ทายาทหรือผู้มีสิทธิตามกฎหมาย โดยแบ่งออกได้ดังนี้ ถ้าผู้ตายไม่ได้ทำพินัยกรรมไว้ให้แบ่งมรดกของตายแก่ทายาทโดยธรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 ซึ่งได้กำหนดไว้เกี่ยวกับทรัพย์สินของผู้ตายไว้ เมื่อบุคคลใดถึงแก่ความตาย กองมรดกของผู้ตาย ได้แก่ ทรัพย์สินทุกชนิดของผู้ตาย ตลอดทั้งสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบต่างๆ เว้นแต่ตามกฎหมายหรือว่าโดยสภาพแล้วเป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้ มรดกจึงเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อเจ้ามรดกตายแล้ว ไม่ว่าจะเป็นการตายโดยธรรมชาติ เช่น แก่ตาย ป่วยตาย ถูกฆ่าตาย ฆ่าตัวตาย หรือการตายโดยกฎหมายที่เรียกว่าการสาบสูญ ทั้งนี้เจ้ามรดกต้องเป็นบุคคลธรรมดาเท่านั้น และรวมถึงการเขียนพินัยกรรมไว้เพื่อตายด้วยซึ่งเป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 และถ้าผู้ตายได้ทำพินัยกรรมไว้ให้แบ่งมรดกของตายแก่ทายาทผู้รับพินัยกรรมตามที่ระบุไว้ในพินัยกรรม นอกจากนี้ถ้าผู้ตายได้ทำสัญญาประกันชีวิตหรือประกันสุขภาพก็ให้ไปตามข้อตกลงที่ระบุไว้ในสัญญาประกันชีวิตที่ระบุให้ใครเป็นผู้รับผลประโยชน์ในกรณีกรรม กรรมผู้ตายเป็นข้าราชการต้องได้รับสิทธิประโยชน์ตามที่กฎหมายว่าด้วยการรับบำเหน็จ บำนาญ

คำถามท้ายบท

1. บำเหน็จ หมายความว่าอย่างไร จงอธิบาย
2. บำนาญ หมายความว่าอย่างไร จงอธิบาย
3. ใครเป็นผู้มีสิทธิได้รับบำเหน็จ บำนาญบ้าง
4. มรดก หมายความว่าอย่างไร จงอธิบาย
5. ผู้ใดเป็นผู้มีสิทธิได้รับมรดกบ้าง
6. ทายาทโดยธรรมที่มีสิทธิรับมรดกมีทั้งหมดกี่ลำดับ จงอธิบาย
7. ระหว่างทายาทโดยธรรมในลำดับและชั้นต่างๆ มีวิธีการในการแบ่งมรดกกันอย่างไรบ้าง
8. พินัยกรรมมีทั้งหมดกี่แบบ อย่างไรบ้าง จงอธิบาย
9. จงอธิบายหลักการเขียนพินัยกรรมแบบธรรมดาประกอบด้วยหลักเกณฑ์อะไรบ้าง
10. บุคคลใดบ้างที่กฎหมายห้ามมิให้เป็นผู้จัดการมรดก
11. ใครเป็นผู้มีสิทธิในการรับประโยชน์ตามสัญญาประกันชีวิตหรือประกันสุขภาพ

บทที่ 7

กฎหมายเกี่ยวกับสังคม เศรษฐกิจ การเมือง เพื่อให้เท่าทันกับสภาพสังคมและ เศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปทั้งในยุคนี้และยุคอนาคต

นอกเหนือไปจากการศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับแต่ละช่วงวัยแล้ว เมื่อสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมืองได้มีการเปลี่ยนแปลงจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงนี้ส่งผลให้กฎหมายต้องมีการพัฒนาให้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ด้วยเช่นกัน ดังนั้นในบทนี้จะได้ศึกษาถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสังคม เศรษฐกิจ การเมือง เพื่อให้เท่าทันกับสภาพสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปทั้งในยุคนี้และยุคอนาคต โดยจะศึกษาในเรื่องเกี่ยวกับสิทธิของบุคคลในกระบวนการยุติธรรม การฟ้องคดีออนไลน์และการรับข้อพิพาททางเลือก สิทธิ หน้าที่ของพลเมืองในทางการเมือง รวมถึงกฎหมายใหม่ที่เกิดขึ้นสังคม

สิทธิของบุคคลในกระบวนการยุติธรรม

กระบวนการยุติธรรม หมายถึง วิธีการที่รัฐได้นำมาใช้เพื่อก่อให้เกิดความยุติธรรมแก่ประชาชนในกรณีที่ประชาชนได้มีข้อพิพาทหรือคดีความต่างๆ โดยมีองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็น ตำรวจ เจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง พนักงานอัยการ ผู้พิพากษา ซึ่งต้องดำเนินกระบวนการที่เป็นไปตามหลักกฎหมาย และให้ความเป็นธรรมแก่ประชาชน โดยกระบวนการยุติธรรมนั้นสามารถแบ่งได้เป็นกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยการศึกษาสิทธิของบุคคลในกระบวนการยุติธรรมในบทนี้จะมุ่งเน้นถึงการศึกษาในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

กระบวนการยุติธรรมทางอาญามีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความสงบสุขให้เกิดขึ้นในสังคม รักษาสังคมให้เที่ยงธรรม สงบสุข และปลอดภัย ป้องกันแก้ไขปัญหาอาชญากรรม คุ้มครองความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ป้องกันแก้ไขข้อพิพาทขัดแย้ง และคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน (อุทัย อาทิเวช , 2560)

บุคคลทุกคนย่อมได้รับการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human dignity) ซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่สำคัญและเป็นหนึ่งในหลักสิทธิมนุษยชน โดยมนุษย์ทุกคนมีศักดิ์ศรีที่เท่าเทียมกัน ต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน (ธีระ สินเดชารักษ์ และคณะ , 2558) ดังนั้นการกระทำใดๆ ของรัฐจึงต้องเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วย

สำหรับการให้ความคุ้มครองสิทธิของประชาชนในกระบวนการยุติธรรม ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 68 ได้กำหนดถึงแนวนโยบายแห่งรัฐที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมซึ่งสามารถสรุปความได้ว่ารัฐต้องให้ความคุ้มครองประชาชนในกระบวนการยุติธรรมโดยต้องจัดให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็ว และไม่เสียค่าใช้จ่ายสูงเกินสมควร รวมทั้งในกรณีที่เป็นผู้ยากไร้หรือผู้ด้อยโอกาสในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม รัฐพึงดำเนินการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายที่จำเป็นและเหมาะสมซึ่งรวมถึงการจัดหาทนายความให้ด้วย

นอกจากนี้ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา หากเป็นกรณีที่ประชาชนนั้นเป็นผู้กระทำความผิดหรือผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด รัฐย่อมต้องให้ความคุ้มครองด้วยเช่นเดียวกัน โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 28 ได้กำหนดถึงการรับรองสิทธิของประชาชนที่เกี่ยวกับการจับและการคุมขังบุคคล เนื่องจากการจับและการคุมขังบุคคลนั้นเป็นการดำเนินการที่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ดังนั้น การจับและการคุมขังบุคคลนั้นจะทำได้เฉพาะในกรณีที่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น รวมทั้งการค้นตัวบุคคลหรือการกระทำที่กระทบกระเทือนต่อสิทธิหรือเสรีภาพในชีวิตหรือร่างกายของบุคคลจะกระทำต่อเมื่อมีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติไว้เช่นกัน นอกจากนี้ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 29 ได้กำหนดถึงหลักเกณฑ์การควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยให้กระทำได้เพียงเท่าที่จำเป็น เพื่อป้องกันมิให้มีการหลบหนีเท่านั้น

สำหรับสิทธิของบุคคลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่น่าสนใจและควรศึกษาในปัจจุบันนั้น จะเกี่ยวข้องกับการออกหมายเรียก การจับ รวมถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการแจ้งความเท็จ ซึ่งสามารถพิจารณาได้ดังนี้

1. หมายเรียก

หมายเรียก หมายถึง เอกสารที่พนักงานสอบสวนได้ออกมาเพื่อเรียกให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งมาที่พนักงานสอบสวนเพื่อดำเนินการเกี่ยวกับการสอบสวน ซึ่งการสอบสวน คือ กระบวนการรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนด ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องลงโทษ

การออกหมายเรียกนั้นพนักงานสอบสวนจะต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษร ไม่สามารถออกหมายเรียกด้วยวาจาได้ โดยหมายเรียกจะต้องมีรายละเอียดตามที่กฎหมายกำหนด ได้แก่ สถานที่ที่ออกหมาย วันเดือนปีที่ออกหมาย ชื่อและตำบลที่อยู่ของบุคคลที่ออกหมายเรียกให้มา เหตุที่ต้องเรียกผู้นั้นมา

สถานที่ วันเดือนปีและเวลาที่จะให้ผู้ยื่นไปถึง ลายมือชื่อและตำแหน่งเจ้าพนักงานผู้ออกหมาย ทั้งนี้การออกหมายเรียกนั้นพนักงานสอบสวนสามารถออกหมายได้โดยไม่ต้องขออนุมัติจากศาลก่อน

การปฏิบัติตัวเมื่อได้รับหมายเรียกนั้น เมื่อได้รับหมายเรียกควรอ่านหมายให้ละเอียด ว่าเป็นหมายเรียกครั้งที่เท่าไร เป็นหมายเรียกผู้ต้องหาให้ไปรับทราบข้อกล่าวหา หรือเป็นหมายเรียกพยาน หากมีข้อสงสัยให้โทรศัพท์สอบถามตามเบอร์โทรศัพท์ของพนักงานสอบสวนที่ระบุไว้ในหมาย โดยในหมายเรียกจะระบุวันที่ที่เรียกให้ไปพบ หากไม่สามารถไปตามหมายได้ ให้โทรศัพท์แจ้งพนักงานสอบสวนและส่งหนังสือแจ้งขอเลื่อนนัดก่อนวันที่ที่ระบุในหมาย ในกรณีที่ได้รับหมายเรียกครั้งที่ 1 แล้วไม่ไปตามหมาย พนักงานสอบสวนจะออกหมายเรียกครั้งที่ 2 และหากไม่ไปตามหมายเรียกครั้งที่ 2 อาจถูกออกหมายจับได้ ทั้งนี้ เจ้าหน้าที่ตำรวจจะไม่มีอำนาจควบคุมตัวบุคคลที่ได้รับเฉพาะหมายเรียก (กองบังคับการปราบปราม, ออนไลน์, 2562)

2. หมายจับ

หมายจับ หมายถึง เอกสารที่ออกโดยศาลตามคำร้องขอของเจ้าหน้าที่ตำรวจ โดยเป็นการอนุญาตให้เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถจับผู้ต้องหาหรือจำเลยตามที่ระบุไว้ในหมายจับได้ โดยหมายจับนั้นเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการจับกุมเนื่องจากการจับกุมผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิดนั้นถือเป็นการกระทำที่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพ การจับกุมจึงจะสามารถทำได้ต่อเมื่อมีหมายจับเท่านั้น เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

ทั้งนี้ อาจมีบางกรณีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถจับกุมผู้กระทำความผิดได้โดยไม่ต้องมีหมายจับ เช่น เมื่อพบการกระทำความผิดซึ่งหน้า เมื่อพบบุคคลโดยมีพฤติการณ์อันควรสงสัยว่าผู้นั้นน่าจะก่อเหตุร้ายให้เกิดอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่นโดยมีเครื่องมือ อาวุธ หรือวัตถุอย่างอื่นอันสามารถอาจใช้ในการกระทำความผิด เมื่อมีเหตุที่จะออกหมายจับบุคคลนั้นแต่มีความจำเป็นเร่งด่วนที่ไม่อาจขอให้ศาลออกหมายจับบุคคลนั้นได้ หรือเป็นการจับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หนีหรือจะหลบหนีในระหว่างถูกปล่อยชั่วคราว

หมายจับต้องออกโดยศาลเท่านั้น และต้องมีเหตุที่จะออกหมายจับ คือ เมื่อมีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลใดน่าจะได้กระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน 3 ปี หรือเมื่อมีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลใดน่าจะได้กระทำความผิดอาญาและมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะหลบหนี หรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือก่อเหตุอันตรายประการอื่น

เมื่อถูกจับ กฎหมายกำหนดให้ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาซึ่งถูกควบคุมหรือขังมีสิทธิแจ้งหรือขอให้เจ้าพนักงานแจ้งให้ญาติหรือผู้ซึ่งผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาไว้วางใจทราบถึงการถูกจับกุมและสถานที่ที่ถูกควบคุมในโอกาสแรก และให้ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหามีสิทธิพบและปรึกษาผู้ซึ่งจะเป็นทนายความเป็นการเฉพาะตัว

สิทธิให้หนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ในชั้นสอบสวน สิทธิได้รับการเยี่ยมหรือติดต่อกับญาติได้ตามสมควร และสิทธิได้รับการรักษาพยาบาลโดยเร็วเมื่อเกิดการเจ็บป่วย

3. แรงจูงใจ

การแรงจูงใจในคดีอาญา หมายถึง การนำความอันเป็นเท็จที่เกี่ยวกับความผิดอาญาไปแจ้งต่อพนักงานอัยการ ผู้ว่าคดี พนักงานสอบสวน เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา จนอาจทำให้คนอื่นหรือประชาชนเสียหาย ซึ่งการแรงจูงใจนั้นเป็นการกระทำความผิดอาญา ซึ่งกฎหมายได้กำหนดโทษไว้ทั้งโทษปรับและโทษจำคุก

ลักษณะของการแรงจูงใจนั้นอาจทำได้โดยการบอกกับเจ้าพนักงานถึงข้อความที่เป็นเท็จนั้น การตอบคำถามเจ้าพนักงาน เช่น ให้การเท็จในฐานะเป็นพยาน และการแจ้งโดยวิธีแสดงหลักฐานเท็จ โดยการแรงจูงใจนั้นต้องมีลักษณะเป็นการยืนยันข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในอดีตหรือในปัจจุบัน ไม่ใช่การแสดงความคิดเห็นหรือการคาดคะเนถึงเหตุการณ์ในอนาคต รวมทั้งการแรงจูงใจนั้น ผู้แจ้งต้องกระทำโดยเจตนา กล่าวคือ ต้องรู้ข้อเท็จจริงว่าสิ่งที่แจ้งนั้นเป็นเท็จ ไม่เป็นความจริงตามที่แจ้งเพราะหากแจ้งตามที่เข้าใจเช่นนี้ถือว่าผู้แจ้งไม่มีเจตนา (สำนักงานกิจการยุติธรรม, ออนไลน์, 2564)

การฟ้องคดีออนไลน์

ตามปกติเมื่อเกิดข้อพิพาทขึ้นทั้งในทางแพ่งหรือทางอาญา ผู้ที่ได้รับความเสียหายจะสามารถเรียกร้องสิทธิของตนได้ผ่านวิธีการฟ้องร้องเป็นคดีต่อศาล เพื่อให้ศาลพิจารณาคำพิพากษาเพื่อคุ้มครองหรือรับรองสิทธิของตน ซึ่งโดยปกติการฟ้องคดีไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญานั้นจะต้องดำเนินกระบวนการที่ศาลเท่านั้น อย่างไรก็ตามเมื่อสภาพสังคมได้มีการเปลี่ยนแปลงและส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของผู้บริโภคในประเทศได้เปลี่ยนแปลงด้วยโดยเฉพาะอย่างยิ่งเกิดการซื้อขายสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ตหรือช่องทางออนไลน์ต่างๆ ขึ้นอย่างมาก ซึ่งการซื้อสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์นี้ก่อให้เกิดความสะดวกรวดสบายทั้งต่อผู้ซื้อและผู้ขาย อย่างไรก็ตามการซื้อขายสินค้าออนไลน์ในบางกรณีก็อาจเกิดปัญหาได้เช่นกัน เช่น สินค้าที่ได้รับไม่ตรงกับรูปที่แสดงไว้ในร้านค้าออนไลน์ (สินค้าไม่ตรงปก สินค้าชำรุด) สั่งซื้อแล้วไม่ได้สินค้า หรือถูกหลอกหลวง เป็นต้น ส่งผลให้เกิดข้อพิพาทตามมาเป็นจำนวนมาก ซึ่งหากปล่อยปัญหานี้ไปก็จะกระทบถึงความน่าเชื่อถือของระบบการซื้อขายออนไลน์ในประเทศ และผู้บริโภคที่ซื้อของทางออนไลน์มีโอกาสที่จะถูกหลอกโดยที่ไม่ได้รับการเยียวยา ขณะที่ผู้ขายซึ่งก่อให้เกิดปัญหายังคงไปสร้างความสะดวกสบายให้แก่ผู้บริโภครายอื่นได้อีก ศาลยุติธรรมจึงได้ดำเนินการการจัดตั้ง “แผนกคดีซื้อขายออนไลน์” ในศาลแพ่งตั้งแต่วันที่ 27 มกราคม 2565 โดยให้ใช้ระบบศาลอิเล็กทรอนิกส์เต็มรูปแบบในทุกชั้นตอนของ

กระบวนการพิจารณา เพื่อให้ผู้ที่ต้องการฟ้องคดีได้รับความสะดวกและเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ง่ายขึ้น (ศาลยุติธรรม, ออนไลน์, 2565)

ขั้นตอน กระบวนการฟ้องคดีซื้อขายออนไลน์ สามารถดำเนินการได้ดังนี้

1. เข้าไปที่เว็บไซต์ <https://efiling3.coj.go.th/eFiling> หรือเข้าไปที่เว็บไซต์ของศาลแพ่ง โดยผู้ฟ้องเริ่มสร้างบัญชีผู้ใช้งาน โดยเลือกประเภทผู้ใช้งานสำหรับประชาชน ลงทะเบียนผู้ใช้งานในระบบ (สำหรับผู้ใช้งานใหม่)

2. หลังจากลงทะเบียนแล้ว ล็อกอิน (Log in) เข้าสู่ระบบยืนยันเงื่อนไขการใช้งาน และเลือกเมนูคดีซื้อขายออนไลน์ พร้อมกรอกรายละเอียดคำฟ้อง ประกอบด้วยข้อมูลโจทก์ จำเลย ข้อมูลคำฟ้อง พร้อมแนบเอกสารหรือหลักฐานการซื้อขายสินค้านั้นๆ มูลเหตุที่เรียกร้อง ข้อมูลความเสียหาย ราคา อาจระบุข้อพิพาทได้ เป็นต้น

3. เมื่อผู้บริโภคได้รับความเสียหาย (ผู้ฟ้อง) กรอกรายละเอียดและยื่นคำฟ้องเสร็จเรียบร้อยแล้ว ระบบส่งคำฟ้องไปถึงเจ้าพนักงานคดีในศาลแพ่งเพื่อทำการตรวจสอบว่า การฟ้อง ข้อเท็จจริงนั้นครบถ้วนหรือไม่ หากคำฟ้องตรงตามเงื่อนไขการพิจารณาคดีซื้อขายออนไลน์และข้อมูลถูกต้องครบถ้วน เจ้าพนักงานคดีจะเสนอคำฟ้องเพื่อให้ศาลรับคำฟ้อง และส่งหมายเรียกแก่จำเลยทางอีเมล เมื่ออีเมลถูกส่งไปยังกล่องข้อความ (Inbox) ของอีเมลจำเลยแล้วจะถือว่าจำเลยได้รับหมายเรียก หรือส่งไปยังทาง SMS หรือช่องทางอิเล็กทรอนิกส์อื่น ๆ

4. เมื่อเข้าสู่กระบวนการของศาลแล้ว ศาลจะดำเนินการในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์เต็มรูปแบบ โดยวันพิจารณาคดี การสืบพยาน และการไกล่เกลี่ยจะดำเนินการผ่านระบบออนไลน์ ส่วนกรณีไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จจำเลยมีสิทธิยื่นคำให้การผ่านระบบออนไลน์และดำเนินการต่อสู้คดีในลำดับต่อไปได้

ข้อดีของการฟ้องคดีออนไลน์มีหลายประการ เช่น ผู้เสียหายสามารถยื่นฟ้องคดีผ่านเว็บไซต์ได้ตลอด 24 ชั่วโมง เป็นการช่วยประหยัดเวลาในการเดินทางมาเพื่อฟ้องคดีต่อศาล ไม่มีการจำกัดมูลค่าของการซื้อขายว่าต้องมีมูลค่าเท่าใดจึงจะสามารถฟ้องคดีได้ ผู้ฟ้องคดีไม่จำเป็นต้องมีทนายความ นอกจากนี้กระบวนการพิจารณาคดีได้ใช้ระบบศาลอิเล็กทรอนิกส์เต็มรูปแบบในทุกขั้นตอน จึงมีขั้นตอนที่สะดวก รวดเร็ว และง่ายต่อผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหาย

การระงับข้อพิพาททางเลือก

การระงับข้อพิพาททางเลือก หมายถึง กระบวนการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีอื่นๆ นอกจากวิธีการทางศาล โดยให้คู่พิพาทได้หาข้อตกลงร่วมกันเพื่อยุติข้อพิพาทโดยไม่ต้องฟ้องร้องเป็นคดีความ แบ่งได้ 3 วิธี ได้แก่ การเจรจา (Negotiation) การประนีประนอมข้อพิพาท (Mediation) หรือการไกล่เกลี่ย

(Conciliation) และการใช้กระบวนการอนุญาโตตุลาการ (Arbitration) (สถาบันอนุญาโตตุลาการ, ออนไลน์, 2564)

1. การเจรจา (Negotiation) คือ วิธีที่คู่พิพาทจับมือพูดคุยหาทางออกเพื่อยุติข้อพิพาทกันเอง เป็นการระงับข้อพิพาทเบื้องต้นแบบไม่เป็นทางการ โดยไม่มีบุคคลที่ 3 มาเกี่ยวข้อง

ข้อดีของการเจรจา คือ ความยืดหยุ่น เพราะเป็นการเจรจาแบบไม่เป็นทางการ จึงมีความยืดหยุ่นมากกว่ากระบวนการระงับข้อพิพาทประเภทอื่น ทำให้ข้อพิพาทจบลงอย่างรวดเร็วเมื่อเปรียบเทียบกับการขึ้นศาลหรือเป็นคดีความ รวมถึงสามารถรักษาความสัมพันธ์ของคู่กรณีได้ และรักษาความเป็นส่วนตัว

ข้อเสียของการเจรจา คือ คู่กรณีมีโอกาสที่จะตกลงกันไม่ได้ และไม่สามารถยุติข้อพิพาทได้ จ้อยตกลงนั้นไม่มีการคุ้มครองหรือรับรองทางกฎหมาย รวมทั้งอาจมีปัญหาเรื่องความไม่เสมอภาคของอำนาจต่อรอง (เช่น การต่อรองระหว่างบริษัทกับลูกจ้าง)

2. การประนอมข้อพิพาทหรือการไกล่เกลี่ย (Mediation or Conciliation) คือ การตั้งบุคคลที่ 3 ขึ้นมาเป็นคนกลางช่วยอำนวยความสะดวกให้คู่พิพาทค้นหาความต้องการที่แท้จริงในการระงับข้อพิพาทแต่ไม่มีการตัดสินชี้ขาด

ข้อดีของการประนอมข้อพิพาท คือ คู่พิพาทมีอำนาจสมบูรณ์ในการร่างข้อตกลงร่วมกัน เพราะผู้ประนอมเข้ามาช่วยอำนวยความสะดวกในการหาความต้องการที่แท้จริงของทั้งสองฝ่ายเท่านั้น เกิดความตึงเครียดน้อยกว่าการฟ้องคดีต่อศาล ช่วยรักษาความสัมพันธ์ของทั้งสองฝ่าย การดำเนินการระงับข้อพิพาทเป็นความลับ และสามารถจบข้อพิพาทได้อย่างรวดเร็ว

ข้อเสียของการประนอมข้อพิพาท คือ เนื่องจากเป็นการตัดสินใจของทั้ง 2 ฝ่าย ข้อยุติจึงอาจไม่เกิดขึ้น หากไม่สามารถหาข้อตกลงที่สามารถยินยอมร่วมกันได้

3. การอนุญาโตตุลาการ (Arbitration) คือ การแต่งตั้งบุคคลที่ 3 ขึ้นมา (เพียงคนเดียว หรือแต่งตั้งเป็นคณะ) เพื่อหาข้อยุติ ซึ่งจะถูกรเรียกว่า “คำชี้ขาด” และ คู่พิพาทจะมีความผูกพันตามคำชี้ขาดนั้น

ข้อดีของการอนุญาโตตุลาการ คือ มีความยืดหยุ่นเมื่อเทียบกับการเป็นคดีความหรือขึ้นศาล ประหยัดเวลาใช้เวลาไม่นานในการยุติข้อพิพาท ช่วยรักษาความลับของข้อพิพาท คู่พิพาทสามารถเลือกอนุญาโตตุลาการเองได้ คู่พิพาทมีผลผูกพันให้ทำตามคำชี้ขาด

ข้อเสียของการอนุญาโตตุลาการ คือ หากคู่พิพาทไม่ปฏิบัติตามคำชี้ขาด จะต้องมีการฟ้องศาลเพื่อใช้อำนาจศาลในการบังคับให้คู่กรณีปฏิบัติตามคำชี้ขาดนั้น

สิทธิ หน้าที่ของพลเมืองในทางการเมือง

การเป็นประชาชนหรือพลเมืองของรัฐหรือประเทศนั้น นอกจากที่ประชาชนจะมีสิทธิเสรีภาพในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน เสรีภาพ สุขภาพอนามัย หรือสิทธิอื่นๆ ของตนแล้ว ยังมีสิทธิของพลเมืองที่เกี่ยวข้องกับสิทธิในทางการเมืองที่กฎหมายได้ให้ความคุ้มครองด้วยเช่นกันซึ่งสามารถพิจารณาได้ดังนี้

1. การเลือกตั้ง ถือเป็นหนึ่งในหน้าที่ของปวงชนชาวไทยตามที่กำหนดไว้โดยรัฐธรรมนูญ ซึ่งการเลือกตั้งนั้นมีทั้งการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่น⁵⁷ โดยหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้นจะกำหนดไว้โดยเฉพาะตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

คุณสมบัติของบุคคลมีสิทธิเลือกตั้ง⁵⁸

1. มีสัญชาติไทย หากเป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทยโดยการแปลงสัญชาติ จะต้องได้สัญชาติไทยมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี

2. อายุไม่ต่ำกว่า 18 ปีในวันเลือกตั้ง

3. มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งมาแล้วเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 90 วันนับถึงวันเลือกตั้ง ผลของการไม่ไปเลือกตั้ง⁵⁹ กรณีที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งโดยมิได้แจ้งเหตุอันสมควรตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร อาจถูกจำกัดสิทธิบางประการตามที่กฎหมายบัญญัติได้

บุคคลที่ต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง⁶⁰

1. เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช

2. อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุดแล้วหรือไม่

3. ต้องคุมขังอยู่โดยหมายของศาลหรือโดยคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย

4. วิกลจริตหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ

สิทธิของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

1. ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่า 10,000 คน สามารถเข้าชื่อเสนอร่างพระราชบัญญัติตามหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย หรือหมวด 5 หน้าที่ของรัฐ⁶¹

⁵⁷ มาตรา 252 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560

⁵⁸ มาตรา 95 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560

⁵⁹ มาตรา 95 วรรคสอง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560

⁶⁰ มาตรา 96 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560

2. ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิเข้าชื่อกันเพื่อเสนอข้อบัญญัติหรือเพื่อถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่นได้ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กฎหมายบัญญัติ⁶²

3. ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่า 50,000 คน สามารถเข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ⁶³

การเลือกตั้งมีหน่วยงานที่กำกับดูแลการเลือกตั้งคือคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.)

2. การตั้งพรรคการเมือง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้กำหนดให้ประชาชนมีเสรีภาพในการรวมกันจัดตั้งพรรคการเมืองได้ ซึ่งพรรคการเมืองมีความสำคัญเนื่องจากกฎหมายกำหนดให้ผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องเป็นสมาชิกพรรคการเมืองพรรคใดพรรคหนึ่งแต่เพียงพรรคเดียวเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่า 90 วันนับถึงวันเลือกตั้ง⁶⁴

3. การแสดงออกทางการเมือง เช่น การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง การชุมนุม เป็นต้น ซึ่งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้มีบทบัญญัติรับรองเสรีภาพในการชุมนุมของประชาชนไว้โดยกำหนดให้บุคคลมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ ทั้งนี้ สิทธิในการชุมนุมโดยสงบเป็นสิทธิที่ถูกรับรองไว้ในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights หรือ ICCPR) เช่นกัน การชุมนุมสาธารณะนั้นถือเป็นการแสดงถึงจำนวนของผู้ที่มีแนวความคิดที่ตรงกันและเป็นการโน้มน้าวให้สาธารณะชนให้การสนับสนุนข้อเรียกร้องของผู้ชุมนุม (พัชร์ นิยมศิลป์, ออนไลน์, 2563) ทั้งนี้ในปัจจุบันมีกฎหมายที่กำหนดกรอบเกี่ยวกับการกำกับดูแลการชุมนุมสาธารณะ คือ พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์การใช้สิทธิชุมนุมสาธารณะให้ชัดเจนและสอดคล้องกับกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองที่ประเทศไทยเป็นภาคี เพื่อให้การชุมนุมสาธารณะเป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อย ไม่กระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของชาติ ความปลอดภัยสาธารณะ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีตลอดจนสุขอนามัยของประชาชนหรือความสะดวกของประชาชนที่จะใช้ที่สาธารณะ และไม่กระทบกระเทือนสิทธิและเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น

⁶¹ มาตรา 133 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560

⁶² มาตรา 254 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560

⁶³ มาตรา 256 (1) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560

⁶⁴ มาตรา 97 (3) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560

กฎหมายกับสิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นในสังคม

กฎหมายเป็นสิ่งที่ต้องถูกพัฒนาให้เท่าทันกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ รวมทั้งวิถีชีวิตของบุคคลที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งในปัจจุบันสภาพสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว กฎหมายจึงต้องมีความเป็นพลวัตที่สอดคล้องไปกับสภาพสังคมด้วย โดยกฎหมายกับสิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นในสังคมที่น่าสนใจสามารถพิจารณาได้ดังนี้

1. กฎหมายกับเทคโนโลยี

เทคโนโลยี (Technology) หมายถึง การประยุกต์เอาความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์มาใช้ให้เกิดประโยชน์ การศึกษาพัฒนาองค์ความรู้ต่างๆ เพื่อให้เข้าใจธรรมชาติกฎเกณฑ์ของสิ่งต่างๆ และหาทางนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในทางพาณิชย์หรือในทางอุตสาหกรรม ซึ่งในปัจจุบันเทคโนโลยีมีการพัฒนาอย่างรวดเร็วและถูกนำไปใช้ในกิจการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology หรือ IT) เทคโนโลยีทางการเงิน (Financial Technology หรือ FinTech) เป็นต้น

ในส่วนของเทคโนโลยีสารสนเทศ ประเทศไทยมีกฎหมายเกี่ยวกับการทำธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ คือ พระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อรองรับการติดต่อสื่อสารโดยใช้วิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ เช่น การส่งข้อความผ่านทางเว็บไซต์หรือทางแอปพลิเคชันต่างๆ และเพื่อรับรองสถานะทางกฎหมายของข้อความหรือธุรกรรมที่เกิดขึ้นโดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์เหล่านั้น (ธุรกรรมออนไลน์) ส่งผลให้เกิดการรองรับสถานะทางกฎหมายของข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ให้เสมือนกับการทำเป็นแผ่นกระดาษที่เป็นลายลักษณ์อักษร การรับรองวิธีการส่งและรับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ การใช้ลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ (e-Signature) ตลอดจนการรับฟังพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อเป็นการส่งเสริมการทำธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ให้น่าเชื่อถือ และมีผลในทางกฎหมายเช่นเดียวกับการทำธุรกรรมโดยวิธีการทั่วไปที่เคยปฏิบัติอยู่เดิม

นอกจากนี้ยังมีกฎหมายที่กำหนดเกี่ยวกับการกระทำความผิดออนไลน์ คือ พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ซึ่งเป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับการกำหนดว่าการกระทำในคอมพิวเตอร์หรือระบบคอมพิวเตอร์ในลักษณะใดบ้างที่เป็นความผิด (การกระทำความผิดออนไลน์) รวมทั้งได้กำหนดโทษทางอาญาไว้ โดยได้กำหนดลักษณะของความผิดต่างๆ ไว้ เช่น การเข้าถึงระบบคอมพิวเตอร์หรือข้อมูลคอมพิวเตอร์โดยมิชอบ (การแฮ็คข้อมูล) การดักจับข้อมูลคอมพิวเตอร์โดยมิชอบ การทำให้ข้อมูลคอมพิวเตอร์เสียหาย การกระทำเพื่อให้ระบบคอมพิวเตอร์ไม่สามารถทำงานได้ตามปกติ (เช่น การโจมตีเว็บไซต์ด้วยวิธีการ Denial-of-Service หรือ DDoS) การส่งอีเมลรบกวนหรือสแปมเมล การนำข้อมูลคอมพิวเตอร์ต้องห้าม (เช่น ข้อมูลปลอม เท็จ ก่อให้เกิดความตื่นตระหนก ภาพตัดต่อ) เข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

2. การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

ข้อมูลส่วนบุคคล (Personal Data) เป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบุคคลซึ่งสามารถทำให้ผู้ที่ทราบข้อมูลดังกล่าวสามารถระบุตัวบุคคลที่เป็นเจ้าของข้อมูลนั้นได้ ดังนั้น จึงเกิดแนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายเพื่อคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลไม่ให้ถูกนำไปใช้ในทางที่ผิดกฎหมายหรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อเจ้าของข้อมูล ซึ่งแนวคิดนี้ได้ถูกริเริ่มในสหภาพยุโรปโดยมีกฎหมายที่สำคัญ คือ General Data Protection Regulation (GDPR) ซึ่งมีผลบังคับใช้แล้วเมื่อปี ค.ศ. 2018 โดยเป็นกฎหมายที่มีสาระสำคัญเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของประชาชนในกลุ่มประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลและความเป็นส่วนตัว

สำหรับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลตามกฎหมายไทยนั้น การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลจะเป็นไปตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ซึ่งมีสาระสำคัญในการกำหนดหลักเกณฑ์ กลไก หรือมาตรการกำกับดูแลเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล โดยกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลซึ่งต้องได้รับ “ความยินยอม” (Consent) จากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลก่อน โดยการให้ความยินยอมอาจเกิดขึ้นก่อนหรือในขณะที่จะทำการเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลนั้น⁶⁵ หากผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลไม่ขอความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลก่อนหรือขอความยินยอมโดยไม่ถูกต้องตามวิธีการที่กฎหมายกำหนดไว้ ย่อมทำให้ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลไม่สามารถเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลนั้นได้⁶⁶ โดยวิธีการขอความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลต้องทำโดยชัดแจ้งเป็นหนังสือ หรือผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ เว้นแต่โดยสภาพไม่อาจขอความยินยอมด้วยวิธีการดังกล่าวได้⁶⁷

3. กฎหมายกับความเท่าเทียมทางเพศ

ในปัจจุบันสังคมได้ยอมรับแนวคิดเกี่ยวกับการสนับสนุนให้เกิดความเท่าเทียมทางเพศหรือความเสมอภาคระหว่างเพศ (Gender equality) ซึ่งหมายถึง การเข้าถึงและได้รับสิทธิ หน้าที่ และโอกาสที่เท่าเทียมของบุคคลทั้งผู้หญิง ผู้ชาย และกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ (LGBTQ+) โดยต้องคำนึงถึงความต้องการจำเพาะและโอกาสที่แตกต่างกันของบุคคลเหล่านั้น และการขจัดอุปสรรคซึ่งเป็นผลมาจากเพศภาวะและความทับซ้อนด้วยเหตุและปัจจัยอื่นๆ เพื่อให้บุคคลเข้าถึงสิทธิโอกาสและทรัพยากรในการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ (พีรดา ภูมิสวัสดิ์, ออนไลน์, 2563) ดังนั้น ความเท่าเทียมทางเพศจึงไม่ได้เป็น

⁶⁵ มาตรา 19 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562

⁶⁶ มาตรา 19 วรรคเจ็ด แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562

⁶⁷ มาตรา 19 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562

เพียงเรื่องของการเรียกร้องสิทธิสตรีเท่านั้น แต่เป็นเรื่องของมนุษย์ทุกเพศ ทุกวัย ทุกสถานะ ที่มีสิทธิในความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน (รัชดา ไชยคุปต์, ออนไลน์, 2562)

ประเทศไทยนั้นมีกฎหมายที่เกี่ยวกับความเท่าเทียมทางเพศ คือ พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ซึ่งมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการกำหนดมาตรการคุ้มครองผู้ถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ และป้องกันมิให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ซึ่งการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ หมายถึง การกระทำหรือไม่กระทำการใดอันเป็นการแบ่งแยก กีดกัน หรือจำกัดสิทธิประโยชน์ใดๆ ไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อม โดยปราศจากความชอบธรรม เพราะเหตุที่บุคคลนั้นเป็นเพศชายหรือเพศหญิง หรือมีการแสดงออกที่แตกต่างจากเพศโดยกำเนิด กฎหมายฉบับนี้จึงมีเป้าหมายในการคุ้มครองแก่ทั้งบุคคลเพศหญิง เพศชาย และผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ โดยกฎหมายกำหนดให้มีคณะกรรมการส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศ (คณะกรรมการ สทพ.) คณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ (คณะกรรมการ วลพ.) ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ที่สำคัญ คือ การวินิจฉัยปัญหาที่มีการยื่นคำร้องว่ามีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ โดยหากคณะกรรมการ วลพ. วินิจฉัยว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ จะมีอำนาจในการออกคำสั่งให้หน่วยงาน องค์กรเอกชน หรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่โดยวิธีใดที่เห็นเหมาะสมเพื่อระงับและป้องกันมิให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ และมีอำนาจออกคำสั่งให้มีการชดเชยและเยียวยาผู้เสียหายได้

นอกจากนี้ในปัจจุบันยังมีแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องสมรสเท่าเทียมซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่ต้องการให้บุคคลทุกคนไม่ว่าจะเป็นเพศใดนั้นได้รับความเท่าเทียม ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย สามารถจดทะเบียนสมรสได้ ซึ่งหากคู่รักผู้มีความหลากหลายทางเพศสามารถจดทะเบียนสมรสได้ย่อมส่งผลถึงการคุ้มครองรับรองสิทธิซึ่งรวมไปถึงสิทธิในการรับมรดกในฐานะคู่สมรสโดยชอบด้วยกฎหมายด้วย ซึ่งในปี พ.ศ. 2565 ได้มีร่างกฎหมายเพื่อสนับสนุนให้เกิดการสมรสเท่าเทียม ได้แก่

1) ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ ...) พ.ศ. ... ซึ่งเสนอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติต่างๆ ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เพื่อให้บุคคล 2 คน ไม่ว่าจะเป็นผู้รักต่างเพศ คู่รักเพศเดียวกัน และคู่รักเพศหลากหลาย สามารถจดทะเบียนสมรสได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และให้มีผลเป็นคู่สมรสโดยชอบด้วยกฎหมาย และให้ได้รับการรับรองสิทธิและหน้าที่ต่างๆ เช่นเดียวกับคู่สมรสชายและหญิง

2) ร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต พ.ศ. ... (เสนอโดยคณะรัฐมนตรี)

3) ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ ...) พ.ศ. ... (เสนอโดยคณะรัฐมนตรี)

4) ร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองชีวิต พ.ศ. ... (เสนอโดยพรรคประชาธิปัตย์)

คำถามท้ายบท

1. อธิบายหลักเกณฑ์การออกหมายเรียก
2. เมื่อถูกจับ ผู้ต้องหาหรือผู้ถูกจับมีสิทธิอะไรบ้าง จงอธิบาย
3. อธิบายกระบวนการฟ้องคดีซื้อขายออนไลน์
4. การระงับข้อพิพาททางเลือกหมายถึงอะไร และมีวิธีการใดบ้าง
5. คุณสมบัติของบุคคลมีสิทธิเลือกตั้งได้แก่อะไรบ้าง และบุคคลกลุ่มใดที่กฎหมายห้ามไม่ให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง
6. การชุมนุมสาธารณะคืออะไร ในปัจจุบันสามารถทำได้หรือไม่ มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมสาธารณะอย่างไรบ้าง
7. กฎหมายเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศและการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในปัจจุบันมีกฎหมายอะไรบ้าง
8. กฎหมายที่เกี่ยวกับความเท่าเทียมทางเพศของประเทศไทยในปัจจุบัน คือกฎหมายอะไร

เอกสารอ้างอิง

- ธีระ สนิทธารักษ์ และคณะ. โครงการศึกษาวิจัย พัฒนาการด้านสถิติและตัวชี้วัดกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และการสำรวจความคิดเห็นประชาชนและนักปฏิบัติเกี่ยวกับคุณค่าของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. 2558.
- อุทัย อาทิวา. แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและบทบาทขององค์การสหประชาชาติเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพยานชั้นสูง). 2560.
- กองบังคับการปราบปราม, หมายเรียก คืออะไร? เมื่อได้รับควรทำอย่างไร, (2562), <https://csd.go.th/6320/> (สืบค้นเมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2565).
- พัชร นิยมศิลป์, แนวปฏิบัติในการดูแลการชุมนุมสาธารณะในพื้นที่สถาบันการศึกษาของรัฐตามหลักสากล, (2563), <https://ilaw.or.th/node/node/5744> (สืบค้นเมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2565).

- พีรดา ภูมิสวัสดิ์, เอกสารประกอบการประชุมการประชุมเชิงปฏิบัติการพัฒนากลไกศูนย์ประสานงานด้าน
ความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับความเสมอภาคทางเพศ, (2563),
https://ycap.go.th/download-content_detail/302 (สืบค้นเมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2565).
- รัชดา ไชยคุปต์, รู้จักและเข้าใจความเสมอภาคทางเพศ, (2562),
<https://www.chula.ac.th/cuinside/23302/> (สืบค้นเมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2565).
- ศาลยุติธรรม, ดีเลย! เปิดบริการแล้ว “แผนกคดีซื้อขายออนไลน์ในศาลแพ่ง” มุ่งคุ้มครองผู้บริโภค จาก
พิษซื้อขายออนไลน์ สินค้าไม่ตรงปก โฆษกศาลยุติธรรม ย้ำฟ้องออนไลน์ได้ 24 ชม. ไม่จำกัดวงเงิน
มากนัก เน้นเก็บหลักฐานสั่งซื้อจ่ายเงินส่งศาล พร้อมติดตามความคืบหน้าคดีได้ใน 12 ชม.
กรุงไทยร่วมพัฒนาช่องทางยื่นฟ้องผ่าน e-Filing ตามสโลแกน “ความยุติธรรมที่เข้าถึงง่าย” ,
(2565), <https://www.coj.go.th/th/content/category/detail/id/8/iid/278977> (สืบค้น
เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2565).
- สถาบันอนุญาโตตุลาการ, การระงับข้อพิพาททางเลือกคืออะไร?, (2564),
<https://thac.or.th/th/what-is-adr-th/> (สืบค้นเมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2565).
- สำนักงานกิจการยุติธรรม, คำนี้ในกฎหมาย : แจ้างความเท็จ, (2564),
<https://justicechannel.org/law-in-words/law-vocab-4> (สืบค้นเมื่อวันที่ 10 มิถุนายน
2565).